

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ

«Σύνθημά μας :
Ἡ Ἀγάπη
ἄνευ ὅρων καὶ ὁρίων»

† ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

ΕΤΟΣ 17ον **ΤΕΥΧΟΣ 94**

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1972

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσανίου 6)

(Δευτέρα - Τετάρτη - Παρασκευή 10 - 12)

			Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τό Κλειδί τῆς Θεοσοφίας,	δδ. 70, δεμ.	90
»	Στή χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν		30
Annie Besant	Μελέτη ἐπί τῆς Συνειδήσεως	δδ. 60, δεμ	80
»	Πρός τήν Μύησιν		30
»	Μετενσάρκωση		20
»	Κάρμα		20
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους πού πενθοῦν		10
Ed. Arnold	Τό Φῶς τῆς 'Ασίας		40
Th. Pascal	'Η Θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια		20
J. Van der Leeuw	Θεοί ἐν ἐξορίᾳ		20
C. Jinarajadasa	'Απόκρυφος ἐξέλιξις 'Ανθρωπότητος		100
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρός τήν Πραγματικότητα		30
»	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς		30
»	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας		50
»	Φῶς στήν 'Ατραπό		20
Krishnamurti	Στά πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἐκδ. 1966)		20
»	Τό Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας (1926)		20
»	«Δελτίον 'Αστέρος» Τόμ. 1931 - 34 ἕκαστος		30
»	Στοχασμοί πάνω στή ζωή (Β' σειρά)		70
»	'Εκπαίδευσι καί σημασία ζωῆς	δδ. 45, δεμ.	65
'Αντ. 'Αδριανόπουλος	'Αρχαῖοι Ἕλληνες Φιλόσοφοι		150
Κ. Κιτρινιάρης	'Απολλώνιος ὁ Τυανεύς		40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τά 'Ελευσίνια Μυστήρια		50
Κ. Μελισσαρόπουλος	'Αποκρυφισμός καί Μυστικισμός	δδ. 30, δεμ.	50
»	Μελετήματα	δδ. 60, δεμ.	80
»	Εἰσαγωγή στή Θεοσοφία	δδ. 70, δεμ.	90
»	Τά βήματα τῆς Φιλοσοφίας	δδ. 50, δεμ.	70
»	ΜΗΤΙΣ (Τό βιβλίον τῆς σοφίας)	δεμ.	90
»	'Εκλογαί ἀπό τόν Κρισναμοῦρτι	δδ. 50, δεμ.	70
»	'Ο Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)		30
»	«'Αγνώστῳ Θεῷ»		10

«ΙΛΙΣΟΣ», 'Επιλογή ἐτῶν 1956 - 58 καί 1959 - 61, ἑκάστη χρυσόδ. 100

Διά τούς συνδρομητάς ἐσωτερικοῦ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 80

Περιοδικόν «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1960, 64, 65, 69, 70, χαρτόδ. δρχ. 70

Τόμος 1971 » » 80

'Αποστείλατε τό ἀντίτιμον, διά νά τά λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 15

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 17ον * Ἰούλιος — Αὔγουστος 1972 ΤΕΥΧΟΣ 94

Θεὸς—Ψυχὴ

Ὑπὸ ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

(Ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ πρὸς φίλον)

Προαιώνια καὶ πανανθρώπινα τὰ προβλήματα. Προβλήματα ὅμως τῶν ὁποίων, ὡς νομίζω, ἡ λύσις ἐκφεύγει τῶν δυνατοτήτων τῆς θετικῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐκ ταύτης πηγαζούσης θετικῆς Φιλοσοφίας. Τοῦτο, διότι ὁ δημιουργὸς τοῦ Παντός, ὡς καὶ ἡ ψυχή, δὲν εἶναι οὐσίαι ὑλικαί.

Ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ Φιλοσοφία (τὰ διάφορα Φιλοσοφικὰ συστήματα) ἔχει δώσει λύσεις εἰς τὰ δύο ταῦτα προβλήματα. Τοῦτο δὲ διότι, καθὼς νομίζω, τὴν ἐν τῇ Φύσει μὴ ὑλικὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συλλάβῃ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐλλείψει ἐμπειρίας, ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι οὗτος ὑπέροχος.

Ἀπομένει ἡ προσφυγὴ τοῦ ἐρευνητοῦ, ἐὰν οὗτος δὲν ἔχῃ προλήψεις, εἰς τὰς ἐσωτερικὰς παραδόσεις. Αὗται εἶναι αἱ ἐκ Μυστηρίων γνώσεις, ὅσαι περιῆλθον εἰς τὴν δημοσιότητα. Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας πολύτιμος εἶναι ἡ Ἐσωτερικὴ Παράδοσις τῆς Πατρίδος μας, ἥτις ἔφθασε μέχρις ἡμῶν ἐξ ἀποσπασμάτων Ἑλλήνων Φιλοσόφων. — Κατ' αὐτάς:

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Ι. Ο ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ

Εἶναι Ἀρχὴ ἀντικειμενικῶς ὑπάρχουσα, Παγκόσμιος καὶ ἀπρόσωπος. Κατέχει τὴν Φύσιν σύμπασαν καὶ πληροῖ τὸ πᾶν. Εἶναι ὁ Φάνης τῶν Ὀρφικῶν, ἡ Μονὰς τῶν Πυθαγορείων, εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Ἡρακλείτου, τῶν Στωϊκῶν καὶ τοῦ Ἰωάννου (Γραμματικῶς: Λόγος=Αἴτιον). Εἶναι ὁ Ἀπρόσωπος Καθολικὸς Λόγος τῶν Ροδοσταύρων τῆς Ἀναγεννήσεως ὅστις συνεκδοχικῶς πολλάκις καλεῖται καὶ Πῦρ («Ὦ Λόγε, Σὺ τὸν ὁποῖον ἡ ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων ἐπροσωποποίησεν, ἡμεῖς Σὲ λατρεύομεν, διότι δίδεις ὕπαρξιν πρὸς τὸ Πᾶν»). Εἶναι τὸ ἀθάνατον Βράχμα τῶν Ἰνδῶν, τὸ Μέγα Ταὸ τῶν Ταοϊστῶν τῆς Κίνας. Εἶναι τέλος, ὁ — μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ τρέχοντος αἰῶνος — ὑποτιθέμενος παρὰ τῆς Ἐπιστήμης αἰθήρ, ὅστις ὅμως ἐκηρύχθη εἰς ἄγνοιαν, διότι δὲν ὑπήκουσεν εἰς τοὺς νόμους τῆς ὕλης (πειράματα Michelson κ.ἄ.).

ΙΙ. Η ΨΥΧΗ

Εἶναι πρᾶγμα τῆς Φύσεως, ἀντικειμενικῶς ὑπάρχον. Ἑκάστη ψυχὴ εἶναι προϊὸν ἀνελίξεως ἑνὸς ἀτόμου τῶν Φιλοσόφων (Λευκίππου — Δημοκρίτου) εὑρισκομένου εἰς κατάστασιν ἀκτινοβόλον (Δημόκριτος) τῇ συνδρομῇ τῆς οὐσίας τοῦ Δημιουργοῦ. Ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀπεκλήθη ἀριθμὸς ἀρτιοπέρισσος (Πυθαγόρειοι).

Ἑπομένως εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ (ὡς εἶναι καὶ τὰ ἄτομα τῶν Φιλοσόφων) μορφὴ ἁπλῆ, «ἀτομική», μὴ δυναμένη νὰ ὑποστῇ διάσπασιν. Καὶ ἐκ τούτου εἶναι ἄφθαρτος καὶ αἰωνία.

Ἐντεῦθεν καὶ ἡ θύραθεν δογματικὴ ἀντίληψις περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

Ὡς πρᾶγμα τῆς Φύσεως καὶ ἡ ψυχὴ ὑπόκειται εἰς τὸν παντοδύναμον νόμον τῆς ἐξελίξεως. Ἐξελίσσεται διὰ τῶν ζωϊκῶν μορφῶν μέχρι τῆς ἀνόδου αὐτῆς εἰς πνευματικὰ (μὴ ὑλικὰ) ἐπίπεδα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἐξέλιξις αὐτῆς εἶναι ἀτέρμων.

18. Φεβρ. 1970

ΠΕΝΘΟΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΣΥΝΗΣ

Τὸ κληροδότημα τοῦ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

Ἡ Βιβλικὴ μορφὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τῆς 7ης Ἰουλίου. Ἡ μεγάλη ψυχή του ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον. Καὶ ἐφτώχυνεν οὐσιαστικὰ ὁ Χριστιανισμός, μὲ τὴν ἀπώλεια τοῦ παγκοσμίας ἀκτινοβολίας κήρυκος τῆς Ἀγάπης.

Ἀλλὰ τὸ ἱστορικό του κήρυγμα ἀκόμη ἀντιλαλεῖ στὸν κόσμο. «Διότι πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε· τὸ δὲ ρῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα, τοῦτο δὲ ἐστι τὸ ρῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς» (Α΄ Πέτρου, 1. 23).

Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἦσαν τὰ ρήματα τοῦ Ἀθηναγόρα καὶ τὴν ἐν Χριστῷ «ἕνωσιν τῶν πάντων» εὐηγγελίζοντο. Αὐτὰ εἶναι τὸ κληροδότημα τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου — ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντολὴ — πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἐὰν πάντοτε ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρξε φορεὺς τοῦ πνεύματος τούτου τῆς καταλλαγῆς καὶ τῆς εἰρήνης, νῦν, ὅτε διάχυτος καὶ σφοδρὰ εἶναι ἡ φορὰ τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς νέα καὶ οἰκοδομητικὰ σχήματα εἰρήνης, συνυπάρξεως καὶ συμπροαγωγῆς ἐν τῷ χώρῳ τοῦ κοινοῦ πολιτισμοῦ τῆς προόδου καὶ τῆς γενικωτέρας εὐδαιμονίας, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὀφείλει ἔτι μᾶλλον νὰ ἀποβῇ παράγων ἰσορροπίας καὶ τάξεως, αὐτὴ πρώτη παρέχουσα τὸ ἐξ ἑαυτῆς παράδειγμα τῆς ἑνότητος καὶ τῆς καταλλαγῆς.

Δι' ὃ καὶ οὐχὶ ἐπὶ ματαίῳ ἀναμιμνησκόμεθα καὶ πεποιθότως ἐπαναλαμβάνομεν ἀπὸ τοῦ πανιέρου τούτου Θρόνου τὸν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου χαρακτηρισμὸν περὶ τῆς Ἐκκλησίας, λέγοντος, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ἑνώσεώς ἐστι καὶ συμφωνίας καὶ ὁμονοίας ὄνομα».

(Μήνυμα Χριστουγέννων 1964)

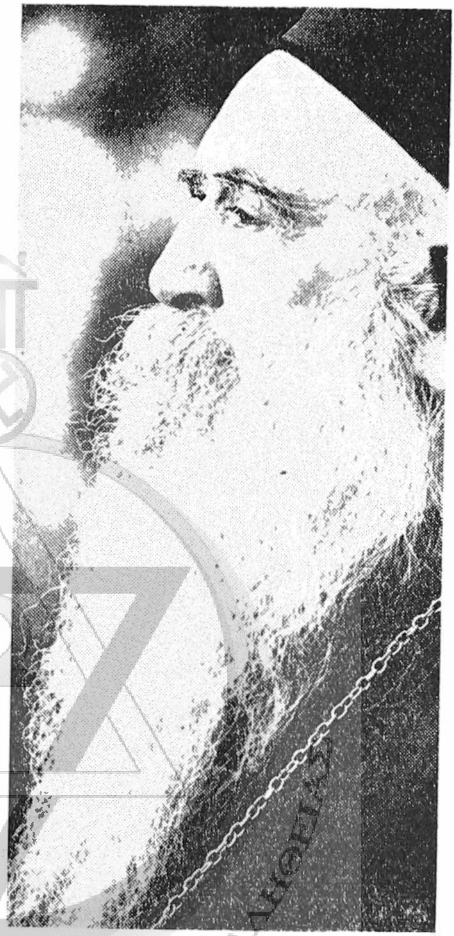
Ὁ Χριστὸς ἐπέτρεψεν ἴσως ἡμῖν τὴν θεολογικὴν ἀντινομίαν, ὥστε, ἐνῷ μίαν ἵδρυσεν Ἐκκλησίαν, ἡμεῖς νὰ ὁμιλῶμεν περὶ «πλειόνων Ἐκκλησιῶν» καὶ νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ εὐσταθείας αὐτῶν «καὶ τῆς τῶν πάντων ἑνώσεως». Δὲν ἐπέτρεψεν ὅμως νὰ ὁμιλῶμεν καὶ περὶ πλειόνων Χριστιανισμῶν. Διότι εἷς εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῷ κόσμῳ, ἐπεκτεινόμενος πέραν θαλασσῶν καὶ ἠπείρων ἀκωλύτως, μία καὶ μοναδικὴ ἡ ὑπόστασις αὐτοῦ, μία καὶ ἑνιαία ἡ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴ αὐτοῦ, καὶ ἐὰν ἔτι πλειονές εἰσι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, οἱ τοῦ

Θεοῦ συνεργοί καί πολλοί οἱ οἰκοδόμοι τοῦ Θελήματος Αὐταῦ.

Διό καί ὀφείλομεν σήμερον, τάς διαφοράς ἐπαφιέντες είς τούς Θεολογικούς Διαλόγαυς, νά ἐξαγγείλωμεν ἀπό καιναῦ τό ἑνιαῖαν μήνυμα ταῦ Χριστιανισμοῦ πρός τόν κόσμαν.

Πραβλήματα χαίναντα, ὡς τό τῆς πείνης ἑκαταμμυρίων ἀνθρώπων, τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ τῆς γῆς καί τοῦ ἀντισταίχου ἐλέγχου, τῆς παγκοσμίαυ ὑγείας, ταῦ ὁλακληρωτικοῦ ἀφοπλισμοῦ, τοῦ πολεμικαῦ ἀνταγωνισμοῦ, ταῦ ψυχροῦ πολέμαυ, τῆς ἐν Χριστῷ εἰρήνης, τῆς κοινωνικῆς ἰσότητας καί δικαιασύνης, τῆς ἐλευθερίας τῶν συνειδήσεων, τῆς ταχείας ἀναπτύξεως τῶν ὑπαναπτύκτων λαῶν, τῆς ἀθείας, τῶν τόσων ἠθικῶν πληγῶν, τοῦ μίσαυς, τῆς θρησκευτικῆς, ἐν μέσῳ τοῦ σημερινοῦ παλιτισμοῦ, κρίσεως, ἥτις ἀπειλεῖ νά μεταβάλη τόν Χριστιανισμόν είς ἠθικόν κανόνα, ἄνευ τῆς πραϋπαθέσεως ταῦ Δόγματας, τῆς πίστεως δηλανότι είς Θεόν ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα καί ἀναστάντα, καί τόσα ἄλλα, ἀπαιταῦσιν ἄμεσον συναντίληψιν καί θεραπείαν.

(Μήνυμα Πάσχα 1966)

Ποῦ εἶναι ὁ Χριστός Σωτήρ; Διαιρεθέντες, ἀπεδιώξαμεν Αὐτόν.

Ἐντεῦθεν αἱ ἀνεκδιήγηται ἡμῶν συμφοραί.

Καί τί πράττουσιν αἱ Ἐκκλησίαι; Διαπραγματεύονται τόν Ἀτίμητον. Ἐξ οὗ ὁ θλιβερός κατατεμαχισμός αὐτῶν.

«Ἀλλ' ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις».

Οὕτως, ἡ ἱστορία σήμερον, ἀποκαθιστῶσα γενναίως τήν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, καλεῖ τούς ὑπευθύνους τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀρχηγαύς καί τήν Ἱεραρχίαν, ὅπως ἐπιστρατεύαντες τήν Θεολαγίαν, ὡς θεραπαινίδα πλέαν, καταστήσωσι μαναδικόν σκαπόν τῆς ὑπάρξεως καί τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν τόν «ἄνθρωπον», διά τόν ὁποῖον Θεός ἐγένετο ἄνθρωπας, καί παραστῶσιν αὐτῷ θετικῶς ,κατά τήν τραγικήν αὐτοῦ ὥραν ταύτην.

Ἀνακαινίζοντες τάς Ἐκκλησίας,

ἐν διαφυλάξει τῆς παρακαταθήκης, καὶ τὴν ἕνωσιν αὐτῶν ἐπεξεργαζόμενοι ἀπὸ κοινοῦ.

Ὑπὸ σύνθημα, τὴν ἀγάπην ἄνευ ὅρων καὶ ὁρίων.

(Μήνυμα Χριστουγέννων 1968)

Πρέπει νὰ προχωρήσουμε, ὅπως τὸ θέλει ὁ λαός. Οἱ θεολόγοι μας διαφωνοῦν. Εἶχε ἔλθη πρὶν λίγες μέρες ἕνας μεγάλος θεολόγος. Τοῦ εἶπα. «Τί ἔκανες ὅλη σου τὴ ζωή;» Μοῦ εἶπε. «Βρίσκω χειρόγραφα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰ ταξινομῶ.» Καὶ λοιπὸν τοῦ εἶπα, τί ἔκανες;

Διάβαζα πὼς σὲ εἴκοσι θεολογικὰ συνέδρια δὲν κατάφεραν νὰ καταλήξουν σὲ κανένα συμπέρασμα. Καλοὶ ἄνθρωποι εἶναι, τοὺς ἀγαπῶ, ἀλλὰ χάνονται μέσα στὶς λέξεις, ἐνῶ τὸ ξέρουν πὼς ἡ ἀγάπη εἶναι μιὰ λέξις μόνο. Ἂς εἶναι... Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ἡ Καθολικὴ πορεύονται παράλληλα. Παραλάβαμε τὴν ἀγάπη μὲ ὑποχρέωσι νὰ τὴν μεταδώσουμε. Αὐτὸ μᾶς εἶπε ὁ Χριστός. Καὶ μεῖς τί κάνουμε; Χωρίσαμε καὶ μαλώνουμε καὶ ὑβρίζουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Εἶναι αὐτὸ χριστιανισμός; Δὲν ξέρω, ἃς μᾶς τὸ ποῦν ὅσοι διαφωνοῦν μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Ἰησοῦ...

(Προθανάτια λόγια)

★

ΑΠΟ ΤΗΝ «ΜΠΑΓΚΑΒΑΔ ΓΚΙΤΑ»

Ὁ Κρίσνα εἶπε...

Ὁ Κρίσνα λέγει στὴν «Μπαγκαβὰδ Γκιτὰ» περὶ τῆς μεταστάσεως, ἡ ὁποία καλεῖται θάνατος:

Vāsāṁsi jīrṇāni yathā vihāya navāni gṛhṇāti naro' parāṇi
tathā sarirāṇi vihāya jirṇāny anyāni samyāti navāni dehī.

Ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἀποβάλλει τὰ φθαρμένα του ἐνδύματα γιὰ νὰ φορέση καινούργια, ἔτσι καὶ τοῦ σώματος ὁ ἔνοικος, τὰ φθαρμένα τὰ κορμιὰ ἀποβάλλοντας, σὲ νέα ἐνσωματώνεται.

Καὶ γιὰ τὸν ἀκατάστρεπτο Ἑαυτό, ποὺ εἶναι ὁ καθένας, ὁ Κρίσνα εἶπε:

Avyakto'yam acintyo'yam avikāryo'yam ucyate
tasmād evam viditvai'naṁ nā'nuśocitum arhasi.

Ἀνεκδήλωτος, ἀδιανόητος καὶ ἀναλλοίωτος καλεῖται· Μὴ λυπηθῆς ποὺ δὲν μπορεῖς ἔτσι νὰ τὸν γνωρίσης.

ΒΟΛΤΑΙΡΟΥ

Δόγματα

Ἀπὸ τὸ «Φιλοσοφικὸ Λεξικὸ»
(Μεταφρ. Κ. Παπαλεξάνδρου)

Ἀπὸ τῶν στηλῶν περιοδικοῦ διεξήχθη τελευταίως διάλογος μεταξὺ ἀναγνωστῶν του ὡς πρὸς τοὺς δικαιούχους τῆς «μελλούσης σωτηρίας». Ἕνας ἀναγνώστης, ὅπως φαίνεται φανατικός, ἔγραψε μὲ ἔμφασι: «Ἂς μὴ πλανῶνται ὅσοι ὑποστηρίζουν ὅτι θὰ εἶναι κληρονόμοι τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ὀρθοδόξους, καὶ οἱ Καθολικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι Μ ί α: Ἡ Ὀρθόδοξος. Οἱ Καθολικοὶ εἶναι κράτος, οἱ δὲ Διαμαρτυρόμενοι σωματεῖον. Ἐκτὸς τῆς Ὀρθοδοξίας, ἡ ἀπώλεια!»

Εἶναι, λοιπόν, ἐπίκαιρη ἡ γνώμη τοῦ Βολταίρου, ὁ ὁποῖος ἐπίστευε ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ κριθοῦν κατὰ τὰς δοξασίας των, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἔργα των, συμφώνως, ἄλλως τε πρὸς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον: «Ἐν ἡμέρᾳ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ... ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ... Δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν» (πρὸς Ρωμ 2 6-10).

★

Στὶς 18 Φλεβάρη τοῦ ἔτους 1763, ποὺ ὁ ἥλιος ἐμπῆκε στὸν ἀστερισμὸ τῶν Ἰχθύων, μεταφέρθηκα στὰ οὐράνια, ὅπως ξέρουν ὅλ' οἱ φίλοι μου. Δὲν ἐκαβαλλίκεψα τὴ φοράδα τοῦ Μωάμεθ, οὔτε μὲ πῆγε τὸ φλογερὸ ἅρμα τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, δὲν ἀνέβηκα στὸν ἐλέφαντα τοῦ Σαμμονοκοντοὺν τοῦ Σιαμαίου, οὔτε στἄλογο τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, προστάτη τῆς Ἀγγλίας, οὔτε στὸ γουρούνι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου· ὁμολογῶ μὲ ἀφέλεια πὼς τὸ ταξίδι μου αὐτὸ ἔγινε δὲν ξέρω πῶς.

Θὰ νομίσουν πὼς θαμπώθηκα· μὰ ἐκεῖνο ποὺ δὲν θὰ πιστέψει κανείς, εἶναι πὼς εἶδα νὰ κρίνουνται ὅλοι οἱ νεκροί. Καὶ ποιοί, ἦταν οἱ δικαστές; Ἤτανε, μὴ πρὸς κακοφαινισμό σας, ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔκαναν καλὸ στοὺς ἀνθρώπους, ὁ Κομφούκιος, ὁ Σόλων, ὁ Σωκράτης, ὁ Τίτος, ὁ Ἀντωνῖνος, ὁ Ἐπίκτητος κ.λ.π. Ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄντρες, ποὺ ἐδίδαξαν καὶ ἐφάρμοσαν τὶς ἀρετὲς ποὺ ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς καὶ αὐτοὶ μόνο φαίνεται νὰ δικαιοῦνται νὰ κάνουν κρίση.

Δὲ θὰ πῶ σὲ τί θρόνους ἤτανε καθισμένοι, οὔτε πόσα ἑκατομμύρια οὐράνια ὄντα ἤτανε πεσμένα ἐμπρὸς στὸν αἰ-

ώνιο ἀρχιτέκτονα ὅλων τῶν κόσμων, οὔτε τί πλῆθος κατοίκων αὐτῶν τῶν ἀπειράριθμων κόσμων παρουσιάστηκε μπρὸς στοὺς κριτές. Δὲ θ' ἀναφέρω ἐδῶ παρὰ μερικὲς λεπτομέρειες, ποὺ μοῦ χτύπησαν στὸ μάτι.

Παρατήρησα πὼς κάθε πεθαμένος, ποὺ ὑπεράσπιζε τὴν ὑπόθεσή του καὶ ποὺ ἔκανε ἐπίδειξη τῶν καλῶν αἰσθημάτων του, εἶχε δίπλα του ὅλους τοὺς μάρτυρες τῶν πράξεών του. Ὅταν, παραδείγματος χάρη, ὁ καρδινάλιος τῆς Λωρραίνης καυχιότουν πὼς πέτυχε νὰ γίνουνε παραδεχτὲς ἀπὸ τὴ σύνοδο μερικὲς ἀπὸ τὶς προτάσεις του καί, γιὰ πληρωμὴ τῆς ὀρθοδοξίας του, ἐγύρευε τὴν αἰώνια ζωή, ἀμέσως παρουσιάστηκαν γύρω του εἴκοσι ἑταῖρες ἢ κυρίες τῆς Αὐλῆς... Ἔβλεπε κανεὶς ἐκείνους ποὺ ἔθεσαν μαζί του τὶς βάσεις τῆς Λίγκας(1), ὅλους τοὺς συνενόχους τῶν διαστρεμμένων σχεδίων του ποὺ ἦρθαν καὶ τὸν περιτριγύρισαν. Ἀπέναντι στὸν Καρδινάλιο τῆς Λωρραίνης ἦταν ὁ Ζὰν Σωβέν(2), ποὺ καυχιότουν, στὴ χοντρὴ διάλεχτό του, πὼς ἔδωσε κλωτσιὲς στὸ παπικὸ εἴδωλο, ἀφοῦ οἱ ἄλλοι τὄχανε γκρεμίσει. Ἔγραψα ἐναντίον τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς γλυπτικῆς, ἔλεγε, ἀπόδειξα, φῶς φανερό, πὼς τὰ καλὰ ἔργα δὲ χρησιμεύουνε σὲ τίποτα καὶ ἀπόδειξα πὼς εἶναι ἔργο διαβολικὸ νὰ χορεύεις μενουέτο· διῶξτε γρήγορα ἀπ' ἐδῶ τὸν καρδινάλιο τῆς Λωρραίνης καὶ τοποθετεῖστέ με κοντὰ στὸν ἅγιο Παῦλο.

Καθὼς μιλοῦσε, φάνηκε κοντά του μιὰ φωτιά, ποὺ φλογοβολοῦσε· ἕνα φοβερὸ φάντασμα, ποὺ εἶχε περιλαίμιο ἱσπανικὸ μισοκαμμένο, ἔβγαινε ἀπὸ τὶς φλόγες μὲ φριχτὲς φωνές. Τέρας ἐφώναζε, τέρας σιχαμένο, τρέμε! Κοίτα τὸ Σερβέ(3), ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἐξόντωσες μὲ τὸ πιὸ σκληρὸ μαρτύριο, γιατὶ σοῦ διαμφισβήτησε τὸν τρόπο ποὺ τρία πρόσωπα γίνουνται ἕνα. Τότες ὅλοι οἱ δικαστὲς ἐπρόσταξαν νὰ γκρεμιστεῖ στὰ τάρταρα ὁ Καρδινάλιος τῆς Λωρραίνης, μὰ ὁ Καλβῖνος νὰ τιμωρηθεῖ αὐστηρότερα.

Εἶδα ἕνα μεγάλο πλῆθος νεκροὺς ποὺ ἔλεγαν: ἐπίστεψα! ἐπίστεψα! Μὰ στὸ κούτελό τους ἦτανε γραμμένο: ἔπραξα. Καὶ καταδικάστηκαν.

Ὁ ἰησουΐτης Λὲ Τελλιὲ(4)

---

(1) Ἕνωση ζηλωτῶν στὴ Γαλλία, τὸ ΙΣΤ' αἰῶνα, ἐναντίον τῶν Διαμαρτυρομένων.

(2) Ὑπονοεῖ τὸν Ἰωάννη Καλβῖνο. Τὸν ἀποκαλεῖ δὲ Σωβὲν γιὰ τὴ στενοκέφαλη καὶ ἀδιάλλαχτη προσήλωσή του στίς θρησκευτικὲς καὶ πολιτικές του ἰδέες.

(3) Γιατρὸς ἀπὸ τὴν Ἱσπανία, ποὺ ὁ Καλβῖνος τὸν ἔστειλε στὴν πυρά, γιατὶ εἶχε γράψει γιὰ τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδας, ἀντίθετα ἀπὸ τὶς δικές του δοξασίες.

(4) Ἰησουΐτης, ὁ τελευταῖος ἐξομολογητὴς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ποὺ μισοῦσεν ἀδιάλλαχτα τοὺς Γιανσενίτες, ἐναντίον τῶν ὁποίων καὶ ἔγραψε τὸ 1713 τὴ Bulla Unigenitus.

παρουσιάστηκε περήφανος μὲ τὴ Bulla unigenitus στὸ χέρι. Μὰ δίπλα του ὑψώθηκε, μὲ μιᾶς, ἕνας σωρὸς ἀπὸ δέκα χιλιάδες διατάγματα φυλακίσεων. Ἕνας Γιανσενίτης τοὺς ἔβαλε φωτιά· ὁ Λὲ Τελλιὲ ἐκάηκε ὅλος, ὥς καὶ τὰ κόκκαλα· κι ὁ Γιανσενίτης, ποὺ δὲν εἶχε καὶ τοῦ λόγου του ραδιουργήσει λιγώτερο, καψαλίστηκε κι αὐτὸς ἀπὸ τὴ φωτιά.

Ἔβλεπα νὰ φτάνουν, ἀπὸ δεξιὰ κι ἀριστερά, κοπάδια φακίρες, βουδιστὲς ἱερωμένοι, Σιαμαῖοι καλογέροι, μοναχοὶ λευκοί, μαῦροι, γκρί, ποὺ εἶχαν ὅλοι φανταστεῖ πώς, γιὰ νὰ κολακέψουνε τὸ Ὑπέρτατον Ὄν, ἔπρεπε ἢ νὰ τραγουδᾶνε, ἢ νὰ μαστιγώνουνται, ἢ νὰ βαδίζουν ὁλόγυμνοι. Ἄκουσα μιὰ τρομερὴ φωνή, ποὺ τοὺς ἐρώτησε: Τί καλὸ ἐκάματε στοὺς ἀνθρώπους; Τὴ φωνὴ αὐτὴ τὴν ἀκολούθησε νεκρικὴ σιγή· κανένας δὲν ἐτόλμησε ν' ἀπαντήσει καὶ ὁδηγήθηκαν ὅλοι στὸ φρενοκομεῖο τοῦ Σύμπαντος, ποὺ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα χτίρια ποὺ μπορεῖ νὰ φανταστεῖ κανείς.

Ὁ ἕνας ἐφώναζε: Στὶς μεταμορφώσεις τοῦ Σάκυα(5) πρέπει νὰ πιστεύουμε, ὁ ἄλλος: Ὄχι, στὶς μεταμορφώσεις τοῦ Σαμμονοκοντούν· ὁ Βάκχος ἐσταμάτησε τὸν ἥλιο καὶ τὸ φεγγάρι, ἔλεγεν ἐτοῦτος· οἱ Θεοὶ ἀνάστησαν τὸν Πέλοπα, ἔλεγεν ἐκεῖνος· νὰ ἡ ἐγκύκλιος In coena Domini (6) ἔλεγεν ἕνας νεοφερμένος· κι ὁ κλητήρας τῶν κριτῶν ἐφώναζε: Στὸ φρενοκομεῖο, στὸ φρενοκομεῖο!

Ὅταν ἐτέλειωσαν ὅλες οἱ δίκες, ἄκουσα νὰ κοινοποιεῖται ἡ ἑξῆς ἀπόφαση: Κατὰ διαταγὴ τοῦ Αἰώνιου, Δημιουργοῦ, Συντηρητῆ, Ἀνταποδότη, Ἐκδικητῆ, κ.τ.λ., κ.τ.λ. γίνεται γνωστὸ σ' ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν ἑκατὸ χιλιάδων ἑκατομμυρίων δισεκατομμυρίων κόσμων, ποὺ εὐαρεστηθήκαμε νὰ σχηματίσουμε, ὅτι δὲ θὰ κρίνουμε ποτὲ κανένα ἀπὸ τοὺς περὶ οὗ ὁ λόγος κατοίκους ἀπὸ τὶς κούφιες τους ἰδέες, παρὰ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ἀπὸ τὶς πράξεις τους· γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ δικαιοσύνη μου.

Ὁμολογῶ πὼς ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἄκουσα τέτοιο διάταγμα· ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἔχω διαβάσει πάνου σ' αὐτὸν τὸν μικρὸν κόκκο ἄμμου, ὅπου γεννήθηκα, ἐτέλειωναν μ' αὐτὲς τὶς λέξεις: Ἔτσι μοῦ ἀρέσει(7).

(5) Σάκυα Μοῦνι, ὁ Βούδας.

(6) Παπικὴ ἐγκύκλιος ἀποδιδόμενη πότε στὸν Πάπα Βονιφάτιο 8ο, πότε στὸν Ἰούλιο 2ο, διακρινόμενη δὲ γιὰ τὸ ἐλάχιστα ἀνεξίθρησκο πνεῦμά της καὶ περιέχουσα τὰ ὀνόματα τῶν ἀφωρισμένων, ποὺ καμμιὰ συγχώρεση δὲν τοὺς ἦταν δυνατή. Ὡς τὰ 1770, στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία, τὴ Μεγάλη Τετάρτη, τοιχοκολλιούνταν στοὺς ναοὺς αὐτὴ ἡ ἐγκύκλιος καὶ διαβαζόταν ἀπὸ τὸν ἄμβωνα.

(7) Μ' αὐτὴ τὴ φράση ἐτελείωναν τὰ διατάγματα τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Γιὰ μιὰ δεύτερη Πατρίδα μὲ ἑκατοντάδες σημαιῶν...

Ἕνα βιβλίο τοῦ ἀναπληρωτοῦ Γεν. Διευθυντοῦ τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ

Ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ δαπανᾶ ἐτησίως 1.000.000 δολ. γιά τὴν Εἰρήνη, ἐνῶ ταυτοχρόνως τὰ Κράτη δαπανοῦν 200 ἑκατομ. δολλάρια γιὰ ἐξοπλισμούς.

Μιὰ ἐπιτακτικὴ ἔκκλησις ἀπηυθύνθη ἀπὸ ἀπροσδόκητη πλευρὰ στὴν ΟΥΝΕΣΚΟ νὰ χαμηλώση ἀπὸ τὸν ὑψηλὸ θρόνο της καὶ νὰ προσγειωθῆ στὴν πραγματικότητα τῆς παγκοσμίου ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπιστήμης, ἐρχομένη εἰς ἄμεσον ἀντιπαράταξιν πρὸς τὸν κόσμο τῶν διεθνῶν διαφωνιῶν καὶ ἐρίδων.

«Δὲν εἶναι καιρὸς ν' ἀφήσωμε τὴν οὐδέτερη διασπορὰ πληροφοριῶν καὶ νὰ προχωρήσωμε πρὸς τὴν ἐνεργὸ ὑποστήριξι μιᾶς θέσεως καὶ τὴν προαγωγὴ ἑνὸς δόγματος υἱοθετουμένου ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τοῦ κόσμου; Δὲν εἶ-

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ναι καιρὸς νὰ πολεμήσωμεν ἐναντίον τῶν διαφωνιῶν — στιγματίζοντας αὐτὴ τὴν κατάστασι, ἀντὶ νὰ τὴν συγκαλύπτωμε; Πράγματι, καιρὸς εἶναι! Δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ νὰ δαπανᾶ ἐτησίως ἴσως ἕνα ἑκατομμύριο δολλαρίων γιὰ τὸ χτίσιμο τῆς εἰρήνης, ἐνῶ τὰ κράτη δαπανοῦν 200.000 ἑκατομμύρια στὸ ἴδιο διάστημα γιὰ τὸν ἐφοδιασμὸ ἑνὸς ὁπλαστασίου ἀπολύτου ἀφανισμοῦ».

Αὐτὸς ποὺ φωνάζει αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἀπευθύνει τὴν ἔκκλησι εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους παράγοντας τῆς ἰδίας τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ, ὁ δόκτωρ Μάλκομ Ἀντισεσίαχ, ἀναπληρωτὴς γενικὸς διευθυντὴς τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ. Τέτοια λόγια εἶναι ἀσυνήθιστα σ' ἕνα διεθνῆ ὑπάλληλο, ἀλλὰ τὰ ἀπετόλμησε, στὸ βιβλίο του «Ἡ Πατρίδα μου ἂς ἀναστηθῇ». Καὶ ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ ἐξέδωσε τὸ βιβλίο του!

Ὁ συγγραφεὺς εἶναι οἰκονομολόγος ἀπὸ τὴ νότιο Ἰνδία, ἀλλὰ ἐπὶ 22 ἔτη προσφέρει τὶς ὑπηρεσίες του στὸν διεθνῆ ὀργανισμό. Εἶναι ἡλικίας 50 μόνον ἐτῶν, ἀλλὰ μοιάζει ἀπογοητευμένος. Ἡ συνείδησίς του τὸν ἐλέγχει — ἢ μᾶλλον ἐπιζητεῖ ν' ἀφυπνίση τὴν παγκόσμια συνείδησι.

«Ἔχομε — γράφει — 600 σχολεῖα καὶ κολλέγια, ὅπου τὰ παιδιὰ διδάσκονται τὸ ἄρθρον 3 τῆς Διακηρύξεως Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων: «Καθένας ἔχει δικαίωμα στὴ ζωή, τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν προσωπικὴ ἀσφάλεια». Καὶ σκέπτομαι τί ἀποτέλεσμα μπορεῖ νὰ φέρουν αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα σχολεῖα, τὰ ὑπαγόμενα στὴν ΟΥΝΕΣΚΟ, ὅταν ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων μαθητῶν καὶ γονέων, νέων καὶ ἐφήβων, ποὺ διαβάζουν τὸν καθημερινὸ τύπο καὶ ἀκοῦνε τὸ ραδιόφωνο ἢ βλέπουν τὴν τηλεόρασι, ὅπου πληροφοροῦνται γιὰ τὴν πορεία τοῦ ἐγκλήματος, γιὰ χρέη ποὺ ἐξοφλοῦνται μὲ αἷμα, γιὰ ἐπαγρύπνησι στὰ σύνορα, γιὰ προειδοποιητικὲς ἀπεργίες, γιὰ αὔξησι τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῶν ἐχθρῶν ταχύτερα ἀπὸ τὶς δικές μας, γιὰ κατώτερες φυλές, λαοὺς καὶ ἔθνη. Τί διδασκαλία γιὰ τὸν ἄνθρωπο κάνομε στὰ παιδιά μας;».

Εἶναι πρὸς τιμὴν τοῦ δόκτορος Ἀντισεσίαχ, ὅτι ἂν καὶ εἶναι ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ, ἀρνεῖται νὰ συνηγορήση γιὰ τὸ Κατεστημένο. Ὅταν μιλάη γιὰ τὴν κρίσι στὰ πανεπιστήμια, μοιάζει νὰ μιλάη ἕνας νέος: «Ἂν θέλετε νὰ ἀναλύσετε τὴν φοιτητικὴ ἐξέγερσι στὸ ἐργαστήριό σας, προβῆτε στὰ ἑξῆς: Πάρετε μερικὲς χιλιάδες φοιτητῶν τῆς κοινωνιολογίας καὶ βάλτε τους νὰ παρακολουθήσουν διδασκαλία σὲ μιὰ αἴθουσα ποὺ χωράει ἑκατό. Πέστε τους ὅτι ὅταν θὰ ἐπιτύχουν στὶς ἐξετάσεις των, θὰ πάρουν πτυχίο, ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ βροῦν δουλειά. Κυκλῶστε τους μὲ μιὰ κοινωνία ποὺ δὲν ἐφαρμόζει ὅσα κηρύττει καὶ ποὺ κυβερνᾶται ἀπὸ κόμματα, ποὺ δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὶς φοιτητικὲς ἰδέες. Πέστε τους νὰ σκεφθοῦν

γιὰ κάθε στραβὸ στὴν κοινωνία καὶ πῶς νὰ διορθωθῆ. Καὶ μόλις ἀναπτύξουν σχετικὴ δραστηριότητα, εἰδοποιῆστε τὴν ἀστυνομία νὰ τοὺς ριχτῆ. Κατόπιν, καθῆστε παράμερα καὶ πάρτε μιὰ μορφὴ ἐκπλήξεως».

Τέτοιες σπίθες εἶναι συχνὲς στὸ βιβλίο αὐτό, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηρισθῆ διαθήκη ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους καὶ πλέον πεπειραμένους ἀξιωματούχους τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

Ὁ τίτλος του εἶναι παρμένος ἀπὸ ἕνα ποίημα τοῦ Ταγκόρ:

Ἐκεῖ ποὺ τὸ πνεῦμα εἶναι ἄφοβο
καὶ τὸ κεφάλι στέκει ψηλὰ
καὶ ἡ γνώση εἶν' ἐλεύθερη·
ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τῆς λευτεριᾶς,
Πάτερ, ἡ Πατρίδα μου ἂς ἀναστηθῆ!

Καὶ ὁ δρ Ἀντισεσίαχ καταλήγει: «Πιστεύω πὼς θὰ ἔρθη ὁ καιρός, ὅπου ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θ' ἀναγνωρίζουν στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς των δύο πατρίδες: τὴν χώρα τῆς γεννήσεώς των, τῆς διαμορφώσεώς των, ἐκείνη ποὺ τοὺς ἔδωσε τὴν πρώτη αἴσθησι τῆς δυνάμεως, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ταυτότητος· καὶ τὴν ἄλλη ἐκείνη χώρα, τὴν δίχως σύνορα, ποὺ ἡ σημαία της ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑκατοντάδες σημαιῶν, ποὺ τὰ ποτάμια της τρέχουν ἀπὸ χιλιάδες πηγές, ἐκείνη τὴν οἰκουμενικὴ χώρα, ποὺ εἶναι ἡ προσδοκία μας καὶ ἡ μοῖρα μας, ὅπου ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοί, ἐργάζονται μαζί, ὄχι γιὰ αὔξησι ἰσχύος ἢ μονάχα ὑλικὰ ἀγαθά, ἀλλὰ γιὰ νὰ προσθέσουν «μιὰ ἴντσα εὐτυχίας» καθένας γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων.

«ΙΛΙΣΟΣ»

1972 — 17ον Ἔτος

Ἐτησία συνδρομὴ Δρχ. 70. — Ἐξωτερικοῦ Δολ. 3

Διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς: Κωστῆν Μελισσαρόπουλον

Ὁδὸς Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι (122)

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ΔΕΝ ΜΟΙΑΖΕΙ

ΜΕ ΚΑΝΕΝΑ ΑΛΛΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Στέλλονται τεύχη - δείγματα παρελθόντων ἐτῶν ΔΩΡΕΑΝ

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Πρόσφυγες

(Συνειδησιακός διάλογος)

Μια φωνή : Δὲν πετῶ. Κάθομαι σάν πουλὶ λαβωμένο
χωρὶς φτερό, ἢ ἔχω τὸ φτερό μου μουδιασμένο,

῎Αλλη φωνή : Ἐγὼ καλά πετῶ, πολύ καλά πετῶ
καὶ χαίρομαι πὼς ἔχω ἕνα πέταγμα ἐλαφρό.

῾Η φωνή : Πῶς νὰ μάθω πάλι νὰ πετῶ
Δὲν ὑπάρχει ὁδηγία καμιά;
τὴν καλή μου κατεύθυνση νὰ βρῶ

῎Αλλη φωνή : Κατευθύνομαι μὲ τρόπο φυσικὸ
τίποτε δὲ μὲ βαραίνει

῾Η φωνή : Κι ἐγὼ νιώθω τὸ φτερό μου βαριὸ

῾Η ἄλλη φωνή : Φαίνεται πὼς κουβαλᾶς χῶμα περίσσιο, περισσὸ

῎Αλλη φωνή : Τίναξε τὸ χῶμα ἀπὸ τὰ φτερά σου γιὰ νὰ πετάξεις
ἐλεύθερη
καὶ νάχει ἐλαφρὸ φτερό, καθὼς ἕνα δένδρο λιώνει τὴ
χιονιά του καὶ παίρνει τὴ φυσική του θέση.

῾Η φωνη : Σὲ ὑπόκωφες φωτιὲς περνοῦμε

῎Αλλη φωνή : Σὲ πολλὴ δύσκολη φλόγα ἀσφυκτιῶ

Πρόσφυγες : Μὲ τούς μπόγους ἤρθαμε, ἐρχόμαστε πάντοτε ἐδῶ
τῆς προσφυγιᾶς, μὲ τὴ φωτιὰ τῶν σπιτιῶν μας στὰ
μάτια μας,
μὲ τὴν πυρπόληση τῆς πατρίδας στὴν ἀκοή μας

Πολλοὶ πρόσφυγες : Σὲ ὑπόκωφες φωτιὲς περνοῦμε

῞Ενας πρόσφυγας : Χωρὶς ροῦχα

῎Αλλος πρόσφυγας : Χωρὶς στρώματα ὕπνου,

῎Αλλος πρόσφυγας : Χωρὶς ἕνα καρβέλι ψωμὶ

῎Αλλος πρόσφυγας : Χωρὶς ἕνα κάθισμα.

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Ἄλλος πρόσφυγας :	Χωρὶς ἀλέτρι κι ἄλογα,
Ἄλλος πρόσφυγας :	Μὲ τὰ παιδιά μας στὶς πλάτες μας σὰ λαμπάδες γιορτινὲς σβησμένες.
Ἄλλος πρόσφυγας :	Μὲ τὰ κάρρα μας ἀπό κοκκινόχωμα στὴ μαύρη μπόρα βουλιαγμένα
Ἄλλος πρόσφυγας :	Καὶ τ' ἄλογα δὲν ἔχουν χρεμέτισμα
Ἄλλος πρόσφυγας :	οὔτε τὰ παιδιὰ ξεφωνητά.
Μιὰ φωνὴ :	Σὲ οἰκήματα καπνοῦ κατοικοῦμε
Μακρινὴ φωνή :	Ἀπὸ πολλὰ οἰκήματα καπνοῦ ὀφείλουμε νὰ περνοῦμε.
Ὅλες οἱ φωνές :	Καὶ πρόσφυγες πάντοτε μ' ὅλα τὰ μέσα τῶν ταξι- διῶν πυρπολημένα, μ' ὅλη τὴν ἔνδεια, τὴν ἀφθονία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια χωρὶς τέλος, ναί, χωρὶς κανένα τέλος νὰ ζητοῦμε

★

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕ ΤΑ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΥΗΣΕΩΣ

Ὑπὸ ΓΕΡ. ΒΛΑΧΟΥ

Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται πραγματικὴν ἱκανοποίησιν, ὅταν δύναται νὰ σκέπτεται καὶ νὰ δρᾶ αὐθόρμητα καὶ ἀνυπόκριτα διὰ τὰ προβλήματα τῆς ὑπάρξεως, χωρὶς τὸ «ἐγώ» του.

Εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἔχοντας πεῖραν αὐτογνωσίας, ποὺ εἶναι ὑπερβατικὴ βίωσις - ἀληθινὴ πνευματικότης, ἀσχέτως μορφῆς θρησκευτικῆς, φιλοσοφικῆς ἢ ἄλλης τινός, ὅτι ἡ προσευχή, ὡς συμβολὴ εἰς τὴν περαιτέρω πνευματικὴν πρόοδον, ὅταν διαπνέεται ἀπὸ προσωπικὰ κίνητρα, δὲν εἰσακούεται ἀπὸ τὰς θείας δυνάμεις, ὡς ἐγωκεντρική.

Τουναντίον, μία δέησις - ἐπίκλησις, ὅταν γίνεται ὀρθῶς, δηλαδὴ μὲ ἐνδιαφέρον διὰ τὸ γενικὸν καλόν, μὲ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μὲ ὑ π ο χ ρ ε ω τ ι κ ὴ ν ἀ ξ ι ο π ο ί η σ ι ν α ὐ τ ῆ ς, εἰς τὰ πλαίσια τοῦ θείου Σχεδίου τῆς ἐξελίξεως, μὲ τὴν ἀγάπην καὶ ὑπηρεσίαν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωήν, τότε εἰσακούεται. Ἔρχεται ἄνωθεν ἡ ἀπόκρισις, καὶ ὁ δεόμενος διὰ τὸ καλὸν τοῦ ὅλου, ποὺ λησμονεῖ τὸν ἑαυτόν του, αἰσθάνεται νὰ πλημμυρίζῃ τὴν ψυχήν του θεία χάρις, εὐλογία, εἰρήνη καὶ φῶς. Ἀπολαμβάνει πραγματικὴν εὐτυχίαν.

Αὐτὸ δὲν εἶναι φαντασίωσις,

οὔτε θρησκευτική ἢ γνωστική θεωρία, ἀλλὰ γεγονὸς πραγματικόν, μία ἐπαγωγὸς ἐμπειρία, τὴν ὁποίαν δοκιμάζει ὁ ἐνάρετος πνευματικὸς ἄνθρωπος, εἴτε χριστιανὸς εἶναι αὐτός, εἴτε ὀπαδὸς οἱασδήποτε ἄλλης θρησκείας. Ἡ αἴσθησις αὐτὴ τῆς μακαριότητος δὲν προέρχεται ὑποχρεωτικὰ μόνον ἀπὸ θρησκευτικότητα. Εἶναι ἀποτέλεσμα πνευματικῆς ὡριμότητος, ἀνωτέρας σκέψεως, πέραν πάσης μορφῆς γνώσεως.

Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὰ Θεῖα ἐπιτυγχάνεται καὶ ἐκτὸς πάσης θρησκείας, μὲ ἁγνὴν ἀπρόσωπον ἀγάπην, διὰ τοῦ μυστικισμοῦ - ἀποκρυφισμοῦ, τοῦ ἐσωτερισμοῦ ἐν γένει, τῆς θεοσοφίας, τῆς ἐσωτερικῆς φιλοσοφίας, τῆς μεταφυσικῆς, τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ὡς καὶ διὰ τῆς μὲ διάκρισιν πραγματικῆς ἀπαρνήσεως τῶν ἐγκοσμίων, ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, εἰς τὴν πρᾶξιν, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἁπλῆν καταφυγὴν εἰς τὴν ἀπομόνωσιν, ποὺ εἶναι λιποταξία.

«Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν». Ἀτυχῶς, οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἀντέστρεψαν τοὺς ὅρους καὶ ἔπλασαν τὸν Θεόν των κατ' εἰκόνα αὐτῶν καὶ ὁμοίωσιν, ἀνθρωπομορφικῶς.

Ὁ ἀληθινὸς καὶ ὄχι ὁ πλασματικὸς Θεὸς εἶναι τρισυπόστατος, δηλαδή: Βούλησις, Ἀγάπη —Σοφία καὶ Διάνοια. Ὥστε, κατ' ἀνάγκην, καὶ ὁ ἄνθρωπος — πραγματικὸν θεῖον δημιούργημα — εἶναι καὶ αὐτὸς τρισυπόστατος, ἀλλὰ εἰς μίαν ἀπείρως μικροτέραν καὶ κατωτέρας ἰδιότητος ἀναλογίαν· θέλει, ἐπιθυμεῖ καὶ σκέπτεται ἐγωκεντρικά, ὅπως, ἀκριβῶς, εἶναι τὸ κατώτερον «ἐγώ» του.

Ὁ προορισμὸς τοῦ ἀληθοῦς πνευματικοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ Ἀπολύτρωσις καὶ ὑπηρεσία τοῦ θείου Σχεδίου τῆς ἐξελίξεως. Διὰ μεγίστης προσπαθείας καὶ μόχθου πρέπει νὰ ἐξυψώση τὴν προαναφερθεῖσαν χαμηλοῦ ἐπιπέδου τριαδικότητά του εἰς ὁλοὲν τελειότερον βαθμόν, διὰ νὰ νὰ προσεγγίση, προοδευτικῶς, κατὰ στάδια, τὴν Θείαν Τριάδα, ἐξ ἧς ἐξεπορεύθη, καὶ νὰ ἑνωθῆ μετ' Αὐτῆς.

Διὰ νὰ βαδίση, ὅμως, ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν τραχὺν αὐτόν, ἀλλὰ εὐθὺν ἀνηφορικὸν δρόμον τῆς ἑνώσεως μὲ τὸ θεῖον Πᾶν, πρέπει νὰ εἶναι, ὄχι ἁπλῶς εἷς θρῆσκος, ἢ ποιητὴς - καλλιτέχνης, μὲ κάποιαν ἐνστικτώδη πνευματικὴν διαίσθησιν, ἢ ὀπαδὸς ὡρισμένης φιλοσοφικῆς σχολῆς, ἀλλὰ ἐπιστήμων - ἀποκρυφιστής, ἐνορατικὸς - μεμυημένος, μὲ ἀνεπτυγμένας τὰς ψυχικὰς δυνάμεις τῆς διοράσεως καὶ ψυχακοῆς, ποὺ ἐπικοινωνεῖ, συνειδητά, εἰς τοὺς ἀοράτους κόσμους μὲ ἀνώτερα ὑπερφυσικὰ Ὄντα.

Πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἀνωτέρω πρέπει νὰ προηγηθῆ ὑποχρεωτικὰ ἡ φώτισις - αὐτομύησις, διὰ νὰ ἐπακολουθήση ἡ τελετὴ τῆς Μυήσεως τῆς ἀνωτέρας συνειδήσεως τοῦ ἀτόμου, ποὺ τελεῖται εἰς τοὺς ἀοράτους κόσμους, καὶ ποὺ θὰ ἐπισπεύση τὴν Ἀπολύτρωσίν του καὶ θὰ τὸν καταστήση ἄξιον διὰ τὴν ἄχρονον ὑπηρεσίαν, τὴν ἄφθαρτον.

Ὁ «Τετραπλοῦς Ἔλεγχος» τῶν Ροταριανῶν

Εἶναι αὐτὸ ἡ ΑΛΗΘΕΙΑ; Εἶναι ΝΟΜΙΜΟ καὶ ΗΘΙΚΟ; Συντελεῖ στὴν ἀμοιβαία ΚΑΤΑΝΟΗΣΙ; Ὠφελεῖ τὸν ΠΛΗΣΙΟΝ σου;

Ὑπὸ ΔΙΟΝ. Κ. ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑ

Ἡ ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε δὲν εἶναι μόνο δύσκολη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ εἶναι κάτι πολὺ παραπάνω: Ἡ ἀφετηρία μιᾶς νέας περιόδου, θαυμαστῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπάνθρωπης. Φτάνουμε, ἀγγίζουμε τὸ μέλλον καὶ τὶς κατακτήσεις ποὺ ἐπιθυμούσαμε, ποὺ ὠνειρευόμαστε, γιὰ τὶς ὁποῖες ἀγωνιστήκαμε καὶ τὶς ὁποῖες ἐλπίσαμε, ἀλλὰ ξαφνικὰ ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι δὲν εἴμαστε ἀκόμη προετοιμασμένοι γι' αὐτές. Ἡ πραγματικότητα μᾶς ξενίζει καὶ μᾶς φοβίζει. Ἀπειλούμεθα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἔργα μας. Ἀντιδροῦμε, λοιπόν, ψυχικὰ καὶ προσπαθοῦμε νὰ ἀπομακρύνουμε τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἔλθουμε σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ «ἰδεατό». Μ' αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο μοχθήσαμε. Μ' αὐτὸ ποὺ ὠνειρευτήκαμε. Βρισκόμαστε, δηλαδή, μπροστὰ σὲ μιὰ φοβερὴ ἀντινομία καὶ σὲ μιὰ τραγικὴ εἰρωνεία.

Τοῦτο τὸ περίεργο συμβαίνει γιατὶ ὅσο προχωροῦμε, ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνουμε, ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι τὰ θύματα ποὺ δημιουργοῦνται στὴν πορεία μας καὶ ποὺ τὰ ἀφήνουμε τὶς περισσότερες φορὲς ἐγκαταλελειμμένα στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, εἶναι ἀξίες ποὺ τὶς θεωρούσαμε ἀμετάθετες, εἶναι ἰδανικὰ ποὺ τὰ θεωρούσαμε ἀπαραίτητα, εἶναι αἰσθήματα ποὺ τὰ κρίναμε ἀναλλοίωτα, εἶναι ἄτομα ποὺ τὰ θεωρούσαμε δικά μας. Εἶναι ὁ ἑαυτός μας ὁ ἴδιος.

Πῶς, λοιπόν, νὰ μὴ μᾶς φοβίζη ἡ ἄνοδος; Πῶς νὰ μὴ μᾶς τρομοκρατῆ ἡ ἰδέα ὅτι ἀγγίζουμε στὸ τέρμα, ὅταν χρειάστηκαν τόσες ἀπάνθρωπες θυσίες; Πῶς νὰ μὴν αὐξάνη ἡ δυσπιστία καὶ ἡ σύγχυσις; Πῶς νὰ μὴ τίθεται ἀμείλικτο τὸ κατηγορηματικὸ ἐρώτημα ὅτι μήπως γιὰ νὰ γίνουμε ὑπεράνθρωποι θυσιάσαμε τὸν ἄνθρωπο;

Στρεφόμαστε, λοιπόν, στὴν ἀρχή. Ἐπιστρέφουμε στὶς πηγές. Τότε ποὺ ἡ Γῆ ἦταν μικρὴ γιὰ νὰ χωρέση τὰ κατορθώματά μας, τότε ποὺ ἡ καρδιὰ ἦταν μεγάλη γιὰ νὰ χωρέση τὴ μικρότητα. Ἀναζητοῦμε τὸν Ἄνθρωπο. Καταλαβαίνουμε ὅτι ὁ μεγάλος, ὁ θαυ-

μαστός, ὁ ἄξιος σημερινὸς κι' αὐριανὸς πολιτισμός μας γιὰ νὰ μᾶς ἱκανοποιήση ὁλοκληρωτικὰ πρέπει νὰ πάψη νὰ εἶναι τοῦ πλήθους, τῆς ποσότητος καὶ νὰ γίνη τοῦ ἀτόμου, τῆς μονάδος.

Ἡ σημερινὴ ζωὴ μὲ τὸν ταχὺ ρυθμό της καὶ τὶς σύντομες ἐναλλαγές της μᾶς ἐμποδίζει, ἢ καλύτερα δὲν μᾶς ἐπιτρέπει, νὰ δώσουμε προσοχὴ στὸ ἄτομο. Οἱ ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης κοινωνίας μᾶς ἐπιβάλλουν, ἂν θέλουμε νὰ ἐπιβιώσουμε καὶ νὰ χαροῦμε τὰ ἀγαθά της, νὰ ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὰ προβλήματα καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ μεμονωμένου ἀτόμου. Οἱ μεγάλες πολιτεῖες ἀναγκάζουν τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο — δὲν θὰ τὸ πίστευε κανείς! — νὰ προσπερνᾶ ἀδιάφορος ἂν θέλη νὰ προλάβη καὶ νὰ μὴν καταδικασθῆ σὰν «μωρὴ παρθένα». Χιλιάδες ἄνθρωποι ζοῦν κοντά μας καὶ κανένας δὲν σταματᾶ, ὅλοι προσπερνοῦν. Τὰ παραδείγματα ποὺ μᾶς προσφέρει ἡ ζωή, τὰ πρότυπα ποὺ μᾶς παρέχονται «πρὸς μίμησιν» εἶναι ἀπάνθρωπα. Ἀκόμη κι ἐκεῖνα ποὺ λάμπουν βλέπουμε πολλὲς φορὲς ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ἀντέξουν στὸ φῶς τοῦ ἥλιου. Κι εἶναι τόση ἡ δυσπιστία μας, εἶναι τόσο συνηθισμένες οἱ ἀπογοητεύσεις, ποὺ τρέμουμε ὅτι κάθε τί ποὺ εἶναι ἠθικὸ κι ὡραῖο μπορεῖ νὰ μὴν ἀντέξη στὸν ἔλεγχο καὶ στὸ πρῶτο διερευνητικὸ ἄγγισμά μας φοβόμαστε ὅτι μπορεῖ νὰ διαλυθῆ καὶ νὰ σωριασθῆ σ' ἐρείπια. «Βλεπόμαστε τόσο καλὰ ὥστε νὰ μὴν μποροῦμε ν' ἀγαπηθοῦμε», γράφει ὁ G. Picon. («Πανόραμα συγχρόνων ἰδεῶν», σελ. 25).

Ἐνστικτωδῶς, λοιπόν, ἀναζητοῦμε κάποια λύση. Προσπαθοῦμε νὰ βροῦμε ἕνα «Modus Vivendi» Κάτι ποὺ νὰ μᾶς δίδη τὴν δυνατότητα ἐπιτυχίας σ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴ ζωή, ποὺ ἐμεῖς δημιουργήσαμε, καὶ ταυτόχρονα νὰ μᾶς ἱκανοποιῆ ψυχικά, νὰ μᾶς δίνη ἀνάταση, γαλήνη, εὐτυχία.

Πολλὲς λύσεις προσφέρονται ἢ τοὐλάχιστον φαίνονται ὅτι προσφέρονται, στὸ δρόμο μας. Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι ὅσες μποροῦσαν νὰ γίνουν ἀποδεκτὲς στὸ παρελθόν, δὲν εἶναι πιὰ σήμερα τὸ ἴδιο χρήσιμες.

Ὁ ἀναχωρητισμός, π.χ., ποὺ παλιότερα ἐθεωρεῖτο σὰν μιὰ πράξη ἡρωϊκή, ἔχασε τὸν ἡρωϊσμό του καὶ σήμερα θεωρεῖται λιποταξία, πράξη μάταιη. Γιατὶ εἶναι πιὰ εὔκολο «ν' ἁγιάσης» στὴ μοναξιὰ τῆς ἐρημιᾶς. Τὸ δύσκολο εἶναι νὰ βρῆς τὸν ἑαυτό σου στὴ μοναξιὰ τῆς πολύβουης πολιτείας. Νὰ κατορθώσης νὰ μείνης ἄνθρωπος ὄχι ἔχοντας νὰ ἀντιμετωπίσης τὰ θηρία καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ τὶς ὁρμές σου, ἀλλὰ νὰ μπορέσης νὰ μείνης ἄνθρωπος ζώντας, δουλεύοντας, δημιουργώντας, μέσα, μαζὺ μὲ τοὺς συνανθρώπους σου.

Ἡ λύσις τοῦ νὰ θανατώσουμε τὸν παλιὸ ἑαυτό μας γιὰ νὰ μείνουμε «ζωντανοὶ» στὸ νέο αὐτὸ κόσμο εἶναι παρακινδυνευμένη. Γιατὶ δὲν ξέρουμε, διαφεύγει ἀπὸ

τὸν ἔλεγχό μας, ἂν θὰ ἀναγεννηθοῦμε μὲ τὸν καλύτερο ἑαυτό μας ἢ θὰ φτιάξουμε ἕναν «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» τῶν δοξασιῶν ἐκείνων ποὺ ἀποστρεφόμαστε, ποὺ καταδικάζουμε.

Οἱ ἀπαιτήσεις ποὺ ἔχουμε ἐμεῖς ἀπ' τοὺς ἄλλους κι ἐκεῖνοι ἀπὸ μᾶς ὁλοένα πολλαπλασιάζονται. Τὰ ἐνδιαφέροντά μας διευρύνονται. Οἱ πράξεις τοῦ καθένα μας ἔχουν ἄμεσο ἀντίκτυπο καὶ συσχετισμὸ μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου. Ἡ κάθε σφαῖρα ποὺ πέφτει ὁπουδήποτε τῆς Γῆς καταστρέφει κάτι καὶ ἀπὸ τὸ δικό μας κόσμο. Οἱ μικρές μας περιοχές, τὰ στενὰ σύνορα, οἱ ζῶνες ἐπιρροῆς ἔχουν καταργηθῆ. Δὲν εἴμαστε πιὰ θεατὲς ἢ κομπάρσοι, ἀλλὰ μόνιμοι πρωταγωνιστές. Καὶ τούτη ἡ εὐθύνη, ἡ μεγάλη εὐθύνη, αὐξάνει τὶς ἀπαιτήσεις καὶ τὴν προσωπικὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου δοκιμασία. Γνωρίζουμε πιὰ ὅτι μιὰ κακὴ πράξη δὲν παύει νὰ εἶναι κακὴ γιατὶ τὴν κάνουν πολλοί, μιὰ κι' ὁ καθένας μας εἶναι ὄχι συνυπεύθυνος, ἀλλὰ κύριος ὑπεύθυνος. Ζητᾶμε, τώρα, πολλὰ κι ἀπ' τὸν ἑαυτό μας κι ἀπ' τοὺς ἄλλους. Γιατί, ὅπως εἶπε ὁ Πρόεδρος Κέννεντυ: «Ἀπ' αὐτοὺς ποὺ πολλὰ τοὺς δίδονται, πολλὰ ἀπαιτοῦνται».

Τὸ Ρόταρυ, μὲ τὸ διεθνῆ χαρακτῆρα του, μᾶς προσφέρει ἕνα τρόπο ζωῆς, ἕνα τρόπο ἀντιμετωπίσεως τῆς προσωπικῆς μας δοκιμασίας, μιὰ λύση στὰ ἀγχώδη ἐρωτηματικά μας: Μᾶς ὑποδεικνύει τὴν ἐπιστροφὴ στὸν ἄνθρωπο! Καθιερώνει τὸν ἄνθρωπο σὰν μέτρο τῆς κάθε ἀξίας, ὅπως δίδασκε ὁ Ἀριστοτέλης.

Ἂς ἐξετάσουμε ἀπὸ κοντὰ τὸ τετράπτυχο τοῦ καθημερινοῦ Ροταριανοῦ ἐλέγχου:

— Εἶναι αὐτὸ ἡ ΑΛΗΘΕΙΑ;

— Εἶναι ΝΟΜΙΜΟ καὶ ΗΘΙΚΟ;

— Συντελεῖ στὴν ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ καὶ στὴ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΛΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ;

— ΩΦΕΛΕΙ τὸν πλησίον σου;

Ὅπως ἀποδεικνύει ἡ μελέτη του, τὸ τετράπτυχο αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς θεμελιώδεις ἀρχὲς ὄχι μόνο τῆς Ροταριανῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ τῆς κάθε φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ ὅλων τῶν δογμάτων. Ἡ Ἐλευθερία, ἡ Ἀλήθεια, ἡ Ἠθικὴ καὶ ἡ Δικαιοσύνη βρίσκονται στὴν ὑποδομὴ τοῦ κάθε φιλοσοφικοῦ συστήματος μιὰ κι' οἱ περισσότεροι φιλόσοφοι, στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, ὑπέδειξαν ἕνα μόνο σύστημα, ἕναν ἀπόλυτο μονόδρομο: Νὰ πράττης κατὰ τέτοιον τρόπο ὥστε οἱ πράξεις σου νὰ συντελοῦν στὴν ἀνάπτυξη τόσο τοῦ ἑαυτοῦ σου, ὅσο καὶ τῶν μεγάλων στόχων καὶ σκοπῶν τῆς Ἀνθρωπότητος.

Ἡ ἀναζήτησις τῆς Ἀλήθειας ἀνάγεται στοὺς πρώτους χρόνους τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου πάνω σ' αὐτὴ τὴ Γῆ. Ἀπὸ τοὺς Ἱδρυτὲς τῶν θρησκειῶν, τοὺς φιλοσόφους, τὰ μεγάλα πνεύματα τῆς Ἀνθρωπότητος, μέχρι τοὺς μικροὺς κι

ἀσήμους ἀνθρώπους, ὅλοι τὴν ἀναζήτησαν. Γιατὶ ὅλοι ἀντελήφθησαν τὴν ἀξία, τὴ σημασία — κάπι περισσότερο — τὴν ἀνάγκη της. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν καθιέρωσε σὰν πρωταρχικὴ ἀρχὴ ὅταν εἶπε «Θέλετε γνωρίσει τὴν ἀλήθεια καὶ ἡ ἀλήθεια θέλει σᾶς ἐλευθερώσει» (Ἰωάννου η΄, 32).

Ἡ Ἀλήθεια ὅμως δὲν βρίσκεται οὔτε στὰ συγγράμματα, οὔτε στὶς παρακαταθῆκες, οὔτε στὸν ἐξωτερικό μας κόσμο. Δὲν ἀποτελεῖ σημεῖο τοῦ ἐπιστητοῦ, οὔτε εἶναι ἀποτέλεσμα μελέτης. Ἡ ἀλήθεια βρίσκεται μέσα μας. Εἶναι σκέψις, εἶναι κρίσις. Ὁ Ἀριστοτέλης ὑπῆρξε κατηγορηματικός: «Οὐ γὰρ ἐστὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἀληθὲς ἐν τοῖς πράγμασιν... ἀλλ' ἐν διανοίᾳ» εἶπε. (Μεταφ. Ε΄, 4, 1027, β. 25).

Μέσα μας, στὸ βαθύτερο ἑαυτό μας, κατὰ συνέπεια, πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὴν Ἀλήθεια. Μὲ τὰ δικά μας μέσα, μὲ τὰ μάτια τῆς δικῆς μας ψυχῆς. Γιατὶ ἂς μὴ μᾶς διαφεύγη τῆς προσοχῆς ὅτι ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει ἐντός μας εἶναι περισσότερο βέβαιο ἀπ' ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει ἐκτός μας.

Βέβαια, θὰ πέφταμε σὲ μεγάλη πλάνη ἂν ἰσχυριζόμαστε ὅτι εἶναι εὔκολο πρᾶγμα νὰ βροῦμε τὴν Ἀλήθεια. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ποὺ τόσο ἀγωνίστηκε γι' αὐτήν, ὅταν ὄντας κατηγορούμενος δίδαξε τὴν Ἀλήθεια καὶ τὸν ρώτησε ὁ Πιλᾶτος «Τί εἶναι Ἀλήθεια;», προτίμησε νὰ μὴν ἀπαντήση (Ἰωάννου ιη΄ 38). Ὑπογράμμισε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴ δυσκολία γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς Ἀλήθειας.

Σήμερα, μὲ τὶς φανταχτερὲς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς τὸ ἔργο τοῦτο καθίσταται περισσότερο δύσκολο. Ἀλλὰ ὅταν ἐξετάζουμε τὰ πράγματα «ἐνώπιος ἐνωπίῳ» εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ διακριβώσουμε τὴν Ἀλήθεια, μιὰ κι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν ὑπέρτατο νόμο, τὴ μεγαλύτερη ἀρετή, τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἴδιας μας τῆς ζωῆς.

Στὸ δεύτερο ἐρώτημα τοῦ ροταριανοῦ αὐτοελέγχου «Εἶναι ΝΟΜΙΜΟ καὶ ΗΘΙΚΟ;», οἱ ἀπαντήσεις μποροῦν νὰ δίδωνται χωρὶς ἀμφιταλάντευση καὶ χωρὶς μεγάλη ἔρευνα. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ξεκινᾶμε κάτι, ποὺ ἀρχίζει μιὰ πράξη μας, γνωρίζουμε ἂν συμβαδίζη μὲ τὴν Νομιμότητα καὶ τὴν Ἠθική. Ξέρουμε ποῦ καὶ γιατί βαδίζουμε. Γνωρίζουμε τί πράττουμε.

Συχνὰ συμβαίνει μιὰ πράξη μας νὰ ἔχη τὴ νομικὴ κάλυψη, νὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ γράμμα τοῦ Νόμου, ἀλλὰ νὰ ἔρχεται σ' ἀντίθεση μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Νόμου ἢ μὲ τὴν Ἠθική, μιὰ κι ὁ Νόμος εἶναι ἀπρόσωπος καὶ ἡ Ἠθικὴ προσωπικὴ ἀξία. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ ἀναζήτηση τῆς Ἀλήθειας θὰ μᾶς δείξη καὶ πάλι τὸν ὀρθὸ τρόπο δράσεως, τὴν ὀρθὴ κρίση, τὴ σωστὴ ἀπόφαση.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ σέβεται τὸν ἑαυτό του, τοὺς συνανθρώπους του, τὶς ἠθικὲς ἀρχές, δὲν περιορίζεται ποτὲ στὴν ἐπιφάνεια ἢ στὴν

ἀσφάλεια πού παρέχουν οἱ ἀπρόσωπες διατάξεις. Στηρίζεται στόν ἔλεγχο τῆς συνειδήσεώς του, στή γνώση τῆς Ἀλήθειας. Ἡ προσωπική τοῦ κάθε ἀνθρώπου Ἠθική ἀποτελεῖ ὑπέρτατη ἀρχή καί κριτήριο. Ἡ ἠχώ της «βομβεῖ καί ποιεῖ μή δύνασθαι τῶν ἄλλων ἀκούειν», γιά νά μεταχειρισθοῦμε τά λόγια τοῦ Σωκράτη («Κρίτων», Κεφ. 17).

Εἶναι ἔξω ἀπό κάθε συζήτηση ὅτι τίς περισσότερες φορές ἡ Ἠθική κι ὁ Νόμος συμβαδίζουν σέ θαυμαστή συγχορδία.

Ἡ Ἠθική, ἐπειδή ἀποτελεῖ τή σύνοψη τῶν κανόνων συμπεριφορᾶς, τῶν ἀξιῶν καί τῶν ἠθῶν πού ἰσχύουν στή δεδομένη περίοδο κι ἐπειδή ἔχει σάν θέμα τήν πρακτική συμπεριφορά τοῦ ἀνθρώπου, ἐπηρεάζει σημαντικά τό νομοθέτη, πού κι αὐτός κωδικοποιεῖ τά ὅσα ἰσχύουν στήν ἴδια περίοδο. Στίς περιπτώσεις αὐτές ὁ συνειδητός ἄνθρωπος δέν ἔχει περιθώρια ἐκλογῆς κι ἀμφιταλαντεύσεων. Γνωρίζει ποῦ καί μέ ποιό τρόπο νά βαδίση.

Τό τρίτο σημεῖο τοῦ καθημερινοῦ ροταριανοῦ ἐρωτήματος «Συντελεῖ στήν ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ καί στή ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΛΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ;» ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία κι ἀξία στή σημερινή ἐποχή, πού ἔχουμε, ὅσο ποτέ ἄλλοτε, ἀνάγκη ὁ ἕνας ἀπ᾽ τόν ἄλλον.

Ἡ ἀρρώστεια τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἀκριβῶς αὐτή ἡ ἔλλειψις ἐπικοινωνίας. Ἡ ἔλλειψις αὐτή χαρακτηρίζει ὄχι μόνο τίς μακρινές σχέσεις, ἀλλά ἀκόμη καί τίς στενά οἰκογενειακές μας, μιά καί πολλοί ἄνθρωποι δέν κατορθώνουν οὔτε μέ τήν οἰκογένειά τους νά ἐπικοινωνήσουν κατά τρόπο οὐσιαστικό. Κι ἀπό κεῖ γεννιοῦνται ἀμφιβολίες, παρεξηγήσεις, διαφωνίες, διαζύγια.

Ζοῦμε μέ τό διπλανό μας, συνεργαζόμαστε, περνᾶμε μιά ζωή ὁλόκληρη καί μένουμε ξένοι, ἀπροσπέλαστοι. Γιατί ποτέ δέν ἀσχολούμεθα πραγματικά νά γίνουμε κατανοητοί σ᾽ αὐτόν ἤ δέν προσπαθοῦμε ἐμεῖς νά τόν κατανοήσουμε, νά τόν νιώσουμε, ἐκεῖνον καί τά προβλήματά του.

Κι ὅμως σήμερα τά ἀρχιτεκτονικά πρότυπα εἶναι τά σπίτια πού εἶναι φτιαγμένα ἀπό γυαλί, ὅπου μποροῦμε νά δοῦμε ὅλα ὅσα συμβαίνουν ἐκεῖ μέσα. Τά σπίτια τά ἀνοίξαμε. Τίς καρδιές καί τίς σκέψεις μας τίς κρατᾶμε ἀκόμα ἑρμητικά κλειστές!

Τά περισσότερα προβλήματα ἀρνητικῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων ὀφείλονται ἀκριβῶς σ᾽ αὐτή τήν ἔλλειψη ἀμοιβαίας κατανοήσεως, στήν ἔλλειψη ἐπικοινωνίας. Ἡ δυσκολία εἶναι στό ποιός θά ἀρχίση πρῶτος. Καί ἡ ἀπάντησις εὔκολη: Ὁ καθένας ἀπ᾽ τόν ἑαυτό του.

Στίς μέρες μας παντοδύναμες Ἐκκλησίες, Μεγάλες Δυνάμεις, ἰσχυρά συμφέροντα, συγκρουόμενες καταστάσεις κατενόησαν ὅτι ἡ ἀμοιβαία συνεργασία εἶναι ἡ προσφορώτερη ἀπάντησις στά προβλήματά τους. Ὁ διάλογος εἶναι τό κυριώτερο μέσο τῆς διε-

θνοῦς διπλωματίας, εἶναι ἡ βάσις τῶν διακρατικῶν καὶ διεπιχειρησιακῶν σχέσεων.

Αὐτὴ ἡ ἴδια ἀρχὴ πρέπει νὰ πρυτανεύσῃ καὶ στὶς καθημερινὲς ἀνθρώπινες σχέσεις μας. Τὸ συμφέρον μας εἶναι μὲ κάθε λόγο καὶ μὲ κάθε πράξη μας νὰ συντελοῦμε στὴν τοποθέτηση θεμελίων ἀλληλοκατανοήσεως καὶ συνεργασίας, μιὰ κι ἡ συνεργασία φέρνει τὴ δύναμη. Τὴ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης συμπαραστάσεως ποὺ ὅλοι μας τὴν ἔχουμε ἀνάγκη, γιατὶ χωρὶς αὐτὴ δὲν μποροῦμε νὰ λυτρωθοῦμε ἀπὸ κανένα ἀπ' τὰ μύρια προβλήματα ποὺ μᾶς κατατρέχουν.

Τὸ θέμα τῆς ἀλληλοκατανοήσεως καὶ τῆς συνεργασίας, τὸ θέμα τῆς δημιουργίας καλῶν ἀνθωπίνων σχέσεων δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελῇ π ό θ ο ἁπλό, ἀλλὰ εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ γίνῃ π ά θ ο ς γιὰ τὴν ἐποχή μας καὶ γιὰ τὶς γενιὲς ποὺ ἀκολουθοῦν.

Τὸ τέταρτο μέρος τοῦ τετραπλοῦ ἐλέγχου «ΩΦΕΛΕΙ τὸν πλησίον σου;» εἶναι συνάρτησις κι ἐπακόλουθο τῆς ἐφαρμογῆς τῶν τριῶν προηγουμένων ἀρχῶν. Ὅ,τιδήποτε εἶναι σύμφωνο μὲ τὴν Ἀλήθεια, τὴν Ἠθική, τὴν Ἐλευθερία καὶ τὴ Δικαιοσύνη κι ὁ,τιδήποτε συντελεῖ στὴ δημιουργία πνεύματος κατανοήσεως καὶ καλῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὁπωσδήποτε ὠφελεῖ τὸν διπλανό μας, ὅπως — ἐπίσης — ὠφελεῖ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μας, τὸν ἐσωτερικό μας ἑαυτό.

Θὰ ἀναρωτηθῇ, λοιπόν, κανεὶς ἂν τὸ τέταρτο αὐτὸ σημεῖο εἶναι ἕνας περιττὸς πλεονασμός. Ἀδίστακτα μπορεῖ νὰ ποῦμε ὅτι δὲν εἶναι, ἀλλ' ἀντίθετα ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη σοφὴ ἐπανάληψη.

Ἡ ζωή μας εἶναι τόσο δύσκολη καὶ μᾶς στήνει τόσες παγίδες, οἱ δοκιμασίες εἶναι τόσο ποικίλες ποὺ πρέπει νὰ ἔχουμε μεγάλη δύναμη καὶ ἰσχυρὴ ἀντοχὴ γιὰ νὰ τὶς ὑπερνικήσουμε. Ἡ τέταρτη αὐτὴ ἀρχή, ὅσο κι ἂν ἀποτελῇ φυσικὴ συνέχεια τῶν ἄλλων, εἶναι χρήσιμη γιατὶ ἀποτελεῖ ἕνα ἀκόμη ἐρωτηματικό, ἕνα ἐπὶ πλέον στάδιο ἐλέγχου καὶ τυχὸν ἀναπροσαρμογῆς τῆς πορείας. Κι ἂν ἀκόμη βρεθήκαμε σὲ ψυχικὴ ὕπνωση καὶ περάσαμε ἀδίστακτα τὰ τρία πρῶτα ἐρωτήματα, ἔρχεται τὸ τέταρτο, σὰν συγκερασμὸς τῶν προηγουμένων, σὰν ὕστατο κριτήριο, νὰ μᾶς κάνῃ νὰ κρίνουμε τὶς πράξεις μας κατὰ τρόπο συγκεντρωτικὸ κι ἀπόλυτο. Αὐτή, ἀκριβῶς, ἡ ὑπενθύμισις ἀποτελεῖ τὴν ἀξία καὶ τὴ σημασία τοῦ τετάρτου ἐρωτήματος, μιὰ κι ὅπως εἶναι γνωστὸ ὁ αὐστηρότερος κριτής, ὁ δυσκολώτερος τιμητὴς εἶναι ὁ ἑαυτός μας ὁ ἴδιος. Τοὺς ἄλλους μποροῦμε νὰ τοὺς ξεγελάσουμε, τὸν ἑαυτό μας ποτέ! Ὁ δὲ δρόμος τῆς ἠθικῆς ἀπελευθερώσεως βρίσκεται μόνο μέσα μας.

Ὁ Ροταριανὸς ἔλεγχος, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀξίες ποὺ ἀναλύσαμε καὶ τοῦ ἀποδώσαμε, περικλείει κι ἄλλες δυνάμεις.

Ἡ πρώτη ἀπ' αὐτὲς εἶναι ὅ-

τι τὸ ἐρωτηματολόγιο τοῦ καθημερινοῦ ἐλέγχου δὲν ἔχει γίνει μὲ βάση τὶς ἀρχὲς μιᾶς ὡρισμένης θρησκείας, ἑνὸς ὡρισμένου κοινωνικοῦ συστήματος, σύμφωνα μὲ τὰ ἤθη καὶ τὶς δοξασίες ἑνὸς ὡρισμένου λαοῦ ἢ τὰ δεδομένα μιᾶς ὡρισμένης τάξεως. Ἡ σημασία του ἔγκειται στὴν παγκοσμιότητά του. Τὸν ἴδιο ἔλεγχο ὑφίστανται οἱ ροταριανοὶ ὅλου τοῦ κόσμου, ἀνεξάρτητα ἀπὸ θρησκεία, φυλή, γλῶσσα, πολίτευμα, χρῶμα ἐπιδερμίδος. Γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ πανανθρώπινη σχεδὸν δύναμη κι ἀξία.

Παράλληλα τὸ Ρόταρυ δὲν εἶναι πρόσκαιρος Ὀργανισμός, μὲ περιωρισμένη χρονικὴ διάρκεια. Ὑφίσταται καὶ θὰ ἐξακολουθῆ νὰ ὑφίσταται, ἐλπίζω, μὲ ὁλοένα ἐπεκτεινόμενη ἀκτινοβολία, ἐπηρεάζοντας τοὺς ἀνθρώπους στὴν ψυχὴ καὶ στὰ ἔργα. Οἱ ἀρχές του θὰ διαδίδωνται εὐρύτερα, θὰ καλύπτουν συνεχῶς καὶ μεγαλύτερους χώρους καὶ θὰ βοηθοῦν ὅλο καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὰ στὸν ἐξανθρωπισμὸ τῶν ἀνθρώπων.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, τὸ Ρόταρυ μὲ τὴν διεθνῆ ἐπέκτασή του καὶ τὴν παγκόσμια προβολή του μπορεῖ νὰ ἐπιβάλη εὐρύτατα, καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμη ποὺ δὲν στοιχοῦν τὶς τάξεις του, τὴν υἱοθέτηση καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ τετραπλοῦ ἐλέγχου. Γιατὶ οἱ ἀρχὲς αὐτὲς βοηθοῦν στὴ δημιουργία ἑνὸς καλύτερου κόσμου, πιὸ μεγάλου ἠθικά, πιὸ ἀνθρώπινου. Γιατὶ τὸ μέγεθος τοῦ κόσμου δὲν ὠφελεῖ ὅταν προσμετρᾶται σὲ ποσότητα, ἀλλὰ μόνο σὲ ποιότητα.

Ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος θέτει μὲ σαφήνεια τὸ πρόβλημα, ὅταν γράφη: «Εἶναι πολὺ εὐκολώτερο νὰ γίνης «μέγας ἀνήρ» παρὰ νὰ γίνης «μεγάλος ἄνθρωπος». Ἡ Ἱστορία εἶναι γεμάτη παραδείγματα μεγάλων ἀνδρῶν. Ἀλλ' ἔχει πολὺ λίγους «ἀνθρώπους» νὰ παρουσιάση». («Ὁ Σύγχρονος Ἄνθρωπος», σελ. 257).

Τὸ πρόβλημα τῆς προσαρμογῆς τῶν ἀνθρώπων, στὶς ἀρχὲς τοῦ Ρόταρυ, τὸ θέμα τῆς ἀγωγῆς, πρέπει νὰ ἀπασχολήση τὸ Διεθνῆ τοῦτο Ὀργανισμό. Γιατὶ τὸ κέρδος εἶναι μικρό, ὅταν οἱ ἀρχὲς αὐτὲς ἐφαρμόζωνται μόνο μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ροταριανισμοῦ.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὸ θέμα τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀτόμων ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμάδων ἀποτελεῖ πρωταρχικὴ ἀνάγκη, τὸ Ρόταρυ ὀφείλει νὰ πρωτοπορήση. Καὶ τοῦτο γιατί, ὅπως εἴπαμε, ἔχει τὰ δύο ἀπαραίτητα στοιχεῖα: Τὶς σὲ παγκόσμια κλίμακα παραδεκτὲς ἀξίες του καὶ τὸ σύστημα προβολῆς κι ἐπιβολῆς τους.

Ἰδιαίτερα στὴ χώρα μας, τὴν τόσο ταλαιπωρημένη, τὸ θέμα τῆς κοινωνικῆς ἀγωγῆς εἶναι παραμελημένο. Παρ' ὅλο ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀναθρεμένοι μὲ τὰ νάματα τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ψυχοσύνθεσή τους ἕτοιμοι νὰ πλησιάσουν τὸ συνάνθρωπό τους, τὸ πρόβλημα παρουσιάζεται μὲ μεγαλύτερη ὀξύτητα. Οἱ δυσκολίες τῆς ζωῆς, τὸ ἄγχος τῆς ἐπιβιώσεως, τὰ περιωρισμένα μεγέθη τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνι-

κῆς ζωῆς μᾶς ὁδηγοῦν σ' ἕναν ἀνελέητο κι ἄπελπι, πολλὲς φορές, ἀγῶνα. Σ' ἕναν ἀγῶνα, ποὺ ὅπως καὶ στὴν ἀρχὴ εἴπαμε, μᾶς κάνει ψυχροὺς κι' ἀδιάφορους. Θέλουμε νὰ φτάσουμε γρήγορα, μ' ὅλα τὰ μέσα, χωρὶς νὰ λογαριάζουμε τὶς συνέπειες τῶν πράξεών μας, ἀδιαφορώντας ἂν εἴμαστε θύτες ἢ θύματα τῆς ἴδιας τῆς τακτικῆς μας. Νὰ φτάσουμε, πρὶν δημιουργηθοῦμε.

Ἐδῶ, λοιπόν, ἀποδεικνύεται κι ἐντάσσεται ἡ μεγάλη ἀποστολὴ τοῦ Ρόταρυ. Νὰ βοηθήση στὴν ἀγωγή, νὰ συντρέξη τοὺς ἄλλους θεσμοὺς (Ἐκκλησία, Πολιτεία, Σχολεῖο κλπ.), ποὺ εἶναι ἐνταγμένοι νὰ δημιουργήσουν ψυχές, γιὰ νὰ βοηθήση στὴ δημιουργία ἑνὸς καλύτερου κόσμου, ἑνὸς πιὸ ἠθικοῦ καὶ κατὰ συνέπεια καὶ πιὸ εὐτυχισμένου Αὔριο.

Ἡ ἀποστολὴ εἶναι, βέβαια, δύσκολη. Θέλει μόχθο. Θέλει πάλη. Θέλει πίστη. Ἂς μὴ λησμονοῦμε ὅμως ὅτι κάθε στεφάνι δάφνης εἶναι μιὰ ἁλυσίδα θυσιῶν. Κι ὅτι δὲν εἶναι τὰ λόγια ποὺ παραδειγματίζουν καὶ δημιουργοῦν τοὺς νέους ἀνθρώπους, ἀλλὰ οἱ πράξεις, ἡ ζωή μας ἡ ἴδια.

Σὲ τίποτα σχεδὸν δὲν ὠφελεῖ, ὅταν προσπαθοῦμε νὰ εἴμαστε ἄξιοι, χωρὶς νὰ προσπαθοῦμε παράλληλα νὰ βοηθήσουμε καὶ τὸ διπλανό μας νὰ καταστῆ κι ἐκεῖνος ἄξιος. Τὸ νὰ βαδίζουμε μόνοι μας εἶναι μικρό, μπροστὰ στὸ νὰ βοηθᾶμε τοὺς ἄλλους νὰ συμβαδίζουν. Μεγάλος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ βοηθᾶ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν φτάσουν. Ἔτσι, ἄλλωστε, μετριέται ἡ μεγαλωσύνη.

Ὁ τετραπλὸς ροταριανὸς ἔλεγχος μᾶς χαράζει μὲ τὴν τρίτη κατεύθυνσή του — «Συντελεῖ στὴν ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ καὶ στὴν ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΛΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ;» — καὶ τὴν πορεία. Νὰ ζήσης, νὰ δημιουργήσης, νὰ μεγαλουργήσης μέσα, συνάλληλα μὲ τοὺς συνανθρώπους σου. Νὰ σταθῆς κοντά τους, νὰ τοὺς δώσης τὸ χέρι, νὰ τοὺς δώσης καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ νὰ πάρης κι ἐσὺ δύναμη.

Ἡ Ροταριανὴ Ἰδέα βοηθᾶ στὴν ἐξεύρεση κοινῶν γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἰδανικῶν καὶ στὴ διατύπωση κοινῶν κατευθύνσεων. Γι' αὐτὸ τὸ θέμα τῆς ἀγωγῆς στὶς πανανθρώπινες ἀρχὲς τοῦ Ρόταρυ εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντα τόσο ἐπίκαιρο ὅσο κι ἀπαραίτητο. Γιατὶ εἶναι συνώνυμο μὲ τὴν πίστη στὸν ἑαυτό μας καὶ στοὺς ἄλλους, μὲ τὴ ζωή μας τὴν ἴδια.

Κι' ὅπως λέει ὁ ποιητής:

«Εἴμαστε ὅ,τι ὀνειρευόμαστε
Ὀνειρευόμαστε ὅ,τι ἐπιθυμοῦμε».

96^{ov} Συνέδριον τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας

Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία προσεγγίζει τὸν αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της (Νέα Ὑόρκη, 17 Νοεμβρίου 1875). Ὁ παγκόσμιος πρόεδρος Ν. Σρὶ Ράμ, μιλώντας στὸ 96ο ἐτήσιο Συνέδριο (στὸ Ἄντυαρ Ἰνδίας), ὑπενθύμισε ὅτι τὸ ἀρχικὸ πρόγραμμα τῆς Ἑταιρίας, ὅπως τὸ διετύπωσε ἡ Ἕλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ, κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Διδασκάλου της, διελάμβανε τοὺς ἀκόλουθους στόχους:

1. Παγκόσμιος ἀδελφότης.
2. Οὐδεμία διάκρισις μεταξὺ φυλῶν, πίστεων ἢ κοινωνικῶν θέσεων.
3. Μελέτη τῶν φιλοσοφιῶν τῆς Ἀνατολῆς, κυρίως τῆς Ἰνδίας, καὶ ἑρμηνεία τῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν τῆς θρησκείας ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐσωτερικῶν διδασκαλιῶν.
4. Καταπολέμησις τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ θεωρητικοῦ δογματισμοῦ, διὰ τῆς ἀποδείξεως τῆς ὑπάρξεως ἀγνώστων εἰσέτι δυνάμεων ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμην εἰς τὴν Φύσιν καὶ τῆς παρουσίας λανθανουσῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων στὸν ἄνθρωπο.

Τὸ 1886 οἱ σκοποὶ τῆς Ἑταιρίας διετυπώθησαν ὡς ἑξῆς:

1. Ὁ σχηματισμὸς πυρῆνος παγκοσμίου ἀδελφότητος στὴν ἀνθρωπότητα, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, πίστεως, τάξεως, γένους, χρώματος.
2. Ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς συγκριτικῆς μελέτης τῶν θρησκειῶν, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης.

3. Ἡ μελέτη τῶν ἀνερμηνεύτων νόμων τῆς Φύσεως καὶ τῶν λανθανουσῶν δυνάμεων στὸν ἄνθρωπο.

Ἔκτοτε, ἡ διατύπωσις τῶν σκοπῶν δὲν ἄλλαξε καθόλου. Ἀλλὰ — εἶπε ὁ Ν. Σρὶ Ρὰμ — ἡ διατύπωσίς των εἶναι τόσο πλατειά, ποὺ θὰ ἦτο δυνατὸν ἡ Ἑταιρία νὰ πάρη ἄλλη μορφή, παρὰ ἐκείνην, ἡ ὁποία ἦτο στὰς προθέσεις τῶν ἱδρυτῶν. Σχεδὸν κάθε δραστηριότης, ἀνθρωπιστικὴ ἢ κοινωνική, ἐπιστημονική, φιλοσοφικὴ ἢ θρησκευτική, ψυχοερευνητικὴ ἢ πνευματιστική, θὰ μποροῦσε νὰ ταχθῆ ὑπὸ τὴν αἰγίδα της· καὶ ἔτσι ἡ Ἑταιρία θὰ μποροῦσε νὰ καταντήση ἕνα καθαρῶς ἀκαδημαϊκὸ σῶμα, ποὺ νὰ συζητᾶ φιλοσοφικὰ καὶ ἄλλα θέματα σὰν διανοητικὸ «πασατέμπο» ἢ ἕνα ὀρθολογιστικὸ σῶμα ἐντελῶς σκεπτικὸ γιὰ κάθε μυσταγωγικὸ καὶ ὑπερβατικὸ στοιχεῖον ἢ μιὰ ὀργάνωσις κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ μεταρρυθμιστικῶν σχεδίων. Ἐὰν ἐδίδετο ἰδιαίτερη ἔμφασις σὲ μία ἀπὸ τὶς γραμμὲς σκέψεως καὶ δράσεως, ποὺ εἶναι ὅλες δυνατὲς μέσα στὰ πλαίσια τῶν Τριῶν Σκοπῶν, αὐτὸ θὰ ἐσφράγιζε τὴν Ἑταιρία σὰν σύνολο μ' ἕναν εἰδικὸ χαρακτῆρα. Ἀλλά, τοῦτο δὲν συνέβη. Ὑπῆρξε μία τάσις νὰ ὑποταχθῆ ἡ Θεοσοφία σὲ μιὰ ἀποκρυφιστικὴ ἄποψι τοῦ σύμπαντος ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου σὲ ἕνα σύστημα ζωῆς λεγόμενο πνευματικό. Ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε. Ἡ Ἑταιρία ἐξησφάλισε τὸν χαρακτῆρα της, ὡς ὀργανώσεως συνθέσεως καὶ τῶν τριῶν σκοπῶν καὶ μιᾶς γενικῆς πνευματικῆς τοποθετήσεως.

«Ἡ Θεοσοφία ὡς ἔκφρασις τῆς Θείας Σοφίας πρέπει νὰ περικλείη ὁλόκληρη τὴν Ἀλήθεια — ἐτόνισε ὁ Ν. Σρὶ Ρὰμ — καίτοι αὐτὸ ποὺ καλοῦμε Ἀλήθεια δὲν εἶναι παρὰ ἕνα κομμάτι, ἀλλὰ ἔστω καὶ τέτοιο ἀπὸ τὴν φύσι του περιέχει ἕνα κατάλληλο γιὰ κάθε κατάστασι μήνυμα.»

Προχωρώντας, ὁ παγκόσμιος πρόεδρος ἔκαμε μία ἀνασκόπησι στὶς ἐξελίξεις ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. «Φθάσαμε τώρα, εἶπε, σὲ μία καμπή. Τίθενται ἐνώπιόν μας θεμελιώδη προβλήματα: Ἡ ἐπιβίωσις καὶ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ πόλεμος καὶ ἡ βία, ἡ παγκόσμιος ἑνότης, ἡ θέσις τῆς Ἐπιστήμης στὴν ἀνθρώπινη ἀγωγή, ὁ τύπος τῆς θρησκείας ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἑνώση τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ νὰ τὸ ὁδηγήση σὲ περαιτέρω πρόοδο, ἡ σχέσις μεταξὺ Ἀνθρώπου καὶ Φύσεως, ἡ ἰδιαίτερη σχέσις μεταξὺ τοῦ ἄνδρα καὶ τῆς γυναίκας, ἡ ἀληθινὴ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀληθινὰ ἀναγκαίας στὸν ἄνθρωπο ἐλευθερίας. Αἱ ἀπαντήσεις σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα θὰ καθορίσουν τὴν φύσιν τῶν ἐπερχομένων καιρῶν καὶ τὸ εἶδος τοῦ μέλλοντος ν' ἀναπτυχθῆ πολιτισμοῦ. Ἐὰν πρόκειται νὰ ἐπιτευχθῆ πρόοδος, μὲ τὴν εὐ-

ρύτερη ἔννοια, δὲν θὰ ἔχωμε μόνον εἰρήνη, ἀλλὰ καὶ μία βαθειὰ ἀλλαγὴ ἐν σχέσει μὲ τὸ παρόν, ὅπως τὴν λαχταρᾶ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ νέος πολιτισμὸς δὲν θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἁπλῆ διόγκωσι τῶν στατιστικῶν ἀριθμῶν γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τῶν ὑλικῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, οὔτε ἀπὸ τὴν ἁπλῆ συσσώρευσι γνώσεων καὶ τεχνολογίας. Θὰ πρέπει νὰ διέπεται ἀπὸ τὶς ἀληθινὲς ἀξίες τῆς ζωῆς, τὶς θεμελιωμένες πάνω στὶς βασικὲς ἀλήθειες γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν Φύσι».

Πρὸς Νέα Ἐποχή

«Πρὸς τὴ Νέα Ἐποχή» ἦτο ὁ τίτλος ἰδιαίτερης ὁμιλίας τοῦ Ν. Σρὶ Ρὰμ πρὸς τὸ Συνέδριο. Ὁ παγκόσμιος πρόεδρος εἶπε:

«Ζοῦμε σ' ἕνα κόσμο ἀκατάπαυστης καὶ ἀσυνήθιστης δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος μαστιγούμενου ἀπὸ μία ποικιλία παραγόντων: ἀπὸ τὴν πελώρια ἀνάπτυξι τῶν πάσης φύσεως ἐπαφῶν, τὴν πίεσι τῆς ζωῆς, τὸν τρομερὸ ἀνταγωνισμό, τὴν ἐπιτάχυνσι τῶν καθημερινῶν κινήσεων, τὴν συνεχῶς αὐξανόμενη ροὴ γνώσεων στὸν μύλο τοῦ νοῦ καὶ τὴν διασπορὰ εἰδήσεων ἀπὸ παντοῦ, μὲ συνέπεια τὴν παραγωγὴ παντὸς εἴδους ἀντιδράσεων. Τὸν παλιὸν καιρό, ἡ ζωὴ ἦταν ἀργοκίνητη, ἂν ὄχι στατική, καὶ αἱ ἐπαφαὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἦσαν περιωρισμένες, ἀκόμη καὶ στὴν μικρὴ περιοχὴ ἑνὸς χωριοῦ ἢ μιᾶς πόλεως. Ἐξ ἄλλου ὑπῆρχε μικρὴ ὀργάνωσις ἐλλείψει μέσων· καὶ ὅμως ὑπῆρξαν μεγάλοι φιλόσοφοι, καλλιτέχναι καὶ ἄνδρες δράσεως ὅσο καὶ στὸ παρὸν ἀξιόλογοι. Αἱ ἀλλαγαὶ ἐπετελέσθησαν χάρις εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς Ἐπιστήμης, βραδεῖαν κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐπιταχυνομένην. Κατ' οὐσίαν, ἡ ἐπιτελεσθεῖσα πρόοδος ἐσημειώθη στὸν συγκεκριμένο ἐξωτερικὸ κόσμο καὶ τὰς ἐφαρμογάς του. Ἐνῶ ὅ,τι ἐχρειάζετο νὰ ἐπέλθη μὲ τὴν γνῶσι αὐτὴ ἦτο ἐλευθερία γιὰ τὴν παρατήρησι, τὸν συλλογισμὸ καὶ τὴν μετάδοσι τῶν ἀποτελεσμάτων στοὺς ἄλλους. Ἡ ἐλευθερία αὐτὴ δὲν ἐκερδήθηκε χωρὶς πάλη, γιὰ νὰ ἐξαπλωθῆ βαθμηδὸν σ' ὅλα τὰ πεδία τῆς ζωῆς. Ὑπῆρξε, φυσικά, καὶ ἀντι-κίνημα, ἀλλὰ ἦτο μία ἀντίδρασις ἀναπόφευκτη.

»Βλέπομε τὸν ἐλεύθερο νοῦ ἐν δράσει· ἐλεύθερο μόνον ἀπὸ μία ἔποψι, ἐνῶ ὠθεῖται ἀπὸ συναισθήματα διαφόρων εἰδῶν. Ὁ ἐρεθισμὸς τῆς κινήσεως αὐτῆς τείνει στὰ ἄκρα. Τὸν παλιὸν καιρὸ ὁ νοῦς ἐβοηθεῖτο ἀπὸ ὡρισμένας ἀρχάς, ποὺ ἀπεδέχετο. Ἡ θρησκεία ἦταν μία ἀπὸ τὰς ἐπιρροὰς ἀνασχέσεως. Σήμερα ἡ κίνησις τοῦ νοῦ δεσπόζεται ἀπὸ τὴν ἰδιοτέλεια σὲ κάθε μορφή, ἀπὸ τὰ διαφέροντα διασκεδάσεως καὶ κατοχῆς. Εἶναι ἐλεύθερος μόνον ἐν σχέσει μὲ ζητήματα ἐπιστημονικῆς μελέτης, ὄχι ἀνθρωπίνων σχέ-

σεων. Σήμερα ὁ κόσμος εἶναι μία σκηνὴ ἀλληλεπιδράσεως μεταξὺ νοῦ καὶ ὕλης, ἡ ὁποία ἀλληλεπίδρασις τείνει ν' ἀποβῆ γιὰ τὸν ἄνθρωπο καταστροφική. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι παρὰ νοῦς καὶ ὕλη, νοῦς ἐπιδρῶν στὴν ὕλη καὶ ὕλη ἐπιδρῶσα στὸ νοῦ, τότε τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ ἐκμηδένισις. Ἐρωτᾶται ὅμως: Δὲν ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο καὶ κάποια ἄλλη φύσις, καθὼς ἡ ἀνωτέρα ἀτμόσφαιρα πάνω ἀπὸ τὰ νέφη, μία φύσις γαλήνια, ἱκανὴ ν' ἀνταποκρίνεται στὴν ἀληθινὴ φύσι τῶν πραγμάτων, μὲ μία τάσι καλωσύνης; Ἔχομε μερικὲς φορὲς τὴν ἐμπειρία τῆς ὑπάρξεώς της. Εἶναι μία φύσις βαθιὰ στὸν ἄνθρωπο ριζωμένη, διαφορετικὴ στὴν ποιότητά της ἀπὸ τὸ νοῦ, ὅπως καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ ζώου, μὲ τὰ βαριὰ καὶ σκοτεινὰ αἰσθητήρια. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἔχει διπλῆ σύστασι. Μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθῆ στὶς ὀμορφότερες ἀνατάσεις, ἀλλὰ καὶ στὶς χειρότερες καταπτώσεις χαρακτῆρος πλέον ζωώδους τῶν ζώων. Ὑπάρχει ἑπομένως πρὸ τοῦ ἀνθρώπου μιὰ ἐκλογή, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν ἐπιτελέση σωστὰ θὰ ἔπρεπε πρῶτα νὰ ἠρεμήση καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιχειρήση ἐνδοσκόπησι καὶ νὰ ἐκτιμήση τοὺς καρποὺς τῆς παρούσης του σκέψεως καὶ δράσεως. Μία νέα χαραυγὴ θ' ἀνατείλη, ὅταν ἔλθη στὴν συνείδησί του αὐτὴ ἡ καλύτερη φύσις, ἡ ὁποία ἀδρανεῖ ὅσο ἡ στοιχειώδης πλευρὰ τοῦ ἑαυτοῦ του κυριαρχεῖ στὸ σκέπτεσθαι καὶ τὸ φέρεσθαι.

»Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ κλιμακώσεων ὡρισμένων ἐξελίξεων. Θὰ ἔπρεπε ν' ἀποβῆ καὶ μιὰ ἐποχὴ ἀφετηρίας. Ἂς εὐχηθοῦμε ν' ἀναληφθῆ τὸ ἔργον αὐτὸ μὲ νόησι καὶ καλὴ θέλησι, ἀντὶ νὰ κατρακυλήση ὁ κόσμος σὲ μία καταστροφικὴ ἔκρηξι».

Τὸ μέλλον εἶναι στὰ χέρια μας—Τώρα

Ὁ γραμματεὺς τοῦ ἐθνικοῦ τμήματος τῆς Θ.Ε. στὴν Ἀγγλία Τζόφρεϋ Φάρδιγκ μίλησε στὸ Συνέδριο μὲ θέμα «Περίληψις τῶν ἀρχῶν τῆς Θεοσοφίας».

«Ἡ Θεοσοφία — εἶπε — μᾶς δίνει μιὰ ταξινομημένη καὶ συστηματικὴ γνῶσι γιὰ τὴ Φύσι, τὴν λειτουργία τοῦ Σύμπαντος καὶ τὴν σχέσι μας πρὸς αὐτά. Μᾶς προσφέρει, ἔτσι, μιὰ ἐπαρκῆ πνευματικὴ ὑποδομή, ποὺ εἶναι γενικώτερα ἀποδεκτή, σύμφωνα, μὲ τὸ κοινὸν στοιχεῖον ὅλων τῶν θρησκειῶν. Οἱ Διδάσκαλοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὅσα μᾶς λέγουν τὰ ἐγνώρισαν οἱ ἴδιοι. Δὲν πρόκειται νὰ τὰ παραδεχθοῦμε, διὰ τῆς μεθόδου τῆς πίστεως, ἀλλὰ νὰ ἐξετάσωμε σύμφωνα μ' ἕναν ὀρθολογισμό. Μελετοῦμε λοιπὸν τὸ σχῆμα τῆς παγκοσμίου Ἑνότητος, ἀπὸ κάθε ἰδιαίτερή του ἄποψι, ἂν καὶ εἶναι πάρα πολὺ δύσκολο νὰ κατανοήσωμε τὴν Θεοσοφικὴ ἄποψι στὸ ὅλον της, τοῦτο δὲ διότι εἶναι δύσκολη ἡ ὑπερβολικὴ ἁπλοποίησίς της, παρὰ κάθε προσπάθεια. Ἐπὶ

παραδείγματι, αἱ ἰδέαι τοῦ Κάρμα καὶ τῆς Μετενσαρκώσεως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκφρασθοῦν μὲ ἁπλοὺς ὅρους, ἀλλὰ κάνοντας αὐτὸ διατρέχομε τὸν κίνδυνο νὰ ἀποσυνδεθοῦν μὲ τὸ βαθύτερο νόημά των· καὶ μόνον ἐν συναρτήσει μὲ τὸ ὅλον εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθοῦν. Πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι αἱ ἰδέαι αὐταὶ ὑπάρχουν σὲ ὡρισμένες θρησκεῖες, ἀλλὰ δὲν εἶναι Θεοσοφία. Αἱ θρησκεῖαι χρησιμοποιοῦν σύμβολα καὶ ἀλληγορίες, γιὰ τὴν κατανόησι τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦνται κλειδιὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἔχουν μόνον οἱ ἐσωτερισταὶ τῶν θρησκειῶν αὐτῶν, ὄχι ὅλος ὁ κόσμος. Ἐὰν δὲν ὑπάρξη ἡ σωστὴ ἑρμηνεία, ὁ ἄνθρωπος παρασύρεται σὲ δεισιδαιμονίες. Ἐμεῖς, στὴν Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, νομίζομε ὅτι ἡ εὕρεσις τῆς Ἀληθείας εἶναι ζήτημα ἀτομικῆς προσπαθείας καὶ ὅτι ἡ ἔκφρασις «πίστεως» χωρὶς διερεύνησι καὶ προσωπικὴ ἐμπειρία δὲν εἶναι ἐπαρκὴς καὶ δὲν ὁδηγεῖ σὲ ἀληθινὴ πνευματικὴ ἀνέλιξι. Ἐξ ἄλλου, ἡ Θεοσοφία δὲν μᾶς δίνει μόνον γνῶσι τῆς λειτουργίας τοῦ Σύμπαντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ μας. Καὶ ὑπὸ τὸ φῶς αὐτὸ γινόμεθα ἱκανοὶ ν' ἀναλάβωμε τὴν προσπάθεια ἐναρμονίσεως τοῦ ἑαυτοῦ μας πρὸς τὸν Νόμο. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μεταβάλλεται τὸ ἀνθρώπινο ἀνάστημα. Τὸ μέλλον ἑκάστου ἀνθρώπου εἶναι στὰ χέρια του, στὰ χέρια τοῦ καθενός μας — καὶ τώρα».

Ἡ ἡγεσία σὲ καιροὺς κρίσεως

Ἡ Σριμάτι Ρουκμίνι Ντέβι Ἀραντέηλ μίλησε γιὰ τὴν «Ἡγεσία σὲ καιροὺς Κρίσεως».

Ἀνεφέρθη σὲ πολλὰ προβλήματα, ποὺ τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀντιμετωπίζει στὴν ἐποχή μας, καὶ εἶπε ὅτι πολέμους καὶ κρίσεις στὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο ἐπίπεδο ἀντιμετωπίζουν οἱ ἄνθρωποι σ' ὅλες τὶς ἐποχές, ὥστε φαίνεται νὰ ζοῦμε σὲ μιὰ διαρκῆ «κατάστασι ἑτοιμότητος». Αἱ κρίσεις αὐτὲς ἐπηρεάζουν τὰς σχέσεις μας μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Συχνὰ μιλοῦμε γιὰ ἀγάπη, ἀλλὰ θὰ ἦταν καλύτερα νὰ σκεφθοῦμε τί μποροῦμε νὰ κάμωμε.

«Οἱ λαοὶ τῆς παρούσης ἐποχῆς — εἶπε ἡ Ρουκμίνι Ντέβι — εἶναι ἀκριβῶς οἱ ἴδιοι, μὲ τὰ ἴδια μίση καὶ τὶς ἴδιες ζηλοτυπίες, ὅπως καὶ τὰ πρόσωπα τῆς Μαχαμπαράτα. Μόνον ὅτι φοροῦν ἀλλιώτικα ἐνδύματα καὶ φέρουν ἀλλιώτικα ὀνόματα. Ἔχομε ἀνάμεσά μας Ἀρζούνας, Ντουροτχάνας κ.ἄ. Φυσικά, ὅλοι μας σκεπτόμεθα καὶ αἰσθανόμεθα ὅτι εἴμεθα στὸ πλευρὸ τοῦ Σρὶ Κρίσνα, ἐπειδὴ Αὐτὸς εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσις τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ἀγάπης. Ἂς ἀπαντήσωμε, ὅμως στὸ ἐρώτημα: Εἴμεθα στὸ πλευρὸ τῆς ἀλήθειας, ὅταν σημειώνεται κρίσις καὶ ἀπαιτεῖται ἀπόφασις; Θὰ εἶναι ὀρθὴ ἀπόφασις, ἐὰν δὲν εἴμεθα ἁπλῶς πιστοὶ στὴν Θεοσοφία, ἀλλὰ ζοῦ-

με τὶς ἀλήθειές της. Ἡ ἀδελφότης ἔγκειται στὸ νὰ τὴν ζῆ κανεὶς καὶ ὄχι μονάχα νὰ τὴν σκέπτεται».

Ἡ Ρουκμίνι ἐτόνισε ὅτι εἶναι οὐσιώδης γιὰ τὸν καθένα μας ἡ σωστὴ ἡγεσία. Ὑπάρχουν διάφορα εἴδη ἡγεσίας: Ἡ ἡγεσία ἑνὸς ἔθνους βασιζομένη στὶς οὐσιώδεις ἰδιότητές του, ἡ ἡγεσία μιᾶς ὀργανώσεως, ὅπως ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, σύμφωνα μὲ ὡρισμένα ἰδεώδη καὶ παγκόσμιες ἀλήθειες, ποὺ ἀποτελοῦν τρόπο ζωῆς. Ὑπάρχει, τέλος, καὶ ἡ ἀτομικὴ ἡγεσία. Ἡ ἡγεσία αὐτὴ ἔγκειται στὶς ὀρθὲς σχέσεις ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἱκανότητα νὰ σκεπτώμεθα καὶ νὰ φερώμεθα ἀδελφικά, ἐπίσης στὴν λῆψι τῶν ὀρθῶν ἀποφάσεων, ἐλεύθερα ἀπὸ προκαταλήψεις καὶ περιορισμούς.

«Οἱ μεγάλοι Διδάσκαλοι καὶ Ἀβατὰρ — συνέχισε ἡ Ρουκμίνι — καθὼς ἀναφέρεται στὴν Γκιτά, ἐμφανίζονται στὸν κόσμο γιὰ νὰ βοηθήσουν καὶ καθοδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα, ὅταν σημειώνεται χαλάρωσις τῆς ὀρθοφροσύνης. Ἔρχονται, ὄχι διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀμαθὴς καὶ ἀνόητος, ἀλλὰ ἀπὸ συμπόνια γιὰ ὅσα ὑποφέρει λόγω τῆς ἀμαθείας αὐτῆς. Καὶ λαμβάνουν τὴν μορφὴ τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ δείξουν πῶς τὸ ἀνθρώπινο ὂν πρέπει νὰ φέρεται. Ἡ φρίκη καὶ ὁ πόνος ποὺ προξενεῖ ὁ ἄνθρωπος εἶναι δεινότεροι ἀπὸ τὶς φυσικὲς συμφορές. Ἡ ἀντιξοότης τῆς φύσεως δὲν προξενεῖ παρὰ γενικὴ συμπάθεια καὶ ἀγάπη, ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη κακότης ὁδηγεῖ σὲ δημιουργία παρατάξεων, στρώνει τὸν δρόμο στὸ μῖσος καὶ ὁδηγεῖ σὲ ἄλλες ἀκόμη συμφορές. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ μάθη ὅτι τὸ μῖσος δὲν σταματάει μὲ τὸ μῖσος, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπη, καὶ ὅτι ἡ ὀρθὴ ἡγεσία καὶ ἡ ὀρθὴ ἐκλογὴ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη».

«Παντοτεινὰ — εἶπε — στὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐξελίσσεται μία συνεχὴς διερώτησις γιὰ τὸ σωστὸ καὶ τὸ στραβό. Ἡ ζωὴ εἶναι μία συνεχὴς ἐκλογὴ καὶ ὁ καθένας ὀφείλει νὰ λαμβάνη ἀποφάσεις σὲ στιγμὲς μεγάλης σημασίας. Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς οὐδέτερος ἀνάμεσα στὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ψευτιά, τὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴν ἀσχήμια, ἀνάμεσα στὴν καλωσύνη καὶ τὴν σκληρότητα. Ἡ ἐκλογὴ πρέπει νὰ γίνη μὲ τὴν δική μας κρίσι. Εἶναι μία πρόκλησις γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ἐπιτελέση στὸν ἑαυτό του τὴν ἀλλαγή, τὴν ἁρμονία ἀνάμεσα στὸν ἐξωτερικὸ καὶ τὸν ἐσωτερικὸ κόσμο, μὲ ἀνύψωσι τῆς εὐγενείας τῶν σκέψεων, τοῦ κινήτρου τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ θάρρους γιὰ τὴν ἀλήθεια».

Ἀναφερομένη στὸ πρόβλημα τῶν νέων καὶ τῶν ἡλικιωμένων, εἶπε ὅτι εἶναι αἰώνιο. Δὲν ὑπῆρξε ἐποχή, ποὺ νὰ μὴν παρετηρεῖτο τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὶς γενιές. Φαινομενικῶς, αἱ ἀπόψεις τῶν δύο πλευρῶν εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετες. Ἡ μόνη ἀπάντησις εἶναι ἡ γεφύρωσις τοῦ χάσματος μὲ τὴν φι-

λία, τὴν κατανόησι καὶ τὴν συμπάθεια, κυρίως δὲ μὲ τὴν προσπάθεια νὰ ἰδοῦμε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν νέων. Τὸ πρόβλημα εἶναι ψυχολογικό, ἀνοίγοντας δὲ τὸν ὁρίζοντά μας πρὸς τὶς προσδοκίες τῶν νέων, καὶ αὐτοὺς φέρνομε κοντά μας καὶ τὴν δική μας ζωὴ κάνομε πλουσιώτερη.

Οἱ ἀληθινὲς ἀξίες τῆς Ζωῆς

Ὁ ἄλλοτε πρόεδρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ὁμοσπονδίας Θεοσοφικῶν Ἑταιριῶν Τζῶν Κόατς μίλησε γιὰ τὴν ἀνάγκη ἀναλήψεως εὐθυνῶν ἀπὸ τὸν κάθε ἄνθρωπο.

«Ἂν καὶ εἶμαι — εἶπε — ἕνας ταξιδιώτης, ποὺ εἶδε «πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα», δὲν ἐπιθυμῶ νὰ κάμω γενικεύσεις. Ὡστόσο, εἶναι πραγματικότης ὅτι τεράστιος ἀριθμὸς ἀνθρώπων ζοῦνε μιὰ ζωὴ ἐντελῶς κλειστὴ καὶ δὲν ἔχουν ἀποδεχθῆ τὴν εὐθύνη των ὡς πνευματικῶν ὀντοτήτων. Πρέπει νὰ συναισθανθοῦμε τὴν ἐξάρτησί μας καὶ νὰ διερωτηθοῦμε ἂν ἀληθινὰ θέλουμε ν' ἀλλάξουμε. Ἀπαιτεῖται θάρρος. Ἀλλά, ἅπαξ πάρουμε τὴν ἀπόφασι νὰ κινηθοῦμε σὲ πλατύτερους ὁρίζοντες, θὰ ἐνημερωθοῦμε γιὰ πολλὰ πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων εἴχαμε ὥς τότε μόνον συγκεχυμένες ἰδέες. Θ' ἀνακύψουν κατ' ἀνάγκην πολλὰ προβλήματα, ἐὰν ὅμως θελήσουμε νὰ γίνουμε εἰλικρινεῖς ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ μας θὰ δεχθοῦμε τὴν εὐθύνη τῆς προσπαθείας. Πολλοὶ διερωτῶνται μὲ τί τρόπο ν' ἀρχίσουν. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ θέσουν στὸν ἑαυτό τους τὸ ἐρώτημα: «Θέλω ν' ἀλλάξω ἢ τὸ εὔχομαι μόνον;». Ἡ ἀληθινὴ ἐπιθυμία ἐλέγχεται ἀπὸ τὴν ἀπόφασί μας νὰ προχωρήσουμε στὴν ἀλλαγή, ἔστω καὶ μὲ θυσία τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ὅταν θὰ τεθῆ ζήτημα ἐκλογῆς γιὰ μία λύσι, θὰ προτιμήσουμε ἐκείνην ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὸ γενικὸ καλὸ καὶ ὄχι τὸ ἀτομικό μας;».

Ὁ Τζῶν Κόατς ἀνεφέρθη, γιὰ παράδειγμα, στὸν Ὀργανισμὸ Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ὅπου διεξάγεται πάντοτε μάχη γιὰ τὰ ἀτομικὰ ἑκάστης πλευρᾶς συμφέροντα καὶ ὄχι τὸ καθολικὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος, μολονότι ἔχουν ἀρκετὰ ἐπιτευχθῆ καὶ γι' αὐτὸν τὸν σκοπό. Πίσω, ὅμως, ἀπὸ τὸν Ὀργανισμό, εἶναι οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι σκέπτονται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ προσέθεσε:

«Ἐμεῖς, σὲ τί βαθμὸ εἴμεθα ἐξηρτημένοι; Τί εἶδος ζωῆς διάγομε; Κάνομε ὅ,τι πρέπει γιὰ νὰ ἐφαρμόζουμε τὴν ἀδελφότητα; Μεταχειριζόμεθα πάντοτε τοὺς ὑποδεεστέρους μας μὲ τὴν ἴδια ὑπόληψι, ποὺ ἐπιφυλάσσομε στοὺς ἀνωτέρους μας; Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐπιθυμεῖ πραγματικὰ νὰ φθάση στὴ γνῶσι, ὀφείλει ν' ἀνέλθη σὲ ὑψηλότερα ἐπίπεδα συμπεριφορᾶς καὶ αὐτοπειθαρχίας. Καθῆκον, ἀγάπη, ἐνημέρωσις: εἶναι ἰδιότητες ποὺ ὀφείλομε ν' ἀναπτύξουμε. Σ' ἕναν κόσμο ὅπου

ἡ σκληρότης κυριαρχεῖ, ἐμεῖς πρέπει νὰ πάρουμε τὴ σωστὴ θέσι καὶ ὄχι νὰ προσπαθοῦμε νὰ σταθοῦμε σ' ἕνα φράχτη ἀναποφασιστικότητος. Νὰ διερωτηθοῦμε: «Εἶμαι στὸ πλευρὸ τῆς σκληρότητος ἢ τῆς ἀγάπης;». Ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἄνθρωπος θέτει ἐνώπιόν του τὶς ἀληθινὲς ἀξίες τῆς ζωῆς καὶ ἀνάλογα προσαρμόζει τὴν ζωή του».

Συγκέντρωσις διαλογισμοῦ

Ὁ Γ. Γραμματεὺς τοῦ Ἀγγλικοῦ Τμήματος τῆς Θ.Ε. Τζόφρεϋ Φάρδιγκ ὠργάνωσε, στὰ πλαίσια τῆς Γενικῆς συνελεύσεως μία συγκέντρωσι Διαλογισμοῦ, στὴν ὁποία παρέστησαν περίπου 100 ἀντιπρόσωποι.

Ἡ τεχνικὴ τοῦ Διαλογισμοῦ, ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, διαδίδεται τώρα στὴ Δύσι. Ὁ Διαλογισμὸς θεωρεῖται ἰδιαίτερα χρήσιμος στὴν παροῦσα περίοδο, ποὺ ὁ κόσμος δυναστεύεται ἀπὸ τὸν ὑλισμό.

Θέμα τοῦ Διαλογισμοῦ ἦταν ἡ συμφιλίωσις τῶν δύο ὑποστάσεων τοῦ ἀνθρώπου. Ἔπειτα ἀπὸ ὡρισμένες προπαρασκευαστικὲς ἀσκήσεις (ἀναπνοῆς, χαλαρώσεως καὶ γαλήνης) ἐδόθησαν μερικὲς «σκέψεις - σπόροι», μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν:

Στὴν Ἑνότητα τὰ πάντα εἶναι Ἕνα, καὶ τὸ Ἕνα εἶναι πᾶν.

Εἶμαι ἕνα μὲ ὅλα.
Εἶμαι ἕνα μὲ τὰ Πάντα.
Εἶμαι ἕνα μὲ τὸ κάθε τι.
Εἶμαι ἕνα μὲ τὸν καθένα.
Εἶμαι ἕνα μὲ τὸ Ἕνα.

Διαβάστηκαν κατόπι ὡρισμένα ἀποσπάσματα βιβλίων καὶ ἕκαστος τῶν μετεχόντων ἦταν ἐλεύθερος νὰ κάνη ὅ,τι ἤθελε, ἀλλὰ ἔντονα συγκεντρωμένος.

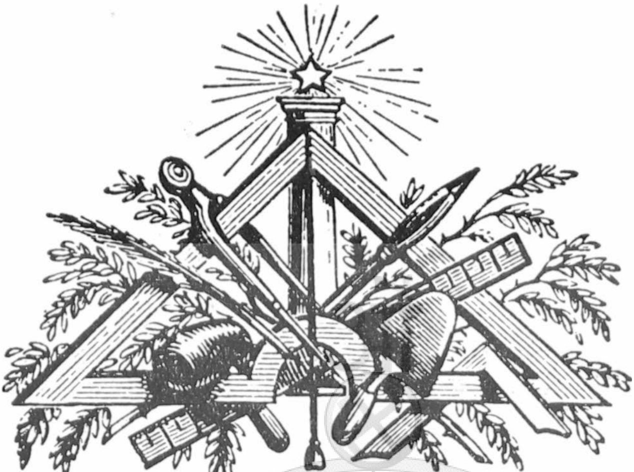
Δεήσεις θρησκειῶν

Στὴν Γεν. Συνέλεσι παρέστησαν ἐν ὅλῳ 737 ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἠπείρων.

Ὁ παγκόσμιος πρόεδρος Ν. Σρὶ Ρὰμ ἐκήρυξε τὴν ἔναρξι τῆς συνελεύσεως, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνεπέμφθησαν δεήσεις χωριστὰ ἀπὸ λειτουργοὺς ὅλων τῶν θρησκειῶν καὶ μία γενικὴ προσευχὴ ὑπὲρ τῆς οἰκουμενικῆς ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων.

Αἱ δεήσεις τῶν θρησκειῶν — ὅπως λέγει ὁ Κρίσνα στὴν «Μπαγκαβὰδ Γκιτά» — ὁθενδήποτε καὶ ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἀναπέμπονται, ἀπευθύνονται στὸν Ἕνα. Ἐξ ἄλλου, συμβολίζουν τὸν σεβασμὸ πάσης θρησκείας καὶ τὴν ἀνοχὴ πού, μέσα στὴν Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, ὁ ἀκολουθῶν μία θρησκεία ὀφείλει νὰ προσφέρη σ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἐν Θεῷ ἀδελφούς του.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς συνελεύσεως, ἔγιναν ἐπίσης λειτουργίες σ' ὅλους τοὺς ναοὺς τῶν μεγάλων θρησκειῶν, ποὺ ἔχουν ἀνεγερθῆ στὸν κῆπο τοῦ Ἄντυαρ.

ΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Θεία λειτουργία ὑπὸ Τέκτονος κληρικοῦ

Ἡ Στοὰ Ἔδουαλτον ὑπ' ἀριθ. 8214 τῆς ἐπαρχίας τοῦ Νόττιγχαμσάϊρ ἐτέλεσε καὶ ἐφέτος πανηγυρικὴ θεία λειτουργία, στὴν ὁποία παρέστησαν ὅλα τὰ μέλη της οἰκογενειακῶς.

Ἐλειτούργησε ὁ Ἐφημέριος τοῦ Ἔδουαλτον αἰδ. Ε. Ζῆναν, Ἐπαρχιακὸς Μέγας Εὐχέτης τοῦ Νοττιγχαμσάϊρ.

Ὁ Σεβάσμιος τῆς Στοᾶς ἐδιάβασε ἀπὸ τὸ πρῶτο βιβλίο τῶν Χρονικῶν τὸ κεφάλαιον 28, ὅπου ἀναφέρεται πῶς ὁ βασιλεὺς Δαυῒδ ἔδωσε ἐντολὴ στὸν υἱό του Σολομῶντα νὰ ἀνεγείρῃ ναὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Πρῶτος Ἐπόπτης ἐδιάβασε τὸ κεφάλαιον 3 τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης Ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου, ὅπου τονίζεται ὅτι ναὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ ἴδιος.

Ὁ ἐφημέριος ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ πρὸς τὰ μέλη τῆς Στοᾶς καὶ τῶν οἰκογενειῶν, εὐχηθεὶς πᾶσαν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν εὐημερία. Στὸ κήρυγμά του ἀνέλυσε τὸ ἐδάφιον 8 τοῦ 12ου κεφαλαίου τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου: «Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε». Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἀγάπη, εἶπε. Ἐκτεινομένη καθέτως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὁριζοντίως πρὸς τοὺς συνανθρώπους.

Ἐπηκολούθησε δεξίωσις στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ ναοῦ.

Ἐργασίαι Στοῶν σὲ χῶρο Ἐκκλησίας

Ὁ Μέγας Στεγαστὴς τῆς Μεγάλης Στοᾶς τῆς Ἀγγλίας ἐνέκρινε τὴν διεξαγωγὴ Τεκτονι-

κῶν ἐργασιῶν στὴν αἴθουσα τῆς Ἱεραποστολῆς τῶν Ναυτιλλομένων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ στὸ Κόλλετζ Χίλλ. Ἡ αἴθουσα τῆς Ἱεραποστολῆς τῶν Ναυτιλλομένων εὑρίσκεται μέσα στὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἔχει ἀνεγερθῆ ἀπὸ τὸν διάσημο ἀρχιτέκτονα σὲρ Κρίστοφερ Ρέν.

Ἤδη τρεῖς Στοαὶ τεκτονικῆς ἐκπαιδεύσεως συνεδριάζουν στὴν αἴθουσα αὐτή, καταλλήλως διακοσμουμένην ἑκάστοτε μὲ τὰ ἀπαραίτητα τεκτονικὰ ἔπιπλα καὶ σύμβολα.

Ὁμιλία Τέκτονος ραβίνου περὶ Θεοῦ

Κατὰ τὴν ἐτησία λειτουργία τῶν Τεκτόνων στὸ Καίηπ Τάουν, μίλησε ὁ Τέκτων Ραββίνος Βάλτερ Μπλούμενταλ.

«Ἐὰν συνοψίσουμε — εἶπε — τὰς ἐντολὰς τῶν θρησκειῶν, ὅλη ἡ διδασκαλία εἶναι: «Λατρεία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ σέβας πρὸς τὸν ἄνθρωπο». Τὸ πρῶτον καθῆκον μας εἶναι νὰ ἀναγνωρίζωμε τὸν Θεὸν ὡς Πλάστην, Ἀρχιτέκτονα καὶ Κτίστην τοῦ Σύμπαντος. Νὰ τὸν ἀγαποῦμε, νὰ τὸν σεβώμεθα καὶ νὰ τοῦ ἀποδίδωμε τὴν λατρεία, ἕκαστος σύμφωνα μὲ τὰ ἰδιαίτερα θέσμια τῆς θρησκείας του. Μιὰ τέτοια συμπεριφορὰ εὐκολύνει τὴν συνεννόησι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀποτρέπει προβλήματα τὰ ὁποῖα θολώνουν τὸν ὁρίζοντα. Ἡ ἑπομένη ὑποχρέωσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ εἶναι νομοταγὴς στὴν πατρίδα του καὶ νὰ βοηθῆ στὴν πρόοδό της, ὥστε νὰ ἀναπτυχθῆ μία κοινωνία νομικῶς καὶ ἠθικῶς δικαία. Κατόπιν, εἴμεθα ὑπεύθυνοι πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους. Διατήρησις τῆς σωματικῆς ὑγείας, ἀποφυγὴ ζημίας πρὸς τοὺς συνανθρώπους, ἐκτέλεσις θετικῶν πράξεων ἀλληλεγγύης καὶ ἀγάπης, διεύρυνσις τῶν πνευματικῶν ὁριζόντων, ἐξευγενισμὸς τῆς ζωῆς, συνειδητοποίησις τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἄσκησις τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς».

Νέα ἀπὸ τὴν Γκάνα

Μὲ τὴν παραδοσιακὴ τελετουργία ἐγκατεστάθη στὸ Κουμάσι τῆς Γκάνα (δυτικὴ Ἀφρικὴ) ὁ νέος (52ος τῆς σειρᾶς) Σεβάσμιος τῆς Στοᾶς «Μακάρθυ ὑπ' ἀριθ. 4132» Ὀτουμφούο Ὀπόκου Βάρε. Ὁ περιφερειακὸς Μέγας Διδάσκαλος μετέβη ἀπὸ τὴν Ἄκκρα στὸ Κουμάσι εἰδικῶς γιὰ τὴν τελετή, συνοδευόμενος ἀπὸ μεγάλους ἀξιωματικούς.

Ὁ νέος σεβάσμιος, μετὰ τὴν ἐγκατάστασί του, ἀπηύθυνε παραινέσεις ὑπὲρ τῆς καλωσύνης καὶ ἀνοχῆς ἀδιακρίτως φυλετικῶν διαφορῶν.

Τεχνολογία καὶ Τεκτονισμὸς

Ὁ «Νοτιο - Αὐστραλιανὸς Τέκτων» γράφει ὅτι σὲ μία Στοὰ τὰ κεριὰ ἀντικατεστάθησαν μὲ ἠλεκτρικοὺς λαμπτῆρες. Αἱ προβλεπόμεναι ἀπὸ τὸ Τυπικὸν φράσεις λέγονται τὴν στιγμὴ ποὺ ὁ Σεβάσμιος καὶ οἱ δύο Ἐπόπται στρέ-

φουν τὸν ἀνάλογο διακόπτη τοῦ ρεύματος. «Στὴν συνεχῶς ἐξελισσομένη διαστημικὴ καὶ ἠλεκτρονικὴ ἐποχή μας — γράφει τὸ περιοδικὸ — ἡ τεχνολογία εἰσδύει καὶ στὸν Τεκτονισμό. Ὡστόσο, ἡ ἀρχαιότης ὡρισμένων συμβόλων, πρὸς μετάδοσιν ὡρισμένων μηνυμάτων, δύσκολα προσαρμόζεται στὴν μοντέρνα τεχνολογία».

Ἀστυνομικοὶ καὶ Τεκτονισμὸς

Τὸ ἀγγλικὸ περιοδικὸ τῆς Ἀστυνομίας «Πολὶς Ρεβιοῦ» ἀνέγραψε ὅτι ἕνας ὑπαξιωματικὸς τῆς Ἀστυνομίας ἔστειλε ἀναφορὰ στὸ Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν καὶ τὴν Ἀστυνομικὴ Ὁμοσπονδία ζητώντας νὰ ἀπαγορευθῆ νομοθετικῶς στοὺς ἀστυνομικοὺς «νὰ ὀμνύουν ὅρκο σὲ ὁποιαδήποτε μυστικὴ ἑταιρία», ἔχοντας ὑπ᾽ ὄψει του τὸν Τεκτονισμό, καὶ πιστεύοντας ὅτι ὁ Τέκτων δεσμεύεται μὲ τὸν ὅρκο αὐτὸ νὰ συντρέχη κάθε ἄλλον Τέκτονα καὶ ἕνας Τέκτων ἀστυνομικὸς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐκτελέση ἄψογα τὰ καθήκοντά του.

Μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ἠσχολήθη ἡ ἐφημερὶς «Νταίηλυ Τέλεγκραφ» καὶ ἡ Τηλεόρασις. Σχετικῶς ἐτονίσθη ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπολύτως πρόβλημα. Πρῶτον, διότι ὁ ὅρκος, τὸν ὁποῖον ὀμνύει ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸν Τεκτονισμό, σύμφωνα μὲ ρητὴν καὶ κατηγορηματικὴν δήλωσιν, δὲν ἀντιστρατεύεται σὲ τίποτε τοὺς νόμους τοῦ κράτους καὶ δὲν ὑπεισέρχεται στὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου. Ἔχει τὴν ἔννοια ὅτι αἱ προθέσεις τοῦ ὑποψηφίου εἶναι σοβαραὶ καὶ ὅτι θὰ ἀσκῆ τὴν ἀδελφότητα καὶ τὴν ἀγαθοεργία, ἀλλὰ πάντοτε στὰ πλαίσια τῶν καθηκόντων του πρὸς τὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν κοινωνία ὡς σύνολον. Ἐπομένως, ὁ Τεκτονικὸς ὅρκος δὲν εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν ὅρκο τοῦ ἀστυνομικοῦ, ὅτι θὰ ἐκτελῆ τὰ καθήκοντά του, κατὰ τοὺς Νόμους, χωρὶς δόλον, προσωποληψίαν ἢ ἀμέλειαν. Δεύτερον, διότι τὸ νὰ γνωρίζη ἕνας ἀστυνομικὸς ὅτι κάποιος παραβάτης εἶναι Τέκτων δὲν ἀλλάζει σὲ τίποτε τὸν ἀνθρώπινο παράγοντα, ὁ ὁποῖος ἐνδέχεται νὰ ἐπηρεάση τὸν ἀστυνομικὸ ἐὰν τύχη νὰ εἶναι παραβάτης ἕνας πολιτικός, ἐκκλησιαστικός, ἢ κοινωνικὸς παράγων, ἕνας γιατρὸς ἢ δικηγόρος ἢ ἀκόμη καὶ ἕνας συνάδελφός του στὴν Ἀστυνομία.

«Θὰ ἦταν ἀπάνθρωπο νὰ ἀξιώση κανεὶς — γράφει τὸ τεκτονικὸ περιοδικὸ τοῦ Λονδίνου «Μασόνικ Ρέκορντ» — νὰ μὴν ἔχουν οἱ ἀστυνομικοὶ διόλου ἀνθρώπινες σχέσεις, μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι μπορεῖ κάποτε αἱ σχέσεις αὐτὲς νὰ ὁδηγήσουν σὲ παραμέλησι τοῦ καθήκοντος. Τὸ ἴδιο ἀπάνθρωπο θὰ ἦταν νὰ στερηθοῦν οἱ ἀστυνομικοὶ τοῦ δικαιώματος νὰ εἶναι Τέκτονες. Ἄλλως τε, ἡ Τεκτονικὴ ἰδιότης ὄχι μόνον δὲν δημιουργεῖ πρόσθετα προβλήματα στὸν ἀστυνομικό, ἀλλὰ τὸν κραταιώνει — δὲν τὸν συγχύζει — στὴν ἐκτέλεσι τῶν καθηκόντων του».

Αἱ Νυκτεριναὶ Σχολαὶ τοῦ Συλλόγου «Μέλης»

ΤΕΛΕΤΑΙ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΠΤΥΧΙΩΝ

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς 18 Ἰουνίου, στὸν περίβολο τοῦ 70οῦ δημοτικοῦ σχολείου Παγκρατίου (ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Ἄλσος), ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἔγινε τελετὴ γιὰ τὴν ἀπονομὴ τῶν πτυχίων καὶ βραβείων στοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίας τῶν νυκτερινῶν σχολῶν τοῦ Ἀναμορφωτικοῦ Συλλόγου «Μέλης».

Ὅπως εἶναι γνωστόν, ἡ προσπάθεια ἐξασφαλίσεως τῆς Στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως στὰ φτωχὰ ἐργαζόμενα παιδιὰ τῆς περιοχῆς πρωτευούσης, μέσῳ νυκτερινῶν σχολῶν, ἄρχισε πρὸ 35 ἐτῶν καὶ ἐσημείωσε τεραστίαν ἐπιτυχίαν, ἡ ὁποία ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐτιμήθη ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας.

Στὸ διάστημα αὐτό, μερικὲς χιλιάδες ἀπόρων παιδιῶν ἔλαβον τὸ ὕψιστον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον λέγεται Στοιχειώδης Ἐκπαίδευσις, διὰ δαπάνης μερικῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἐπίσης, ἐδέχθηκαν ἐκδηλώσεις στοργῆς καὶ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ψυχικοῦ καὶ διανοητικοῦ «Εἶναι» τῶν φοιτώντων εἰς τὰς σχολάς, γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν πολυπληθῶν προβλημάτων καὶ ἀναγκῶν οἰκογενειακῆς, ἐπαγγελματικῆς, ὑγιεινῆς κλπ.

Τὸ ἔργον αὐτό, πλὴν τοῦ ὕψους τῆς χρηματικῆς δαπάνης, προϋποθέτει μόχθους συνεχεῖς καὶ βαρεῖς, γιὰ τὴν ὀργάνωσι καὶ λειτουργία δώδεκα ἐν ὅλῳ νυκτερινῶν σχολῶν. Ἐξησφαλίσθη δέ, οὐσιαστικῶς, ἀπὸ τὴν προσφορὰ τῶν Τεκτόνων, οἱ ὁποῖοι ἀπαρτίζουν τὸν σύλλογο «Μέλης» ἢ τὸν ἐνισχύουν, μὲ πρῶτον ἀγωνιστὴ κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Τεκτονισμοῦ, Μεγάλο Διδάσκαλο τῆς Μεγάλης Στοᾶς τῆς Ἑλλάδος κ. Ἀλέξανδρο Τζαζόπουλο.

Ὁ Ἀλέξ. Τζαζόπουλος, πλὴν τῶν ἄλλων, εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνυψώσεως τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ ἔκαμε χρῆσιν τοῦ Τύπου, δημοσιεύσας 30 ἄρθρα εἰς «Καθημερινὴν» καὶ «Βῆμα» καὶ ἐκδώσας βιβλίον «Ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ», τυχὸν κριτικῆς εὐμενεστάτης. Τῶν ἄρθρων τούτων γίνεται, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἀναδημοσίευσις εἰς αὐτοτελῆ τόμον, ὅστις θὰ κυκλοφορήση μετ' ἄλλου τομιδίου περιγράφοντος τοὺς ἀγῶνας κατὰ τὴν 35ετίαν.

Ὅπως ἀνεκοινώθη κατὰ τὴν τελετήν, ποσὸν 600.000 δρχ περίπου, προερχόμενον ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν βιβλίων του, εὑρίσκεται εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Ἀναμορφωτικοῦ Συλλόγου «Μέλης». Τὸ ποσὸν τοῦτο θὰ ἀποτελέση τὰς βάσεις νέου κοινωνικοῦ καὶ φιλαν-

θρωπικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἔχει συλλάβει ὁ κ. Ἀλέξ. Τζαζόπουλος.

Ὁ κ. Τζαζόπουλος, μιλώντας στὴν τελετή, εὐχαρίστησε τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν καὶ ἄλλους ἐπισκέπτας καὶ ἐτόνισε: «Ἡ παρουσία σας ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην τῶν νεαρῶν βιοπαλαιστῶν μαθητῶν μας, τοὺς ὁποίους ἡ μοῖρα ἢ μᾶλλον ἡ ἀδιαφορία τῆς κοινωνίας ἔρριξε εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πλέον σκληρᾶς βιοπάλης, ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ὑψίστην ἠθικὴν ἱκανοποίησιν».

Τὸ πρόγραμμα τῆς τελετῆς διεξήχθη κανονικά. Ἄρχισε μὲ τὸ ἀπολυτίκιον «Εὐλογητὸς εἶ Χριστὲ» ἀπὸ τὴν χορωδία τῆς 1ης σχολῆς καὶ κατόπιν μαθηταὶ ἀπὸ κάθε σχολὴ ἀπήγγειλαν ποιήματα ἢ κείμενα, ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἐξύψωσι τοῦ ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ φρονήματος τῶν ἐργαζομένων νέων.

Μετὰ τὶς ἀπαγγελίες, ὁ κ. Ἀλ. Τζαζόπουλος ἔδωσε στοὺς τελειοφοίτους τὰ πτυχία των καὶ δῶρα (ἐργαλεῖα τοῦ ἐπαγγέλματός των στὰ ἀγόρια καὶ εἴδη προικὸς στὰ κορίτσια), καθὼς καὶ βιβλία σ' ὅλους.

Μιλώντας στὴν συγκέντρωσι τῶν μαθητῶν τῶν σχολῶν ἀπηύθυνε πρὸς αὐτοὺς παραινέσεις περὶ τῶν καθηκόντων των: 1) πρὸς τὸν Θεό, 2) πρὸς τὴν Πατρίδα, 3) πρὸς τὴν Οἰκογένεια καὶ τὴν Κοινωνία, καὶ 4) πρὸς τὸν ἑαυτόν των.

Ἡ τελετὴ ἔκλεισε μὲ τὸν Ἐθνικὸ Ὕμνο. Στὸ τέλος, ὅλοι οἱ παριστάμενοι γονεῖς καὶ ἐπισκέπται εὐχαρίστησαν τὸν πρωτεργάτην τῶν νυκτερινῶν σχολῶν κ. Ἀλέξ. Τζαζόπουλον καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τὸν κ. Λεων. Τσάχαλον.

● Ἄρτος
● Ζυμαρικά
● Φρυγανιές
διὰ διαβητικούς
ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Τὸ περιοδικὸν

Ἐλευθέρας Σκέψεως

"ΙΛΙΣΟΣ"

διανύει τὸ 17ον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του ἔτος

Ἐτησία συνδρομὴ δρχ. 70 — Ἐξωτερικοῦ $ 3
διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς: Κ. Μελισσαρόπουλον
Ὁδὸς Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι (122)

ΕΓΓΡΑΨΑΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ

Στέλλονται ΔΩΡΕΑΝ τεύχη-δείγματα

Ἀποκτήσετε

ΚΑΙ ΣΕΙΣ

τοὺς χρυσόδετους

τόμους

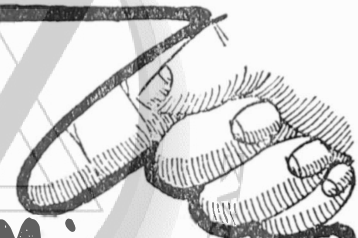
ΙΛΙΣΟΣ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΡΙΕΤΙΑΣ

1956 — 1958

1959 — 1961

Οἱ συνδρομηταὶ τοῦ ΙΛΙΣΟΥ δικαιοῦνται νὰ τὸν ἀγοράσουν ΜΟΝΟΝ δρχ. 80 ἀντὶ τῆς τρεχούσης τιμῆς τῶν 100 δραχμῶν

Μὴν ἀναβάλλεις!

ΜΕΡΙΚΟΙ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ στέλνουν τὴν συνδρομή τους ἀφοῦ ἀναγκασθοῦμε, μὲ λύπη μας, νὰ τοὺς ἐνοχλήσωμε μὲ ὑπενθυμίσεις, οἱ ὁποῖες κοστίζουν καὶ χρόνο και χρηματα, ἢ νὰ στείλωμε εἰσπράκτορα, ποὺ κοστίζει ἐπίσης, δηλαδὴ ἀφαιρεῖ ἀπὸ το περιοδικὸ ἕνα μέρος τῆς συνδρομῆς.
Οἱ πολλοὶ εἶναι τακτικοί. Ἑνώσου μαζί τους!

Η ΘΕΟΣΟΦΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΙ

ΝΕΛΛΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἑαυτοῦ συντήρηση

Θ' ἀνοίξουμε ἕνα καινούργιο θέμα σήμερα, σ' αὐτό μας τὸ ἄρθρο. Ἴσως εἶναι καινούργιο γιὰ πολλοὺς ἀπὸ σᾶς, ἴσως γιὰ λίγους — ἀλλὰ τὸ χαρακτηρίζω ἔτσι διότι ἔχει τόσο παραμεριστῆ ποὺ φαίνεται καινούργιο ὅταν ἔρχεται πάλι στὴν ἐπιφάνεια. Εἶναι τὸ θέμα τῆς αὐτοσυντήρησης.

Ἡ αὐτοσυντήρηση ὅμως ποὺ ἐννοῶ δὲν ἀφορᾷ τὸ ὑλικὸ περίβλημά μας, δηλ. τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενό του καὶ συνάμα κεῖνο ποὺ τὸ ἐνεργοποιεῖ. Θὰ παραδεχτῆτε, βέβαια, πὼς ἔχει πολὺ μεγαλύτερη σημασία.

Γι' αὐτὴν τὴν αὐτοσυντήρηση μιλῶ, καὶ θὰ συμφωνήσετε πὼς εἶναι θέμα τόσο λησμονημένο, ποὺ δείχνει σχεδὸν καινούργιο.

Ἂς καθορίσουμε πρῶτα ποιό εἶναι αὐτὸ τὸ περιεχόμενο στὸ σῶμα ποὺ τὸ ἐνεργοποιεῖ συγχρόνως.

«Εἶναι ἡ ψυχή», θὰ μοῦ πῆτε.

Ἀλλά, θὰ τὸ πῆτε αὐτὸ εἴτε γιατὶ τὸ πιστεύετε ἀνεξέλεγκτα, εἴτε γιατὶ τὸ λένε οἱ ἄλλοι — ἄσχετα ἂν ἐσεῖς τὸ δέχεστε. Καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση μήπως βαδίζετε λανθασμένα; Ἂς δοῦμε.

Οἱ πρῶτοι, γιατί πιστεύετε πὼς ὑπάρχει ψυχή; Ἐπειδὴ θέλετε νὰ τὸ πιστεύετε; Ἐπειδὴ σᾶς τὸ δίδαξε ἡ θρησκεία σας ἢ ἐπειδὴ ἔχετε προσωπική, ἄμεση γνώση τῆς ὑπαρξής της;

Πρέπει νὰ ξεκαθαρίσετε τί σᾶς συμβαίνει, γιατὶ θὰ σᾶς βοηθήσει ν' ἀντικρύσετε χωρὶς πέπλα τὸ θέμα ποὺ σᾶς ἀπασχολεῖ. Κι αὐτὰ τὰ πέπλα δὲν εἶναι τὸ δόγμα, ὁ φόβος τοῦ θανάτου, ἡ συνήθεια, καθὼς κι ἄλλα...;

Ἂν πιστεύετε ἀπὸ συνήθεια, τότε ἔχετε δημιουργήσει ἕνα

«ἱστορικὸν» ἤδη στὸν ἑαυτό σας, τὸ ὁποῖο σᾶς ἀκολουθεῖ πλέον καὶ σᾶς βαραίνει σὰν μόνιμη πάθηση. Δὲν μπορεῖτε ν' ἀπαλλαγῆτε ἀπ' αὐτὸ καὶ τὸ ξέρετε, κ' ἔχετε ἐξοικειωθῆ τόσο μαζί του, ποὺ νομίζετε πὼς ἀποτελεῖ τμῆμα σας. Ὡστόσο, καμμιὰ πάθηση δὲν εἶναι τμῆμα τοῦ ἑαυτοῦ σας.

Ἂν πάλι πιστεύετε στὴν ὕπαρξη ψυχῆς ἐπειδὴ φοβᾶστε τὴν πιθανὴ πλήρη κατάλυση τῆς προσωπικότητάς σας μετὰ τὸ θάνατο, τότε ἀποσκοπεῖτε μόνο στὴν προέκταση τοῦ «ἐγώ» σας, ἡ ὁποία ὅμως σᾶς ἑνώνει μὲ κάτι ποὺ ὅμως πλήρως ἀγνοεῖτε τὴ φύση του· δηλαδὴ τὸ Ἄγνωστο γιὰ σᾶς, ποὺ ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ θάνατο. Αὐτό, βέβαια, δὲν στέκει, τὸ βλέπετε καὶ μόνοι σας.

Ἂν πάλι πιστεύετε γιατὶ τὸ διδάσκει ἡ δογματική, τότε ὑποτιμᾶτε τὴν νοημοσύνη, τὴν αἰσθαντικότητα, ὄχι τοῦ ἐγκεφάλου σας, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς, ποὺ παραδέχεστε τὴν ὕπαρξή της. Ἂν ὑπάρχη τότε δὲν χρειάζεται ν' ἀποστηθίσετε τὴ δογματική — ἀλλὰ νὰ τὸ νιώσετε οἱ ἴδιοι ἀμέσως, ἀπ' εὐθείας.

Νὰ λοιπόν, ποὺ ὁ σωστὸς τρόπος νὰ πιστεύουμε κάτι, εἶναι μόνο ἡ ἄ μ ε σ η γ ν ώ σ η του.

Ὅμως, πῶς θὰ γίνει αὐτὸ μὲ τὰ μέσα, ποὺ διαθέτουμε; Καὶ λέγοντας «μέσα» ἐννοῶ τὶς αἰσθήσεις καὶ τὸ νοῦ, ποὺ εἶναι ὄργανα τοῦ περιβλήματος, τοῦ φορέως ὅπως ξέρουμε — κι ὄχι τοῦ περιεχομένου τοῦ φορέα.

Μήπως χρειάζεται ἀκριβῶς ἡ μερικὴ καταστολή, ἡ κατασίγαση αὐτῶν τῶν μέσων, γιὰ νὰ μπορέση ν' ἀναφανῆ κεῖνο ποὺ πάντα ὑπῆρχε μέσα μας, ἀλλὰ τὸ ἀγνοούσαμε προσωπικά;

«Ἡ κατασίγαση ὅμως, δὲν εἶναι παρὰ σχετική», θὰ μοῦ πῆτε, «κι' ὄχι διαρκείας».

Συμφωνῶ! Τὰ ὄργανα αὐτὰ ἔχουν ὑπερβολικὰ ἀναπτυχθῆ γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουνε τὸ φορέα τους. Εἶναι παντοδύναμα μέσα στο μικρὸ περίβολο τοῦ φυσικοῦ πεδίου. Ἡ σκέψη πετάει πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις τὸ ἴδιο μάτι μας συλλαμβάνει τὶς εἰκόνες ποὺ ὑπάρχουνε γύρω καὶ τὶς δίνει στὸν ἐγκέφαλο νὰ τὶς ἐπεξεργασθῆ. Εἶναι ἕνα κύκλωμα, μιὰ λειτουργία πλήρης. Γιὰ πόσην ὥρα λοιπὸν μπορεῖ νὰ τὴν θέση σὲ διαθεσιμότητα; Σίγουρα, ὄχι γιὰ πολύ. Τότε;

Νομίζετε, λοιπόν, πὼς δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ συλλάβουμε οἱ ἴδιοι τὴν ὕπαρξη τῆς ψυχῆς μας; Κ' ἐννοῶ ὁ καθ' ἕνας ἀπὸ μᾶς — ὄχι μόνο οἱ ἐνορατικοί, διότι τότε θά'τανε πάλι γνώση μόνο δική τους, ὄχι δική μας.

Κι' ὅμως. Ἂν ἀπομονώσετε γιὰ λίγο τὰ ὄργανα ποὺ ἀναφέραμε, τότε λογικὰ θὰ πρέπει νὰ βρεθῆτε στὸ κενό. Διότι κάτι ποὺ δὲν λειτουργεῖ καὶ ἀκινητεῖ, βρίσκεται ἀκριβῶς σὲ ἀφασία, χωρὶς νὰ παράγη τίπο-

τα. Λοιπόν, πράγματι, θὰ βρεθῆτε στὸ κενό. Σ' ἕνα περίεργο κενό, ὅπου θὰ νιώσετε πὼς ἐνῶ εἶστε ἀκόμη συνδεδεμένοι, διὰ τοῦ πνευματικοῦ λώρου, μὲ τὸ σῶμα σας — ὡστόσο δὲν εἶστε πλέον καταποντισμένοι μέσα σ' αὐτὸ καὶ στὶς ἠχηρὲς ἐκδηλώσεις του, ἀλλ' ἀντιθέτως, ἀπαλλαγμένοι καὶ τότε, γιὰ πρώτη φορὰ συνειδητοποιεῖτε πὼς ἐσεῖς δὲν εἶστε αὐτό, ἀλλὰ εἶστε «ἐσεῖς», κ' ἐκεῖνο, δηλαδὴ τὸ σῶμα σας, εἶναι τὸ κέλυφός σας, τὸ δικό σας ὄργανο.

Συνειδητοποιεῖτε πιὰ τὸ διαχωρισμὸ ἀνάμεσα σὲ σᾶς καὶ στὸ κορμί σας· πιστοποιεῖτε πὼς εἶναι δυὸ διαφορετικὰ πράγματα, ἑνωμένα μ' ἕναν ἀόρατο γιὰ τὸ φυσικὸ μάτι σας, λῶρο.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἀνακαλύπτετε τὴν αὐθυπαρξία σας, τὴν ἀτομικότητά σας, τὴν πληρότητά σας, τὴ συνείδησή σας, τὸ ἐγώ σας· ὀνομάστε ὅπως θέλετε τὴν ψυχή σας.

Τώρα ἔχετε ἀπόλυτα προσωπικὴ γνώση ὅτι ὑπάρχετε, ἄσχετα μὲ τὸν φορέα σας, ποὺ σᾶς ἔχει τόσο σφιχτὰ φυλακίσει! Κι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ὕστερ' ἀπ' αὐτὴν τὴν διαπίστωση, τίποτα πιά, καμμιὰ δύναμη δὲν μπορεῖ νὰ σᾶς ξαναβουλιάξη στὴν ἄγνοια, κλείνοντάς σας μονίμως, σ' ἕνα περίβλημα ἀσφυχτικό· ποὺ ἔγινε τόσο ἀσφυχτικὸ χωρὶς καμιὰ ρωγμὴ ἢ ἄνοιγμα πόρου — ὅσο ἐσεῖς τὸ θρέψατε. Προσέξτε το αὐτό! Εἶναι μιὰ ἀλήθεια, μιὰ ἰσορροπία φυσικοῦ νόμου. Ὅ,τι κερδίζει τὸ σῶμα ἀφαιρεῖται ἀπ' τὸν ἄλλον δίσκο τῆς ζυγαριᾶς, δηλαδὴ τὴν ψυχή. Ὄχι, βέβαια, πὼς μειώνεται ἢ ἀφαιρεῖται τμῆμα ἀπ' τὴν ἀτομικότητά της — ἀλλ' ἀφαιρεῖται λάμψη, ἐνεργὸς ζωή· λιγοστεύει ἡ πραγματική σας ἀνάπτυξη.

Καὶ βέβαια, τώρα ποὺ μόνοι σας διαπιστώσατε τὸ ἀκίνητο, βαρὺ κορμί σας νὰ ἐγκαταλείπεται, ἐνῶ ἐσεῖς ἀνάλαφροι ἀπομακρυνόσαστε καὶ ταξιδεύετε εἴτε μέσα στὸ χῶρο τοῦ δωματίου, εἴτε κ' ἔξω στὴν πόλη, ἐλεύθερη, ζωοφόρος πνοή, πλήρης, ποὺ μόνο ἕνα λεπτὸ καλώδιο σᾶς συνδέει μὲ τὸ σῶμα· ἐσεῖς τώρα πιὰ ποὺ ἀποκτήσατε τὴ βεβαιότητα τῆς ὑπαρξης τῆς ψυχῆς σας, ποὺ αὐτὴ ἀκριβῶς εἶστε σεῖς — κι ὄχι τὸ πρόσκαιρο, μεταφορικὸ μέσο, τὸ σκάφανδρο ποὺ σᾶς χρειάζεται γιὰ τὶς καταδύσεις σας ἑκάστοτε στὰ λατομεῖα ποὺ ὀνομάζονται Γῆ· τώρα ἐσεῖς γνωρίζετε πιὰ ποῦ πρέπει νὰ γέρνη τὸ βάρος τῆς ζυγαριᾶς, καὶ ποιό εἶναι κεῖνο ποὺ χρειάζεται μεγαλύτερη συντήρηση. Τὴν πραγματικὴ αὐτοσυντήρηση, τοῦ ἑαυτοῦ σας, κι ὄχι τοῦ μεταφορικοῦ του μέσου, Κεῖνο θὰ τὸ φροντίσετε, ὅσο τοῦ πρέπει — χωρὶς νὰ περιμένετε νὰ ξεπεράση τὶς δυνατότητές του. Δὲν γίνεται, ἄλλωστε.

Τὴν δὲ ὑπέρβαση ὁρίου... ταχύτητας ποὺ ἐπιθυμοῦμε, ξέρουμε τώρα πιὰ πὼς θὰ τὴν πετύχουμε μὲ ἄλλο τρόπο, μό-

νο μέσῳ τοῦ ἑαυτοῦ μας, δηλαδὴ τῆς ψυχῆς μας. Ἔτσι, στὸν καθ' ἕνα, λοιπόν, θὰ δώσουμε αὐτὸ ποὺ χρειάζεται: ὑλικὴ τροφὴ στὸ σῶμα, πνευματικὴ στὴν ψυχή. Καὶ λέγοντας «πνευματικὴ» μὴν παρεξηγήσετε τὸν ὅρο, δὲν τὸν χρησιμοποιῶ ποτὲ ὡς «γνώσεις», ἀλλὰ ὡς ἀφύπνιση καὶ καλλιέργεια τοῦ ρεύματος ποὺ ζωογονεῖ τὴν ψυχή μας καὶ μέσω αὐτῆς διὰ τοῦ λώρου, ζωογονεῖ καὶ τὸ κορμί. Αὐτὸ δὲ τὸ ρεῦμα, ὅπως γνωρίζουμε εἶναι τὸ πνεῦμα.

Ἀλλὰ γι' αὐτὸ θὰ μιλήσουμε ἄλλη φορά.

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Ἄδετον 50. Δεμένον 70

ΕΚΛΟΓΑΙ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Ἄδετον 50. Δεμένον 70

Ο ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΟΦΙΣΤΩΝ

Ὑπὸ ΙΩΑΝΝΟΥ ΨΩΜΑ

1. — ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ἡ Σοφιστικὴ εἶναι ἕνα πνευματικὸ φαινόμενο, ποὺ χαρακτηρίζει τὰ τελευταῖα πενῆντα χρόνια τοῦ 5ου π.Χ. αἰώνα. Ὅ,τι ἀποκαλοῦν περίοδο τῆς δεύτερης σοφιστείας (2ος αἰώνας μ.Χ. περίπου) δὲν ἀποτελεῖ ἀντικείμενο τῆς ἐδῶ ἔρευνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοί τους ἔπαυσαν κάθε κατὰ τῶν Περσῶν ἐχθροπραξία τὸ 449 καὶ ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων φθάνει τότε στὸ μεσουράνημά της. Ὁ Περικλῆς εἶναι ἡ δεσπόζουσα πολιτικὴ φυσιογνωμία τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ ὅλοι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν περιουσία τους, ἀνακηρύχθησαν ἐκλόγιμοι μὲ πρόταση τοῦ Ἀριστείδη τὸ 479, ἔχουν τώρα ἴσες πιθανότητες ἐπιτυχίας νὰ διευθύνουν τὰ κοινά. Ὁ Περικλῆς συνεχίζει τὴ δημοκρατικὴ παράδοση τοῦ Σόλωνα καὶ τοῦ Κλεισθένη καὶ εἰσάγει τὴν κλήρωση γιὰ τὴν ἐκλογὴ ὅλων τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν στρατηγῶν. Ἐπίσης ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες καὶ ἀπὸ τὸν Ἄρειο Πάγο κάθε δικαστικὴ ἁρμοδιότητα καὶ τὴν ἀναθέτει στὰ ὁρκωτὰ δικαστήρια τῶν ἡλιαστῶν, ποὺ κληροῦνται ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν. Τέλος, γιὰ νὰ καταστήση πραγματοποιήσιμη τὴν εὐρύτερη συμμετοχὴ ὅλων τῶν πολιτῶν στὰ κοινά, εἰσήγαγε τὸν ἡμερήσιο μισθὸ (ἐκκλησιαστικό, βουλευτικό, δικαστικό, στρατιωτικό).

Τὸ κέντρο τῆς πνευματικῆς ζωῆς μετατοπίζεται στὴν Ἀ-

θήνα, πού γίνεται «τὸ πρυτανεῖον τῆς σοφίας τῆς Ἑλλάδος», ὅπως λέει ὁ Ἱππίας ὁ Ἠλεῖος (Πλάτωνος Πρωταγόρας 337D). Ὁ Αἰσχύλος ἀπέθανε τὸ 456, ἀλλὰ ὁ Σοφοκλῆς φθάνει στὸν κολοφῶνα τῆς δόξας του καὶ ὁ Εὐριπίδης ἀρχίζει τὸ λαμπρὸ στάδιό του. Στὰ Παναθήναια τοῦ 446 ὁ Ἡρόδοτος ἀπαγγέλλει μερικὲς ἀπὸ τὶς ἱστορίες του καὶ βραβεύεται μὲ δέκα τάλαντα!

Ὁ Κλαζομένιος Ἀναξαγόρας, ὁ Ἐλεάτης Ζήνων, ὁ Ἀβδηρίτης Πρωταγόρας, ἐπιδίδονται μὲ τὸν Περικλῆ σὲ πνευματικὲς ἐνασχολήσεις. Ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Θουκυδίδης θὰ παρουσιάσουν σὲ λίγο τὰ ἀριστουργήματά τους καὶ ὁ Σωκράτης μελετᾶ τὰ κατὰ τῶν σοφιστῶν ἐπιχειρήματά του.

Μιὰ περίλαμπρη εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τῶν Ἀθηνῶν μᾶς δίδεται στὸν Ἐπιτάφιο τοῦ Περικλέους (Θουκυδίδου, Β´ 35—46) πού ἐκφωνήθηκε τὸν χειμῶνα τοῦ 431.

Ἀλλὰ στὶς ἀρχὲς τοῦ 431 εἶχε ἀποφασισθῆ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, πού θὰ τελειώση τὸ 404 μὲ τὴν ὁλοσχερῆ κατάλυση τοῦ Κράτους τῶν Ἀθηνῶν, ἀφοῦ τὸ 413 εἶχε προηγηθῆ ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων στὴ Σικελία. Τὸ 430 ἐμφανίσθηκε ὁ λοιμὸς στὴν Ἀθήνα πού ἀποδεκάτισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ προεκάλεσε μιὰ ἄνευ προηγουμένου ἠθικὴ παραλυσία καὶ πού μιὰ ἀπαράμιλλη περιγραφή του ἔχουμε ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη (Β´ 47—54). Τὸ φθινόπωρο τοῦ 429 ἀποθνήσκει καὶ ὁ Περικλῆς. Ὁ νικητὴς τῶν Ἀθηναίων Λύσανδρος παραδίδει τὴν πόλη τῶν Ἀθηνῶν τὸ 404 στὴ διάκριση τριάντα ἀνδρῶν τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ Θηραμένης καὶ Κριτίας. Κάθε ἴχνος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δήμου καὶ τῶν ἡλιαστικῶν δικαστηρίων ἐξαφανίσθηκε καὶ 1500 ἄνδρες τῆς δημοκρατικῆς μερίδας ἦταν τὰ θύματα τῆς τυραννίας τῶν Τριάκοντα. Ἡ ἀνόρθωσις τοῦ ἀρχαίου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο ἔγινε τὸ 403, ἡ ἀνορθωθεῖσα δὲ δημοκρατία ἐψήφισε μὲν γενικὴ μὲ μικρὲς ἐξαιρέσεις ἀμνηστεία, ἀλλὰ ἐθανάτωσε τὸ 399 τὸν Σωκράτη πού μόλις εἶχε διαφύγει τὸν κίνδυνο ἐπὶ τῶν Τριάκοντα. Ἡ πολιτικὴ δημοκρατία ἔβλεπε ζηλόφθονα κάθε ἀνακαινιστικὴ προσπάθεια σὰν ὑπονόμευση τῶν πατροπαράδοτων θεολογικῶν καὶ ἠθικῶν δογμάτων καὶ ἔτεινε περισσότερο στὴν πολιτικὴ συντηρητικότητα. Αὐτὸ ἦταν σὲ γενικὲς γραμμὲς τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο ἀναπτύχθηκε ἡ σοφιστικὴ (Βλ. ἰδίως Κων. Παπαρρηγόπουλου, βιβλίον 5 σελ. 15—16).

2. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ

Ἕως τώρα τὴν προσοχὴ τοῦ Ἕλληνα φιλοσόφου, γράφουν οἱ Τσέλλερ - Νέστλε (σ. 96 ἐπ.), τὴν εἶχε τραβήξει ἡ φύση πού τριγυρίζει τὸν ἄνθρωπο, τὸ σύμπαν, πού μέσα σ' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ὑπολογίζεται μονάχα σὰν κομμάτι τοῦ μεγάλου σύνολου, σὰν ζωϊκὸ

ὄν. Εἶχαν γίνει διαφορώτατες ἀπόπειρες γιὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν προέλευση τοῦ κόσμου καὶ τῶν ὅσων γίνονται σ' αὐτόν: ὅλες εἶχαν τὴν ἀπαίτηση νὰ περνοῦν γιὰ σωστές, χωρὶς νὰ μπορέσουν ὡστόσο νὰ ἔρθουν σὲ ὁμοφωνία ἀνάμεσά τους. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο, ποὺ τὴ θέση τῆς θερμῆς νεανικῆς τόλμης σὲ νοητικὲς ἐξορμήσεις τὴν πῆρε μιὰ δυσπιστία στὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ γνωρίση τοὺς τελευταίους λόγους τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ ἐπικράτησε κάποια κούραση καὶ κάποια ἐπιφυλακτικότητα στὶς θεωρίες, καὶ ἡ κατανόηση τῆς προβληματικότητας τῶν αἰσθητηριακῶν ἐντυπώσεων, ποὺ δυνάμωνε ὁλοένα, ἑτοίμασε τὸ δρόμο σ' ἕνα συστηματικὸ σκεπτικισμό.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ ἄνθρωπος, σὰν πνευματικὸ ὄν, καὶ τὸ ἰδιαίτερό του δημιούργημα, ὁ πολιτισμός, εἶχαν ἐξετασθῆ ἀπὸ τοὺς παλαιότερους σοφούς, μόνο στὴν τύχη καὶ στὰ πεταχτά. Ἐδῶ πρόβαλε ἡ Σοφιστική, ποὺ εἶναι πρῶτα φιλοσοφία τοῦ πολιτισμοῦ κι ἔτσι διακρίνεται στὸ θ έ μ α της ἤδη ἀπὸ τὴν παλαιότερη φιλοσοφία τῆς φύσης. Ἀντικείμενό της εἶναι ὁ ἄνθρωπος σὰν ἄτομο καὶ σὰν κοινωνικὸ ὄν μαζὶ μὲ τὸν ἀπὸ τὸν ἴδιο δημιουργημένο πολιτισμὸ σὲ γλῶσσα καὶ θρησκεία, σὲ τέχνη καὶ ποίηση, σὲ ἠθικὴ καὶ πολιτική.

Ὅπως στὸ θέμα, ἔτσι διαφέρει ἡ Σοφιστικὴ ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τῆς φύσης καὶ στὴ μ έ θ ο δ ο. Καὶ ἡ τελευταία δὲν ἀπόκλειε τὴν ἐμπειρικὴ παρατήρηση τῆς φύσης, ἰδιαίτερα τοῦ οὐρανοῦ, μὰ καὶ τῶν ζώων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν ὀρυκτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ τελικός της σκοπὸς ἦταν νὰ παρουσιάση μιὰν ἑνιαία ἀρχὴ τῆς κοσμοερμηνείας, δὲν εἶχε γι' αὐτὸ ἄλλο παρὰ μονάχα τὴν θεωρία (speculatio) καὶ ἡ μέθοδος τῶν παλαιῶν φυσικῶν ἦταν ἀπαγωγική, ἐπειδὴ τὸ μερικὸ τὸ ἔβγαζαν ἀπὸ τὶς γενικές του ἀρχές. Ἡ Σοφιστική, ἀντίθετα, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς παραιτεῖται ἀπὸ τὴν προσπάθεια νὰ προχωρήση ὣς τὶς τελευταῖες ἀρχὲς τῶν ὄντων. Ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἐμπειρία καὶ προσπαθεῖ νὰ μαζέψη ὅσο μπορεῖ περισσότερες γνώσεις ἀπ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Ἀπ' αὐτὲς βγάζει ὕστερα ὡρισμένα συμπεράσματα, εἴτε θεωρητικά, ὅπως γιὰ τὴ δυνατότητα ἢ μὴ τῆς γνώσης, γιὰ τὶς ἀρχὲς καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, γιὰ τὴν προέλευση καὶ τὴν κατασκευὴ τῆς γλώσσης, εἴτε πρακτικά, ὅπως γιὰ τὴ σκόπιμη διάρθρωση τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας. Ἡ μέθοδός της λοιπὸν εἶναι ἐμπειρικὴ ἐπαγωγική.

Ἡ τρίτη βασικὴ διαφορὰ τῆς ἕως τώρα φιλοσοφίας καὶ τῆς Σοφιστικῆς εἶναι στὸ σ κ ο π ό. Γιὰ τὸ φιλόσοφο ἡ ἔρευνα τῆς ἀλήθειας, ἡ μάθηση καὶ ἡ γνώση, εἶναι αὐτοσκοποί, κι ἂν ἔχει μαθητές, ποὺ ὅμως δὲν εἶναι ἀπαραίτητο, ζητεῖ νὰ τοὺς μορφώση σὲ φιλόσοφους. Ἀποβλέπει δηλαδὴ σὲ κάτι Θεωρητικό. Διαφορετικὰ στὸ σοφιστή: γι' αὐτὸν

οἱ γνώσεις ἔχουν τὴν ἀξία τους ὅσο ἀποτελοῦν μέσο γιὰ ἐπικράτηση στὴ ζωή. Δὲν μπορεῖ ἔπειτα νὰ νοηθῇ χωρὶς μαθητές. Δὲ θέλει ὅμως κυρίως νὰ μορφώση σοφιστὲς παρὰ νὰ δώση στὸν κοινὸ ἄνθρωπο τὴ γενικὴ μόρφωση ποὺ τὴ χρειάζεται γιὰ τὴ ζωὴ (Πρβλ. Πλάτωνος, Γοργίας, 484 D). Ὁ σκοπός του λοιπὸν εἶναι περισσότερο πρακτικός: τέχνη τῆς ζωῆς καὶ κυριαρχία τῆς ζωῆς.

3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΟΦΙΣΤΗ

Ἂν σήμερα ἡ Σοφιστικὴ μᾶς παρουσιάζεται σὰν ἑνιαία κίνηση, ποὺ διακρίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὴ φιλοσοφία, αὐτὸ ἔχει τὸ λόγο του στὴ βαθειὰ διαχωριστικὴ γραμμή, ποὺ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τράβηξαν ἀνάμεσα στὶς δυό. Οἱ σύγχρονοι τὴ διάκριση δὲν τὴν ἔνοιωθαν τόσο δυνατὰ καὶ δὲν εἶχαν κἂν γιὰ τὰ δύο διακριτικὴ ὀνομασία: γι᾿ αὐτοὺς ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Πρωταγόρας, ὁ Σωκράτης, ἀκόμα κι ὁ Πλάτων, ἦταν σοφιστές. Τὸ ρῆμα σοφίζω, ἀπὸ τὸ ὁποῖο παράγεται ἡ λέξη «σοφιστής», ἐσήμαινε τὸν ἔμπειρο ἄνθρωπο, ποὺ μπορεῖ νὰ κάνη κι ἄλλους ἐμπείρους μὲ τὴ μετάδοση τῶν γνώσεών του (πρβλ. Πλάτωνος, Γοργίας 497α).

Ἡ λέξη «φιλόσοφος» μὲ τὴν τεχνική της σημασία δὲν ἦταν ἀκόμα σὲ γενικὴ χρήση (μὲ τὴ σημασία αὐτὴ βλ. Πλάτωνος, Φαῖδρος, 278D). Ἐπίσης ἡ λέξη «σοφιστής», δὲν εἶχε πάρει ἀκόμη τὴν κακὴ σημασία τοῦ μικρόλογου διαστροφέα λέξεων καὶ νοημάτων, αὐτὴ ποὺ κατάφεραν τὰ τῆς δώσουν οἱ μικροὶ μιμητὲς τῶν μεγάλων σοφιστῶν, ἄνθρωποι τῆς φάρας ἑνὸς Εὐθύδημου κι ἑνὸς Διονυσόδωρου μὲ τοὺς λογικούς τους γρονθοπόλεμους (Πρβλ. Πλάτωνος, Εὐθύδημος, 298 ε).

Οἱ παλιοὶ σοφιστὲς εἶναι ἀξιοτίμητοι καὶ περίβλεπτοι ἄνθρωποι, ποὺ οἱ πόλεις τοὺς ἐμπιστεύθηκαν ὄχι σπάνια διπλωματικὲς ἀποστολές.

Δὲν εἶναι ὅμως εὔκολο νὰ διατυπώση κανεὶς μιὰ ἔννοια τοῦ σοφιστῆ, ποὺ νὰ ταιριάζη σ᾿ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἄνδρες. Ἕνας ἀπ᾿ αὐτούς, ὁ Πρόδικος, χαρακτήρισε τὸν ἑαυτό του σὰν κάτι ἀνάμεσα στὸ φιλόσοφο καὶ τὸν πολιτικὸ (Πλάτωνος, Εὐθύδημος, 305 C). Μπορεῖ νὰ τοὺς χαρακτηρίση κανεὶς θεωρητικοὺς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δασκάλους τῆς τέχνης τῆς ζωῆς, γιατὶ ἔχουν τὴν τάση νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν ἀνθρώπινο πολιτισμὸ ἀπὸ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἄποψη καὶ γιατὶ κοινὸ ἔχουν τὸ γνώρισμα τοῦ πλανόδιου δασκάλου, ποὺ παραδίνει μαθήματα στοὺς νέους μὲ πληρωμὴ καὶ τοὺς μορφώνει (Τσέλλερ - Νέστλε, σελ. 101 ἐπ.).

Ἡ δυσπιστία ποὺ ἐπέσυρε ἡ Σοφιστικὴ ὀφείλεται κατὰ μεγάλο μέρος στὸ ὅτι ἐδίδασκαν μὲ πληρωμή. Τοῦτο σήμερα εἶναι κοινότατο καὶ καθόλου ἄτοπο. «Ἀλλ᾿ ἡ ἐπιστήμη», ὅπως γράφει ὁ Κων. Παπαρρηγόπουλος (βιβλίον ὄγδοον, σ. 55) «ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τὴν νεότητα, ἐπολιτεύετο μετὰ τοσαύ-

της αἰδοῦς καὶ ἀπελάμβανε τὰ μυστήρια αὐτῆς ὡς χρῆμα τοσοῦτον ἱερόν, ὥστε ἡ ἐπὶ ἀργυρίῳ αὐτῶν μετάδοσις ἐλογίζετο ὡς συνεπαγομένη ἀπαραιτήτως τὴν ἐξαχρείωσιν τῆς ἐπιστήμης. Καὶ τοῦτο δὲν ἦτο ἁπλῆ πρόληψις, ἀλλὰ τῷ ὄντι, ἐπειδὴ ἡ ἐπὶ μισθῷ διδασκαλία περιεφρονεῖτο, οὐδεὶς ἀληθὴς σοφὸς μετήρχετο αὐτήν, ὅθεν αὕτη περιήρχετο εἰς χεῖρας τῆς ἀγυρτίας καὶ τῆς ἡμιμαθείας».

Ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ ὁ ὁρισμὸς τοῦ Ἀριστοτέλη: «ἔστιν ἡ σοφιστικὴ φαινομένη σοφία, οὖσα δὲ μὴ καὶ ὁ σοφιστής, χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ' οὐκ οὔσης», (Ἀριστοτέλης Σοφιστῶν Ἔλεγχος, Ι, 1, 165). Γι' αὐτὸ ὁ Πλάτων τοὺς κοροϊδεύει σὰν κάπηλους πνευματικῆς τροφῆς (Πρωτ. 3Χ3 Σ). Ὁ Σωκράτης μάλιστα ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀκόλουθη ἀμείλικτη καὶ ἀποκαλυπτικὴ σύγκριση (Ξενοφῶντος, Ἀπομνημονεύματα, Α', VI, 13): «Ὦ Ἀντιφῶν, ὑπάρχει ἡ γνώμη εἰς ἡμᾶς ὅτι τὸ νὰ διαθέτη κανεὶς τὴ νεότητά του καὶ τὴν σοφίαν του εἶναι ἐξ ἴσου καλὸν καὶ ἐξ ἴσου αἰσχρόν. Διότι καὶ τὴν νεότητά του ὅταν πωλῆ κανεὶς ἀντὶ χρημάτων εἰς τὸν βουλόμενον τὸν ὀνομάζομεν πόρνον, ἂν δὲ κανεὶς ἐκεῖνον, ποὺ θὰ κατελάμβανεν ὅτι εἶναι καὶ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐραστής, αὐτὸν κάμνη φίλον του τὸν νομίζομεν φρόνιμον· καὶ ὡσαύτως ἐκείνους μέν, ποὺ πωλοῦν τὴν σοφίαν των ἀντὶ χρημάτων εἰς τὸν βουλόμενον, σοφιστὰς τοὺς ὀνομάζομεν, ὅποιος δέ, ἐκεῖνον ποὺ θὰ κατελάμβανεν ὅτι εἶναι εὐφυής, διδάσκων ὅ,τι ἤθελεν ἔχει ἀγαθόν, τὸν κάμνει φίλον του, αὐτὸς νομίζομεν ὅτι κάμνει αὐτά, τὰ ὁποῖα ἁρμόζουν εἰς πολίτην καλὸν καὶ ἀγαθόν».

Ὁ Σοπενχάουερ ποὺ στὸν 19ο αἰῶνα μ.Χ. διατηρεῖ ἀκόμα τὴν προκατάληψη γιὰ τὴν διδασκαλία «ἐπὶ μισθῷ» στὸν πρόλογο τῆς δευτέρας ἔκδοσης τοῦ βιβλίου του «Ὁ κόσμος ὡς θέληση καὶ ὡς ἰδέα» γράφει σχετικὰ (Will Durant, Ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, σελ. 300): «Καμμιὰ ἐποχὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι λιγώτερο εὐνοϊκὴ γιὰ τὴ φιλοσοφία ἀπὸ ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία ἡ φιλοσοφία χρησιμοποιεῖται κατὰ ἐπαίσχυντο τρόπο ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος γιὰ ἐξυπηρέτηση πολιτικῶν σκοπῶν κι ἀπὸ τὸ ἄλλο ὡς τρόπος βιοπορισμοῦ... Δὲν ὑπάρχει, λοιπόν, τίποτα ν' ἀντιτάξη κανεὶς στὸ ρητό, primum vivere deinde philosophare :

Αὐτοὶ οἱ κύριοι ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν, καὶ μάλιστα νὰ ζήσουν ἀπὸ τὴν φιλοσοφία. Ἔχουν καταταγῆ στὴν φιλοσοφία μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά των... Ὁ κανόνας «τραγουδῶ τὸ τραγούδι ἐκείνου ποὺ τρώω τὸ ψωμί του» ἔχει πάντοτε τὴν ἰσχύ του· Τὸ νὰ κερδίζη κανεὶς χρήματα ἀπὸ τὴν φιλοσοφία εἶχε θεωρηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ὡς χαρακτηριστικὸ τῶν σοφιστῶν... δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀποκτήση τίποτε μὲ τὸ χρυσάφι παρὰ μόνον μετριότητα... Εἶναι ἀδύνατο μιὰ ἐποχή, ποὺ ἐπὶ εἴκοσι χρόνια εἶχε χειροκροτήσει ἕναν Χέγκελ — αὐτὸν τὸν διανοητικὸ Κάλιμπαν (ἥρως τῆς «Τρι-

οἱ γνώσεις ἔχουν τὴν ἀξία τους ὅσο ἀποτελοῦν μέσο γιὰ ἐπικράτηση στὴ ζωή. Δὲν μπορεῖ ἔπειτα νὰ νοηθῆ χωρὶς μαθητές. Δὲ θέλει ὅμως κυρίως νὰ μορφώση σοφιστὲς παρὰ νὰ δώση στὸν κοινὸ ἄνθρωπο τὴ γενικὴ μόρφωση ποὺ τὴ χρειάζεται γιὰ τὴ ζωὴ (Πρβλ. Πλάτωνος, Γοργίας, 484 D). Ὁ σκοπός του λοιπὸν εἶναι περισσότερο πρακτικός: τέχνη τῆς ζωῆς καὶ κυριαρχία τῆς ζωῆς.

3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΟΦΙΣΤΗ

Ἂν σήμερα ἡ Σοφιστικὴ μᾶς παρουσιάζεται σὰν ἑνιαία κίνηση, ποὺ διακρίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὴ φιλοσοφία, αὐτὸ ἔχει τὸ λόγο του στὴ βαθειὰ διαχωριστικὴ γραμμή, ποὺ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τράβηξαν ἀνάμεσα στὶς δυό. Οἱ σύγχρονοι τὴ διάκριση δὲν τὴν ἔνοιωθαν τόσο δυνατὰ καὶ δὲν εἶχαν κἂν γιὰ τὰ δύο διακριτικὴ ὀνομασία: γι' αὐτοὺς ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Πρωταγόρας, ὁ Σωκράτης, ἀκόμα κι ὁ Πλάτων, ἦταν σοφιστές. Τὸ ρῆμα σοφίζω, ἀπὸ τὸ ὁποῖο παράγεται ἡ λέξη «σοφιστής», ἐσήμαινε τὸν ἔμπειρο ἄνθρωπο, ποὺ μπορεῖ νὰ κάνη κι ἄλλους ἐμπείρους μὲ τὴ μετάδοση τῶν γνώσεών του (πρβλ. Πλάτωνος, Γοργίας 497α).

Ἡ λέξη «φιλόσοφος» μὲ τὴν τεχνικὴ της σημασία δὲν ἦταν ἀκόμα σὲ γενικὴ χρήση (μὲ τὴ σημασία αὐτὴ βλ. Πλάτωνος, Φαῖδρος, 278D). Ἐπίσης ἡ λέξη «σοφιστής», δὲν εἶχε πάρει ἀκόμη τὴν κακὴ σημασία τοῦ μικρόλογου διαστροφέα λέξεων καὶ νοημάτων, αὐτὴ ποὺ κατάφεραν τὰ τῆς δώσουν οἱ μικροὶ μιμητὲς τῶν μεγάλων σοφιστῶν, ἄνθρωποι τῆς φάρας ἑνὸς Εὐθύδημου κι ἑνὸς Διονυσόδωρου μὲ τοὺς λογικούς τους γρονθοπόλεμους (Πρβλ. Πλάτωνος, Εὐθύδημος, 298 ε).

Οἱ παλιοὶ σοφιστὲς εἶναι ἀξιοτίμητοι καὶ περίβλεπτοι ἄνθρωποι, ποὺ οἱ πόλεις τοὺς ἐμπιστεύθηκαν ὄχι σπάνια διπλωματικὲς ἀποστολές.

Δὲν εἶναι ὅμως εὔκολο νὰ διατυπώση κανεὶς μιὰ ἔννοια τοῦ σοφιστῆ, ποὺ νὰ ταιριάζη σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἄνδρες. Ἕνας ἀπ' αὐτούς, ὁ Πρόδικος, χαρακτήρισε τὸν ἑαυτό του σὰν κάτι ἀνάμεσα στὸ φιλόσοφο καὶ τὸν πολιτικὸ (Πλάτωνος, Εὐθύδημος, 305 C). Μπορεῖ νὰ τοὺς χαρακτηρίση κανεὶς θεωρητικοὺς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δασκάλους τῆς τέχνης τῆς ζωῆς, γιατὶ ἔχουν τὴν τάση νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν ἀνθρώπινο πολιτισμὸ ἀπὸ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἄποψη καὶ γιατὶ κοινὸ ἔχουν τὸ γνώρισμα τοῦ πλανόδιου δασκάλου, ποὺ παραδίνει μαθήματα στοὺς νέους μὲ πληρωμὴ καὶ τοὺς μορφώνει (Τσέλλερ - Νέστλε, σελ. 101 ἑπ.).

Ἡ δυσπιστία ποὺ ἐπέσυρε ἡ Σοφιστικὴ ὀφείλεται κατὰ μεγάλο μέρος στὸ ὅτι ἐδίδασκαν μὲ πληρωμή. Τοῦτο σήμερα εἶναι κοινότατο καὶ καθόλου ἄτοπο. «Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη», ὅπως γράφει ὁ Κων. Παπαρρηγόπουλος (βιβλίον ὄγδοον, σ. 55) «ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τὴν νεότητα, ἐπολιτεύετο μετὰ τοσαύ-

της αἰδοῦς καὶ ἀπελάμβανε τὰ μυστήρια αὐτῆς ὡς χρῆμα τοσοῦτον ἱερόν, ὥστε ἡ ἐπὶ ἀργυρίῳ αὐτῶν μετάδοσις ἐλογίζετο ὡς συνεπαγομένη ἀπαραιτήτως τὴν ἐξαχρείωσιν τῆς ἐπιστήμης. Καὶ τοῦτο δὲν ἦτο ἁπλῆ πρόληψις, ἀλλὰ τῷ ὄντι, ἐπειδὴ ἡ ἐπὶ μισθῷ διδασκαλία περιεφρονεῖτο, οὐδεὶς ἀληθὴς σοφὸς μετήρχετο αὐτήν, ὅθεν αὕτη περιήρχετο εἰς χεῖρας τῆς ἀγυρτίας καὶ τῆς ἡμιμαθείας».

Ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ ὁ ὁρισμὸς τοῦ Ἀριστοτέλη: «ἔστιν ἡ σοφιστικὴ φαινομένη σοφία, οὖσα δὲ μὴ καὶ ὁ σοφιστής, χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ' οὐκ οὔσης», (Ἀριστοτέλης Σοφιστῶν Ἔλεγχος, Ι, 1, 165). Γι' αὐτὸ ὁ Πλάτων τοὺς κοροϊδεύει σὰν κάπηλους πνευματικῆς τροφῆς (Πρωτ. 3Χ3 Σ). Ὁ Σωκράτης μάλιστα ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀκόλουθη ἀμείλικτη καὶ ἀποκαλυπτικὴ σύγκριση (Ξενοφῶντος, Ἀπομνημονεύματα, Α', VI, 13): «Ὦ Ἀντιφῶν, ὑπάρχει ἡ γνώμη εἰς ἡμᾶς ὅτι τὸ νὰ διαθέτη κανεὶς τὴ νεότητά του καὶ τὴν σοφίαν του εἶναι ἐξ ἴσου καλὸν καὶ ἐξ ἴσου αἰσχρόν. Διότι καὶ τὴν νεότητά του ὅταν πωλῆ κανεὶς ἀντὶ χρημάτων εἰς τὸν βουλόμενον τὸν ὀνομάζομεν πόρνον, ἂν δὲ κανεὶς ἐκεῖνον, ποὺ θὰ κατελάμβανεν ὅτι εἶναι καὶ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐραστής, αὐτὸν κάμνη φίλον του τὸν νομίζομεν φρόνιμον· καὶ ὡσαύτως ἐκείνους μέν, ποὺ πωλοῦν τὴν σοφίαν των ἀντὶ χρημάτων εἰς τὸν βουλόμενον, σοφιστὰς τοὺς ὀνομάζομεν, ὅποιος δέ, ἐκεῖνον ποὺ θὰ κατελάμβανεν ὅτι εἶναι εὐφυής, διδάσκων ὅ,τι ἤθελεν ἔχει ἀγαθόν, τὸν κάμνει φίλον του, αὐτὸς νομίζομεν ὅτι κάμνει αὐτά, τὰ ὁποῖα ἁρμόζουν εἰς πολίτην καλὸν καὶ ἀγαθόν».

Ὁ Σοπενχάουερ ποὺ στὸν 19ο αἰῶνα μ.Χ. διατηρεῖ ἀκόμα τὴν προκατάληψη γιὰ τὴν διδασκαλία «ἐπὶ μισθῷ» στὸν πρόλογο τῆς δευτέρας ἔκδοσης τοῦ βιβλίου του «Ὁ κόσμος ὡς θέληση καὶ ὡς ἰδέα» γράφει σχετικὰ (Will Durant, Ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, σελ. 300): «Καμμιὰ ἐποχὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι λιγώτερο εὐνοϊκὴ γιὰ τὴ φιλοσοφία ἀπὸ ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία ἡ φιλοσοφία χρησιμοποιεῖται κατὰ ἐπαίσχυντο τρόπο ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος γιὰ ἐξυπηρέτηση πολιτικῶν σκοπῶν κι ἀπὸ τὸ ἄλλο ὡς τρόπος βιοπορισμοῦ... Δὲν ὑπάρχει, λοιπόν, τίποτα ν' ἀντιτάξη κανεὶς στὸ ρητό, primum vivere deinde philosophare:
Αὐτοὶ οἱ κύριοι ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν, καὶ μάλιστα νὰ ζήσουν ἀπὸ τὴν φιλοσοφία. Ἔχουν καταταγῆ στὴν φιλοσοφία μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά των... Ὁ κανόνας «τραγουδῶ τὸ τραγούδι ἐκείνου ποὺ τρώω τὸ ψωμί του» ἔχει πάντοτε τὴν ἰσχύ του· Τὸ νὰ κερδίζη κανεὶς χρήματα ἀπὸ τὴν φιλοσοφία εἶχε θεωρηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ὡς χαρακτηριστικὸ τῶν σοφιστῶν... δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀποκτήση τίποτε μὲ τὸ χρυσάφι παρὰ μόνον μετριότητα... Εἶναι ἀδύνατο μιὰ ἐποχή, ποὺ ἐπὶ εἴκοσι χρόνια εἶχε χειροκροτήσει ἕναν Χέγκελ — αὐτὸν τὸν διανοητικὸ Κάλιμπαν (ἥρως τῆς «Τρι-

κυμίας» τοῦ Σαίξπηρ), ὡς τὸν μεγαλύτερο τῶν φιλοσόφων.... νὰ μποροῦσε νὰ κάνῃ ἐκεῖνον ποὺ τὰ ἔβλεπε αὐτὰ νὰ θέλῃ τὴν ἐπιδοκιμασία της... Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια θὰ εἶναι πάντοτε paucorum hominum (γιὰ λίγους ἀνθρώπους) καὶ γι' αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ περιμένῃ ἤρεμα καὶ μὲ ὑπομονὴ γιὰ τοὺς λίγους ποὺ ὁ ἀσυνήθιστος τρόπος τῆς σκέψεώς των μπορεῖ νὰ τοὺς κάνῃ νὰ βροῦν εὐχαρίστηση σ' αὐτήν... Ἡ ζωὴ εἶναι σύντομη, ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια πάει μακρυὰ καὶ ζῇ πολύ· ἂς μιλήσουμε τὴν ἀλήθεια»· ἡ πικρία τοῦ Σοπενχάουερ γιὰ τοὺς Πανεπιστημιακοὺς δασκάλους καὶ τὸν **Χέγκελ εἰδικώ**τερα ἐκδηλώθηκε μὲ πολὺ ὡραῖα λόγια.

4. ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΟΦΙΣΤΙΚΗΣ

Α΄. Θρησκεία

Ὁ Πρόδικος ὁ Κεῖος εἶχεν ἀναπτύξει μιὰ ἀξιοπρόσεκτη θεωρία γιὰ τὴν προέλευση τῆς θρησκείας (Diels B. 5) Γιὰ τὸ πιὸ πρωτόγονό της σκαλοπάτι ἔπαιρνε ἕνα εἶδος φετιχισμοῦ, ποὺ σ' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι λάτρευαν σὰ θεοὺς ὅσα τοὺς ἔτρεφαν καὶ τοὺς ὠφελοῦσαν, ὅπως ἥλιο καὶ φεγγάρι, ποτάμια καὶ λίμνες, λιβάδια καὶ καρπούς. Γιὰ παράδειγμα ἔφερνε τὴ λατρεία τοῦ Νείλου στὴν Αἴγυπτο. Αὐτὸ τὸ ἀκολούθησε δεύτερο σκαλοπάτι. Σ' αὐτό, οἱ ἄνθρωποι θεοποίησαν «τοὺς εὑρόντας ἢ τροφὰς ἢ σκέπας ἢ ἄλλας τέχνας» (γεωργίας, ἀμπελουργίας, μεταλλουργίας) καὶ τοὺς λάτρεψαν σὰν Δήμητρα, Διόνυσο, Ἥφαιστο. Γιὰ τὶς ἀντιλήψεις του αὐτὲς συγκαταλέχθηκε μεταξὺ τῶν ἀθέων.

Ὁ Κριτίας στὸ ἔργο του «Σίσυφος Σατυρικὸς» (Diel B. 25) εἶχεν ὑποστηρίξει ὅτι οἱ Θεοὶ εἶχαν σκόπιμα ἐπινοηθῆ, γιὰ νὰ ἀποτρέπουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ κακό.

Ὁ Πρωταγόρας στὸ σύγγραμμά του «Περὶ Θεῶν» ἀρχίζει ἔτσι: «Ὡς πρὸς τοὺς Θεούς, δὲν μπορῶ νὰ ξέρω οὔτε ἂν ὑπάρχουν οὔτε ἂν δὲν ὑπάρχουν. Γιατὶ πολλὰ μᾶς ἐμποδίζουν νὰ τὸ μάθωμε, τὸ σκοτεινὸ τοῦ ζητήματος καὶ ἡ σύντομη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου». Ὁ Διογένης Λαέρτιος (IX 51), ποὺ παραθέτει αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα, μᾶς πληροφορεῖ ἀκόμη ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔδιωξαν τὸν Πρωταγόρα γι' αὐτὸν τὸν πρόλογο κι ἔκαψαν τὰ βιβλία του στὴν ἀγορά, ἀφοῦ ἔστειλαν ἕνα κήρυκα καὶ τὰ μάζεψαν ἀπὸ ἕναν - ἕναν ἀπὸ τοὺς κατόχους των.

Καθαρώτερα γράφει ὁ Λέσκυ (σ. 491) δὲν μποροῦσε νὰ διατυπωθῆ ἕνας ἀγνωστικισμός, ποὺ μὲ μίαν χειρονομία σβήνει τὶς ἀκτινοβόλες εἰκόνες τοῦ μύθου ἀπὸ τὸν πίνακα τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς.

Β΄. Γνωσιοθεωρία

Ὁ Πρωταγόρας στὸ σύγγραμμά του «Ἀλήθεια ἢ Καταβάλλοντες» ἄρχιζε μὲ τὴ μνημειακὴ φράση: Μέτρον πάντων χρημάτων ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔ-

στι» (=Μέτρο γιὰ ὅλα τὰ πράγματα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, γιὰ κεῖνα ποὺ ὑπάρχουν ὅτι ὑπάρχουν καὶ γιὰ κεῖνα ποὺ δὲν ὑπάρχουν ὅτι δὲν ὑπάρχουν). Ὁ Διογένης Λαέρτιος συμπληρώνει (IX 51) ὅτι μὲ τὰ πράγματα δὲν ἐννοοῦσε μόνον τὰ συγκεκριμένα πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἀφηρημένες ἰδιότητες (ὅπως ζεστό, κρύο, γλυκὸ καὶ πικρὸ καὶ τὰ παρόμοια), ἀλλὰ καὶ ἔννοιες: καλὸ καὶ κακό, ὄμορφο κι ἄσχημο, δίκαιο καὶ ἄδικο. Μὲ τὴ φράση αὐτὴ τοῦ Πρωταγόρα τὸ πρόβλημα τῆς γνώσης μετατοπίστηκε ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο στὸ ὑποκείμενο καὶ ἔτσι ἔγινε δυνατὴ γιὰ πρώτη φορὰ μιὰ πραγματικὴ γνωσιοθεωρία. Ἡ γνώση δὲν εἶναι ἀντικειμενικὰ καθωρισμένη, ἀλλὰ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὸ ὑποκείμενο. Παρακάτω θὰ δοῦμε ὅτι ὁ Πρωταγόρας δὲν ἐπεξέτεινε αὐτὸν τὸν ἀπεριόριστο σκεπτικισμὸ καὶ στὸ χῶρο τῆς ἠθικῆς, ὅπως θέλει ὁ Πλάτων (Θεαίτητος, 152α), ὁ ὁποῖος στοὺς «Νόμους» (716C) θὰ διακηρύξη: «Ὁ δὴ Θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον».

Ὁ Γοργίας ὁ Λεοντῖνος στὸ ἔργο του «Περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἢ περὶ φύσεως» ὑποστήριζε τὰ τρία ἀξιώματα: πὼς τίποτε δὲν ὑπάρχει, πὼς κι ἂν ὑπάρχει δὲν μπορεῖ νὰ γίνη γνωστόν, πὼς κι ἂν γίνη γνωστὸν δὲν μπορεῖ νὰ ἀνακοινωθῆ (Diels - Franz, 82 B. 3). Ὁ Will Durant ὑποστηρίζει (Παγκ. Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ σ. 372) ὅτι τὰ ἀξιώματα αὐτά, ποὺ ἀποσκοποῦσαν νὰ δυσφημίσουν τὸν ὑπερβατισμὸ τοῦ Παρμενίδη, σημαίνουν: α) Δὲν ὑπάρχει τίποτε πέραν τῶν αἰσθήσεων. β) Ἐὰν ὑπῆρχε κάτι πέραν τῶν αἰσθήσεων, δὲν θὰ ὑπῆρχε τρόπος νὰ γνωσθῆ, διότι κάθε γνώση ἔρχεται διὰ τῶν αἰσθήσεων. γ) Ἐὰν κάτι πέραν τῶν αἰσθήσεων ἦταν δυνατὸ νὰ γνωσθῆ, ἡ γνώση του δὲν θὰ ἦταν μεταβιβάσιμη, ἀφοῦ κάθε ἐπικοινωνία γίνεται διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ὁ Γοργίας στὴ θέση τοῦ ἀληθινοῦ ἐμφανίζει τὸ εὔλογο, τὸ πιθανό.

Γ΄. Φύση καὶ Νόμος

Σήμερα ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ ἀποτελοῦν γιὰ μᾶς δύο ἐντελῶς ξεχωριστὲς περιοχὲς καὶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ μὲν πολιτικὴ κατάγεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο κράτος, ἐνῷ ἡ ἠθικὴ πηγάζει ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία. Γιὰ τὸν Ἕλληνα τῶν κλασσικῶν χρόνων οἱ δύο αὐτὲς ἔννοιες εἶναι σχεδὸν ταυτόσημες, γιατὶ τὸ κράτος γι' αὐτὸν εἶναι ἡ μοναδικὴ πηγὴ κάθε ἠθικοῦ κανόνα. Τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ὑπάρξη κάποια ἄλλη ἠθικὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τῆς πόλης ὅπου ζοῦσε, δηλαδή, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν νόμο τῆς κοινότητας, ἦταν ἀδιανόητο. Πρέπει νὰ λησμονήσουμε ἐντελῶς τὴν ἰδική μας ἔννοια τῆς προσωπικῆς συνείδησης.

Ἐξ ἄλλου, ἀποτελοῦσε καθολικὴ ἀντίληψη ὅτι τὸ γήϊνο δίκαιο εἶχε τὶς ρίζες του στὸ Θεῖο. Ὁ Πίνδαρος ἔγραφε: «Νόμος ὁ πάντων βασιλεὺς θνητῶν τε καὶ ἀθανάτων» (Πλάτωνος, Γοργίας, 484 Β), ἐνῷ ὁ Ἡράκλειτος ἦταν πε-

πεισμένος ὅτι «ὅλοι οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι τρέφονται ἀπὸ ἕνα καὶ μόνο θεϊκὸ νόμο» (Diels, 114).

Ἡ νέα ὅμως ὀρθολογιστικὴ ἀντιμετώπιση τῶν πραγμάτων γρήγορα διέκρινε ὅτι ὁ γήϊνος νόμος διαφέρει ἀπὸ πόλη σὲ πόλη καὶ ἀπὸ χώρα σὲ χώρα. Ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Ἑκαταῖος βοήθησαν πολὺ στὴν ἀντίληψη αὐτή. Ἔπειτα ἡ ἔννοια τῆς φύσης μεταβιβάσθηκε ἀπὸ τὸ κοσμικὸ σύμπαν στὸ ἐπὶ μέρους, στὸν ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται σὲ μερικοὺς κανόνες ποὺ ἐπιβάλλει ἡ φύση του. Ὁ νέος τρόπος θεώρησης τῶν πραγμάτων ἐπεσήμανε τὴν διαμάχη μεταξὺ ἐκείνου ποὺ ἐπιδιώκει καὶ ἀποφεύγει ὁ ἄνθρωπος καὶ αὐτοῦ ποὺ τοῦ ἐπιβάλλει ὁ γήϊνος νόμος. Τέλος, οἱ βαθύτατες ἀλλαγὲς δομῆς στὴν οὐσία τῆς πόλης, ἡ μετάβαση δηλαδὴ ἀπὸ τὴ στατικότητα τῆς παληᾶς πόλης - κράτους στὴ δυναμικὴ κατάσταση τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ ἄλλων πόλεων - κρατῶν ὅπως καὶ ὁ ἐκτραχηλισμὸς τῶν παθῶν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (Θουκ. ΙΙΙ, 82), ἐπηρέαζε τὸν πολιτικὸ βίο.

Γιὰ τὸν Ἕλληνα τοῦ 5ου αἰώνα ὑπάρχουν μόνο δύο δυνατότητες: εἴτε ἀποτελεῖ ὁ νόμος τοῦ κράτους τὸν ὕψιστον γνώμονα γιὰ τὴ ρύθμιση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ εὑρίσκεται σὲ πλήρη συμφωνία μὲ τὴ θεία τάξη τοῦ Εἶναι, ὁπότε ἄνθρωπος καὶ πολίτης εἶναι τὸ ἴδιο, εἴτε οἱ κανόνες τῆς πόλης ἀντιβαίνουν πρὸς τοὺς κανόνες ποὺ ἔχουν θέσει ἡ φύση καὶ οἱ Θεοὶ καὶ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τοὺς παραβαίνη. Στὴ δεύτερη περίπτωση ἀποσπᾶται ἀπὸ τὴν πολιτικὴ κοινότητα καὶ γιὰ νὰ μὴ βυθισθῆ στὸ χάος, ἀναζητεῖ τὴν ἀνώτερη ἐκείνη ἠθικὴ τάξη ποὺ ἐξασφαλίζει ἀσφαλὲς στήριγμα στὴ σκέψη του.

Ὁ Πρωταγόρας (Πλάτωνος, Θεαίτητος 167C) ὑποστηρίζει ὅτι οἱ νόμοι εἶναι δεσμευτικοὶ μόνο γιὰ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία ποὺ τοὺς ἔφτιαξε καὶ γιὰ ὅσο χρόνο μονάχα αὐτὴ τοὺς θεωρεῖ καλούς. Στὸ μῦθο του ὅμως γιὰ τὴ γένεση τοῦ πολιτισμοῦ (Πρωτ. 320D ἐπ.) διδάσκει ὅτι οἱ ἄνθρωποι μόνον μὲ τὸν τεχνικὸ πολιτισμό, ποὺ ἦταν δῶρο τοῦ Προμηθέα, θὰ ἦταν καταδικασμένοι σὲ ἀξιοθρήνητη καταστροφή, ἂν ὁ Ζεὺς δὲν ἔστελνε σ᾽ αὐτοὺς μὲ τὸν Ἑρμῆ τὴν αἰδὼ καὶ τὴν δικαιοσύνη, μὲ τὶς ὁποῖες μπόρεσαν νὰ θεμελιώσουν τὴν κοινωνία καὶ τὸ Κράτος. Ἐνῷ δὲ τὰ δῶρα τοῦ Προμηθέα, οἱ τεχνικὲς γνώσεις, ἐδόθησαν μόνον στοὺς εἰδικούς, ἡ ἔννοια τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς δικαιοσύνης ἔχουν φυτευθῆ σ᾽ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοῦτο δὲ συνέχει ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη κοινότητα. Ἀναπτύσσεται ἐδῶ ἀπὸ τὸν Πρωταγόρα ἡ θεωρία γιὰ μιὰ τελεολογικὴ τάση στὴ φύση καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι «ζῶον φύσει πολιτικόν» (Τσέλλερ - Νέστλε, σελ. 104).

Ὁ Ἱππίας ὁ Ἠλεῖος ξεπερνάει τὰ ἴχνη τοῦ Πρωταγόρα καί, λέγοντας νόμο, ἐννοεῖ τὸ δίκαιο καὶ τὸ ἔθος σὲ συμβατικὴ ἔννοια καὶ τοῦ ἀντιθέτει τὸν ἄγραφο φυσικὸ νόμο, δηλ. τοὺς νόμους ποὺ σὲ κά-

θε τόπο γιὰ τὰ ἴδια πράγματα τοὺς παραδέχονται καὶ ποὺ οἱ ἴδιοι οἱ νόμοι ἔχουν μέσα τους τὴν τιμωρία γιὰ τοὺς παραβάτες, ὅπως π.χ. οἱ αἱμομίχτες (Ξενοφῶντος, Ἀπομν. D. IV 19 καὶ 24). Πιστεύει πὼς οἱ ἀπαιτήσεις τῆς φύσης παραβιάζονται πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὸ νόμο καὶ γι' αὐτὸ βλέπει στὸ νόμο ὄχι πιά, ὅπως ὁ Πίνδαρος, τὸ νόμιμο καὶ κυρίαρχο (βασιλεύς), παρὰ τὸ δεσπότη, τὸν τύραννο (Πρωτ. 337 C). Ὁ Συμβατικὸς λοιπὸν νόμος μετριέται καὶ διορθώνεται πάνω στὸ φυσικὸ δίκαιο. Ἔτσι βλέπει πάνω ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν μιὰν ἐλεύθερη πνευματικὴ κοινωνία ἀνθρώπων μὲ ἀνώτερες τάσεις: μιὰ πρώτη ἐξόρμηση γιὰ τὸ κοσμοπολιτικὸ φρόνημα, ποὺ ἀνοίγει δρόμο ἤδη στὴν ἐποχὴ αὐτή. Τὸ πλησίασμα πρὸς τὴ βασισμένη στὴ φύση κατάσταση φαίνεται πὼς τὸ ζήτησε σὲ μιὰν ἐξίσωση τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων γιὰ ὠφέλεια τῶν ἀδυνάτων.

Ὁ Ἀντιφῶν ὁ Ἀθηναῖος εἰς τὸ διαφωτιστικὸ βιβλίο του «Ἡ ἀλήθεια» χρησιμοποιεῖ τὴν ἀντίθεση φύση καὶ νόμος (τὰ μὲν γὰρ νόμων ἐπίθετα, τὰ δὲ τῆς φύσεως ἀναγκαῖα, (Diels, B 44) καὶ προχωρεῖ σ' ἕνα ἀπεριόριστο κοσμοπολιτισμὸ ὑποστηρίζοντας ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ Ἕλληνες καὶ βαρβάρους καὶ τοῦτο μπορεῖ νὰ τὸ διαπιστώση κανεὶς ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ φυσικὲς ἀνάγκες ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι κοινές.

Ὁ Γοργίας στὸ «Ἐγκώμιο τῆς Ἑλένης» ἐκθέτει τὴν ἀντίληψη (Diels) B 11), ὅτι: «Εἶναι φυσικὸς νόμος, ὁ δυνατώτερος νὰ μὴν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸν ἀδυνατώτερο, παρὰ ὁ ἀδυνατώτερος νὰ ἐξουσιάζεται καὶ νὰ ὁδηγῆται ἀπὸ τὸν δυνατώτερο, ὁ ἀδυνατώτερος νὰ πηγαίνη μπρὸς καὶ ὁ ἀδυνατώτερος νὰ ἀκολουθῆ». Τοῦτο ἔγινε αἰτία νὰ γεννηθοῦν δύο ὁλότελα ἀντίθετες θεωρίες γιὰ τὸ φυσικὸ δίκαιο:

α) Ἡ μιά, ὑποστηριζόμενη ἀπὸ τὸν Καλλικλῆ, (Πλάτ. Γοργίας 482 E ἑπ.), εἶναι ἡ θεωρία γιὰ τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου. Σύμφωνα μ' αὐτὴ ἔθιμο καὶ νόμος εἶναι ἔργο τῆς πλειοψηφίας τῶν ἀδυνάτων ἀνθρώπων, ποὺ μ' αὐτὸ μερώνουν κι ἀδυνατίζουν τὴ δυνατὴ φύση. Ὁ δυνατὸς ἄνθρωπος, ἂν καταλάβη τὴν κατεργαριά, θὰ σπάση τὰ δεσίματα καὶ θὰ γίνη κύριος τῶν σκλάβων «καὶ τότε ἀστράφτει σ' ὅλη του τὴ λάμψη τὸ δίκαιο τῆς φύσης».

Ὁ Πλάτων ἐμφανίζει τὸν Θρασύμαχο στὴν «Πολιτεία» (338C) νὰ ὑποστηρίζη ὠμά: «εἶναι τὸ δίκαιον οὐκ ἄλλο τί ἢ τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον». Στὴν ἀντίληψη αὐτὴ φαίνεται πὼς ἔφθασε γιατὶ ἔχασε τὴν πίστη του στὴν δικαιοσύνη τῆς διοίκησης τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸ Θεό (Diels, B 8).

β) Ὁ Κριτίας στοὺς νόμους ἔβλεπε ἕνα μέσο μονάχα νὰ μερώση τὸ κτῆνος μέσα στὸν ἄνθρωπο, χωρὶς νὰ τὸ καταφέρη τέλεια. Γι' αὐτὸ ἀνακαλύφθηκε ἡ Θρησκεία, ὅπως μιλήσαμε παραπάνω.

Δ'. Παιδεία

Τὸ αἴτημα γιὰ μιὰ νέα ἀγωγή,

ποὺ τελικὸ στόχο της θὰ εἶχε τὸν ἄνθρωπο τῆς πόλης - κράτους πρέπει νὰ εἶχε ἐνωρὶς διατυπωθῆ. Ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατικὴ καταγωγή, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε φραγμὸς στὴ συμμετοχὴ τῶν μαζῶν στὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Στοὺς σοφιστὰς χρεωστοῦμε ὅτι ἐμφανίσθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ Παιδεία ὡς ἐνσυνείδητη ἰδέα καὶ θεωρία τῆς μορφώσεως, θεμελιωμένη σὲ ὀρθολογιστικὲς βάσεις. Σὲ τοῦτο πρέπει νὰ θεωροῦνται σὰν σημαντικὸ σκαλοπάτι στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ποὺ θὰ πάρη τὴν πραγματικὴ καὶ ἀληθινὴ μορφή του μὲ τὸν Πλάτωνα (Γαῖγκερ, Α΄ 335).

Ἡ αἰσιόδοξη πίστη τῶν σοφιστῶν γιὰ τὸ μορφώσιμο τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ γιὰ τὴν ἱκανότητα αὐτῆς νὰ δεχθῆ τὸ ἀγαθὸν ἀποτελεῖ γι᾿ αὐτοὺς προϋπόθεση. Ὁ ἀτυχὴς ἢ ὅποιος ἔχει προδιάθεση γιὰ τὸ κακὸ ἀποτελοῦν ἐξαιρέσεις. Ἡ κριτικὴ ποὺ ἀσκεῖται ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς κατὰ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἔχει ἀκριβῶς τοῦτο τὸ σημεῖο σὰν ἀφορμή. Ἡ αἰσιόδοξη παιδαγωγικὴ ἄποψη τῶν σοφιστῶν δὲν ἀποτελεῖ βέβαια τὴν τελευταία λέξη τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ προβλήματος αὐτοῦ, ἀλλὰ ἂν οἱ Ἕλληνες εἶχαν σὰν ἀφετηρία τῆς σκέψης τους τὴν ἄποψη γιὰ τὴν ἁμαρτωλότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀπαισιοδοξία ποὺ ἀπορρέει ἀπ᾿ αὐτὴ δὲν θὰ ἦταν ποτὲ δυνατὴ ἡ ὁριστικὴ διαμόρφωση ἑνὸς πολιτιστικοῦ παιδευτικοῦ ἰδεώδους (Γαῖγκερ, Α΄ 344).

Ὁ σκοπὸς τῆς παιδευτικῆς ἰδέας τῶν σοφιστῶν ἦταν ἡ πολιτικὴ ἀρετή. Ἡ παίδευση τῶν σοφιστῶν δὲν ἐπήγασε μόνον ἀπὸ κάποια πρακτικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ ἔθεσε ἐνσυνείδητα τὸ κράτος σὰν σκοπὸ καὶ ἰδεῶδες μέτρο κάθε ἀγωγῆς.

Ἡ σοφιστικὴ ἀγωγή, ὅπου τὸ διανοητικὸ στοιχεῖο γίνεται ἀποφασιστικό, ἐμπεριέχει ποικιλία διδακτικῶν μέσων καὶ μεθόδων, ποὺ ἀνταποκρίνεται στὶς δυνατότητες τοῦ πνεύματος.

Τὸ πνεῦμα, ὁ νοῦς, εἶναι κατ᾿ ἀρχὴν τὸ ὄργανο, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος προσλαμβάνει τὸν κόσμον τῶν ἀντικειμένων. Τὸ πνεῦμα ὅμως ἔχει καὶ ἐσωτερικὴ δομή, ποὺ εἶναι ἡ μορφοποιητικὴ ἀρχή. Ἀντίστοιχα πρὸς τὶς δύο αὐτὲς λειτουργίες τοῦ πνεύματος εὑρίσκομεν εἰς τοὺς σοφιστὰς δύο ριζικῶς διαφορετικοὺς τρόπους μορφώσεως τοῦ νοῦ: τὴν μετάδοση ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων καὶ τὴν εἰδολογικὴ μόρφωση τοῦ πνεύματος μὲ τὰς διαφόρους περιοχὰς αὐτῆς. Καὶ οἱ δύο τρόποι διδασκαλίας διατηρήθηκαν ὡς παιδευτικὲς μέθοδοι μέχρι τῶν ἡμερῶν μας κυρίως μὲ τὴν μορφὴ τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ ὄχι ἐντελῶς ἀνεξάρτητες μεταξύ τους, ὅπως ἄλλως τε συνέβαινε καὶ μὲ τοὺς σοφιστές! Παράλληλα ὅμως πρὸς τὴν καθαρὰ εἰδολογικὴ μόρφωση τοῦ νοῦ ἀπαντᾶ εἰς τοὺς σοφιστὰς καὶ μόρφωση ποὺ ἐκπορεύεται ὄχι ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ τὴν γλῶσσα, ἀλλ᾿ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ψυχικῶν δυνάμεων. Αἱ ρίζαι τοῦ τρίτου αὐτοῦ εἴδους τῆς σοφιστι-

κῆς ἀγωγῆς εὑρίσκονται στὴν Πολιτικὴ καὶ στὴν Ἠθική. Ἀντιδιαστέλλεται ἀπὸ τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴ καὶ τὴν εἰδολογικὴ μόρφωση κατὰ τὸ ὅτι θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπο ὄχι ἀφηρημένα, ἀλλὰ σὰν μέλος τῆς Κοινότητος ποὺ ζῇ. Ἔτσι ἡ ἀγωγὴ συσχετίζει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν κόσμο τῶν ἀξιῶν καὶ ἐντάσσει τὴν πνευματικὴ μόρφωση στὸ σύνολο τῆς ἀνθρώπινης ἀρετῆς (Γαῖγκερ, Α΄ 330—331).

Ἡ «ἐπὶ παιδείᾳ» (Πρωτ. 312 β) μάθησις περιελάμβανε τὴν Γραμματική, τὴν Ρητορικὴ καὶ τὴν Διαλεκτικὴ (Λογική). Ἡ «ἐπὶ τέχνῃ» τὴν Ἀριθμητική, τὴν Γεωμετρία, τὴν Ἀστρονομία καὶ τὴν Μουσικὴ (στὸ τεχνικὸ μέρος). Ἐδῶ στηρίζεται καὶ ἡ μεταγενέστερη διάκριση τῆς παιδείας σὲ δυὸ ὁμάδες μαθημάτων, τὸ Trivium καὶ τὸ Quadrivium, ποὺ ἀποτελοῦν μαζὶ τὶς ἐλεύθερες τέχνες.

Καίτοι ἡ μάθηση ποὺ ὑποσχόντουσαν (ἐπηγγέλλοντο) οἱ σοφιστὲς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἔχῃ ἀμέσους πρακτικὰς ἐφαρμογάς, ἡ ἐπέκταση αὐτῆς καὶ στὰ μαθήματα τοῦ Quadrivium ἔγινε ἀπὸ τὴν συναίσθηση ὅτι τὰ μαθήματα αὐτὰ ἀνέπτυσσον ἄλλες δεξιότητες ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἀναπτύσσονται ἀπὸ τὸν πρῶτο κύκλο μαθημάτων. Δηλαδή, γιὰ πρώτη φορὰ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀξία τῆς καθαρῆς θεωρητικῆς γνώσης γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ πνεύματος. Ἔχουμε ἔτσι μόρφωση «ἐπὶ παιδείᾳ, ὡς τὸν ἰδιώτην καὶ τὸν ἐλεύθερον πρέπει» (Πλάτωνος, Πρωτ. 312β) τὴν ἀνθρωπιστικὴ καὶ ὄχι τὴν τεχνολογική.

Οἱ τρεῖς θεμελιώδεις παράγοντες τῆς ἀγωγῆς εἶναι: ἡ φύση, ἡ μάθηση καὶ ὁ ἐθισμός, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν παιδαγωγικὴ σοφιστικὴ τριάδα.

Οἱ ἰδιαίτερες ἐπιδόσεις τώρα τοῦ Πρόδικου στὴ Γραμματικὴ καὶ ἰδιαίτερα στὴ Συνωνυμική, τοῦ Γοργία στὴ Ρητορικὴ καὶ τοῦ Πρωταγόρα στὴ Λογικὴ μὲ τὶς ἀντιφατικὲς προτάσεις γιὰ τὶς ὁποῖες κατηγορήθηκε ὅτι «τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν», ὅπως ἐπίσης τοῦ Ἱππία ἀπὸ ὅσα παραπάνω εἴπαμε.

5. Ἄλλες ἰδέες τῶν Σοφιστῶν.

Ὁ Ἀέτιος, περιπατητικὸς φιλόσοφος τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. ἀναφέρει ἀξιόλογο γνώμη τοῦ Ἀντιφῶντα γιὰ τὸν χρόνο: «Ὁ χρόνος εἶναι παράσταση ἢ μέτρο καὶ δὲν ἔχει ἀντικειμενικὴ ὕπαρξη».

Ὁ Γοργίας ἦταν ἀπὸ τοὺς εἰσηγητὲς τῆς ἰδέας ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔπρεπε νὰ συσσωματωθοῦν σὲ μιὰ πολιτικὴ ἑνότητα ἐναντίον τῶν βαρβάρων (Diels, B 8a)

Ὁ Ἱππίας ἀνήγαγε τὴν «αὐτάρκεια» σὲ ἠθικὸ σκοπό, ἐννοεῖται ὄχι στὴν κυνικὴ ἔννοια τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ κάθε ἀνάγκη παρὰ σὰν προσπάθεια νὰ εἶναι κανεὶς ἀνεξάρτητος ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους.

Ἡ θεωρία γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ποινῆς ἀπὸ τὸν Πρωταγόρα (Πρω-

ταγ. 325β) δὲν ἔχει οὔτε σήμερα ξεπερασθῆ.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε μὲ τὸν Will Durant ὅτι δὲν ὑπάρχει πρόβλημα ἢ λύση στὴν τρέχουσα φιλοσοφία μας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς διαγωγῆς ποὺ δὲν εἶχαν ἀντιληφθῆ καὶ συζητήσει οἱ Σοφιστές.

6. Ἐπίδραση τῆς Σοφιστικῆς

Πόσον ἰσχυρὰ τάραξε τὰ πνεύματα ἡ σοφιστικὴ κίνηση τὸ μαρτυρεῖ ἡ σύγχρονη κωμωδία καὶ τραγωδία μὲ τὶς ἐπικρίσεις καὶ τὶς ἐπιδοκιμασίες, τὸ μαρτυρεῖ ἐπίσης ὁ διαιότερος ἀνταγωνιστὴς καὶ δαμαστής της, ὁ Πλάτων (Τσέλλερ - Νέστλε, σελ. 115 ἐπ.).

Ἂν ὁ Σοφοκλῆς στὴν Ἀντιγόνη τονίζει τὸ θριαμβευτικὸ ὕμνο στὴν ἀνθρώπινη ἀνάπτυξη, ἂν στὸ ἴδιο δρᾶμα τὸν βέβαιο γιὰ τὸν ἑαυτό του ὀρθολογιστὴ Κρέοντα τὸν κάνει νὰ τσακίση πάνω στὸν ἀτράνταχτο βράχο τῆς θρησκευτικῆς πίστης καὶ τῆς συναίσθησης τοῦ καθήκοντος, ἂν στὸν Οἰδίποδα Τύραννο παριστάνει τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀλήθεια τῆς θρησκείας μὲ τὴ νίκη τοῦ προφήτη πάνω στὴ λεγόμενη ἀνθρώπινη σοφία καὶ στὸ Φιλοκτήτη, στὸ πρόσωπο τοῦ μηχανορράφου Ὀδυσσέα ζωγραφίζει τὴν ἀσυνείδητη ἐγωπάθεια τῶν ἀνδρῶν τῆς νέας μόδας, ὅλα αὐτὰ εἶναι πολὺ λίγο κατανοητὰ χωρὶς τὴ σοφιστική. Τὸ ἴδιο οἱ μεγάλοι ἀγῶνες λόγων στὶς τραγωδίες τοῦ Εὐριπίδη γιὰ μοναρχία καὶ δημοκρατία γιὰ τὸ θεωρητικὸ καὶ τὸν πρακτικὸ τρόπο τῆς ζωῆς καὶ γιὰ κάτι ἄλλα τέτοια ζητήματα τῆς ἐποχῆς ποὺ στὴν ἀνάπτυξή τους ὁ ποιητὴς κάνει νὰ λάμπη ἡ διαλεχτική του τέχνη.

Ἡ Σοφιστικὴ βοήθησε τὸν Θουκυδίδη νὰ φθάση στὴ βασικὴ ἐπίγνωση πὼς ἡ οὐσία τῆς πολιτικῆς καὶ ὁ κινητήριος μοχλὸς τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ δύναμη: ἄποψη ποὺ θεμελιώνει θεωρητικὰ στὸ διάλογο Μηλίων καὶ Ἀθηναίων (βιβλίο Ε´ 84 ἐπ.).

Κι ἂν στὴν ἱστοριογραφία τοῦ 4ου αἰώνα, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτη, τονίζεται ἡ σημασία τῆς δυνατῆς προσωπικότητας, κι αὐτὸ βαστάει ἔμμεσα ἀπὸ τὴ Σοφιστική.

7. Κριτική

Θὰ κλείσουμε τὴν ἐργασία αὐτὴ μ᾽ ὅ,τι γράφει γιὰ τὴν ἐκτίμηση τοῦ ἔργου τῶν σοφιστῶν ὁ Will Durant (Παγκ. Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ, Β´ 375): «Ὅπως καὶ οἱ Ἐγκυκλοπαιδισταὶ τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν 18ον μ.Χ. αἰῶνα, ἐσάρωναν τὸ ἀποθνῆσκον παρελθὸν μὲ λαμπρὰν ὁρμὴν καὶ δὲν ἔζησαν ἀρκετά, ὥστε νὰ ἐγκαταστήσουν νέους θεσμοὺς εἰς τὴν θέσιν ἐκείνων, ποὺ τὸ ἐλευθερωθὲν πνεῦμα θὰ κατέστρεφεν. Εἰς κάθε πολιτισμὸν ἔρχεται ὁ καιρὸς ὅπου οἱ παλαιοὶ τρόποι πρέπει νὰ ἐπανεξετάζωνται, ἐὰν ἡ κοινωνία πρόκειται νὰ ἀναπροσαρμοσθῆ εἰς τὴν ἀκαταμάχητον οἰκονομικὴν μεταβολήν. Οἱ σοφι-

σταὶ ἦσαν τὸ ὄργανον αὐτῆς τῆς ἐπανεξετάσεως, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ προμηθεύσουν καὶ τὴν πολιτικὴν ἡγεσίαν διὰ τὴν ἀναπροσαρμογήν. Παραμένει εἰς πίστωσίν των ὅτι ἐτόνωσαν ἰσχυρῶς τὴν ἔφεσιν πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν σκέψιν. Ἀπὸ κάθε γωνίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἔφερον νέας ἰδέας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ προήγαγον τὴν φιλοσοφικὴν συνείδησιν καὶ τὴν ὡριμότητά των. Ἄνευ αὐτῶν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπάρξουν ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης».

Ψήγματα

Μονάχα τότε, ποὺ ὁ ἄνθρωπος θὰ δοκιμάση νὰ διδάξη τοὺς ἄλλους, θ' ἀνακαλύψη τὴν δική του ἄγνοια καὶ θὰ προσπαθήση νὰ τὴν μετακινήση.

Ε. Π. Μπλαβάτσκυ

Ἡ μέλλουσα ζωὴ τοῦ κόσμου περνάει ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα — κι' αὐτὸ τὸ δρόμο καλοῦνται οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸν διανοίξουν.

Ζιναραγιαντάσα

Δὲν μπορεῖτε νὰ βοηθήσετε; Ἂν μπορῆτε νὰ σκεφθῆτε, τότε μπορεῖτε νὰ στείλετε ἀγαθὲς σκέψεις, σκέψεις βοηθείας, ποὺ ποτὲ δὲν ἀπέτυχαν στὸ σκοπό τους, γιατὶ κινοῦνται σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ σύμπαντος.

Κ. Λέντμπητερ

Ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα ἐργοτάξιον, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἀνακαλύψη ποιός εἶναι, τί εἶναι ὁ κόσμος καὶ τί εἶναι ὁ Λόγος, «ἐν ᾧ ἐσμὲν καὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα».

Ζιναραγιαντάσα

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Ἀποκτήσατε καὶ σεῖς

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

« ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ »

(Ἀπὸ τὴν Προϊστορία μέχρι τὴν Ἀναγέννηση)

μὲ 3 πρωτότυπους πίνακας ἐκτὸς κειμένου,
περιέχοντας τοὺς φιλοσόφους κατὰ Σχολὰς

Α΄. Προσωκρατικὴ περίοδος:

Οἱ ἀρχαιότατοι, Οἱ ἑπτὰ σοφοί, Οἱ Ἴωνες, οἱ Ἀνατολικοί, Πυθαγόρας, Ἡράκλειτος, Ἐλεᾶται, Ἐμπεδοκλῆς, Ἀναξαγόρας, Ἀτομικοί, Σοφισταί.

Β΄. Ἀπὸ τὸν Σωκράτη μέχρι τὸν Χριστιανισμό

Σωκράτης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Κυνικοί, Κυρηναϊκοί, Ἀκαδημία Πλάτωνος, Περιπατητικοί, Στωϊκοί, Ἐπικούρειοι, Σκεπτικοί, Ἐκλεκτικοί, Νεοπυθαγόρειοι.

Γ΄. Ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ μέχρι τὴν Ἀναγέννηση:

Νεοπλατωνικοί, Πατέρες - Ἀπολογηταί, Σχολαστικὴ φιλοσοφία, Θωμᾶς Ἀκινᾶτος, Ρ. Βάκων, Ἔκκαρτ.

Εὑρετήρια ὀνομάτων.

Ἄδετον δρχ. 50 — Δεμένον δρχ. 70

Η ΚΥΑΝΗ ΝΗΣΟΣ

ἤτοι ὁ Μεταγήϊνος Βίος

Ἀνακοινώσεις τοῦ Γουλιέλμου Στέδ, πνιγέντος εἰς τὸ ναυάγιον τοῦ «Τιτανικοῦ» (1912) ὑπαγορευθεῖσαι εἰς τὴν θυγατέρα του τὸ 1922

Μετάφρασις: ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

ΔΙΑΒΙΩΣΙΣ

ΘΑ ΣΟΥ ΕΙΠΩ ἤδη περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν μου ἐπὶ τῆς Κυανῆς Νήσου καὶ περὶ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς διαβιώσεώς μου ἐν τῷ ἀμέσῳ ἑπομένῳ καὶ πολὺ μονιμωτέρῳ κόσμῳ. Ἡ Κυανῆ Νῆσος εἶνε μεταβατικὸς βίος· εἶνε χώρα προωρισμένη νὰ προσκλιματίζῃ τὸν νέηλυν, ὅστις ἅμα καταστῇ ἁρμόδιος, μεταβαίνει εἰς ἄλλον κόσμον. Ἐπειδὴ ἡ διαβίωσις εἰς τὸν ἄλλον κόσμον εἶνε ἀσυγκρίτως μακροτέρα τοῦ γηίνου βίου, δύναται νὰ ὀνομασθῇ Πραγματικὸς Κόσμος. Ὁσάκις θέλομεν ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν Κυανῆν Νῆσον, καὶ συχνὰ πράττομεν τοῦτο, εἴτε διὰ νὰ ὑποδεχθῶμεν νεωστὶ ἀφικνουμένους φίλους καὶ οἰκείους, εἴτε διὰ νὰ βοηθήσωμεν πρόσωπα μεθ' ὧν συνδεόμεθα διὰ κοινῶν αἰσθημάτων. Αὐταὶ εἶνε ἐπισκέψεις εἰς τὴν Κυανῆν Νῆσον, ἔνθα οὐδέποτε πλέον εἶνε δυνατὸν νὰ διαβιώσωμεν.

Τὸ ταξιδεύειν ἐνταῦθα εἶνε πολὺ διάφορον τῶν μεθόδων τὰς ὁποίας γνωρίζετε. Ἐκινήσαμεν ὅλοι ὁμαδικῶς διὰ τὸν Πραγματικὸν Κόσμον. Ὄχι ὅλοι ὅσοι εἴχομεν ἀρχικῶς ἔλθει· ἐξ αὐτῶν πολλοὶ δὲν ἦσαν ἕτοιμοι δι' ἀναχώρησιν ἀπὸ τὴν Κυανῆν Νῆσον, ἀλλὰ μαζύ μας ἦλθαν πολλοὶ ἄλλοι, παλαιότεροι κάτοικοι. Πάλιν, ὅπως ὅταν ἀπήλθομεν ἀπὸ τὴν Γῆν ἀνήλθομεν μετὰ τρομε-

ρᾶς ταχύτητος καθέτως διὰ τοῦ ἀέρος, μεθ' ὃ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν νέαν μας πατρίδα. Συνηθισμένοι ἀπὸ τὸ χρῶμα καὶ τὸ γενικῶς ὡραῖον περιβάλλον τῆς Κυανῆς Νήσου, δὲν εὕρομεν κατ' ἀρχὰς εὐάρεστον τὴν νέαν ταύτην χώραν. Δὲν εἶχε τόνον ὁ χρωματισμός της καὶ οἱ κάτοικοι ἦσαν ἀπερροφημένοι εἰς τὰ ἔργα των. Μᾶς ἐφάνη ὡς νὰ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Γῆν, τόσον ὡμοίαζεν ἡ ζωὴ μὲ τὸν γήινον βίον. Νομίζω ὅτι ἅμα τῇ ἀφίξει μας πρέπει νὰ εἱλκύσθημεν ὅλοι πρὸς διάφορα μέρη τῆς χώρας, διότι τὸ μέρος εἰς ὃ εὑρέθην ἐγώ, εἶχε καταπληκτικὴν ὁμοιότητα μὲ μέρη ἅτινα εἶχα γνωρίσει ἐπὶ τῆς Γῆς, εἶδα μάλιστα κτίρια γνωστά μου. Τὸ αὐτὸ μοῦ διηγήθησαν καὶ ἄλλοι, ὥστε δὲν μοῦ μένει ἀμφιβολία ὅτι κατὰ τὴν φυλὴν καὶτὴνἀνάπτυξιν αὐτομάτως ἑλκόμεθα εἰς διάφορα μέρη τοῦ νέου τούτου κόσμου.

Ὅλοι προοριζόμεθα διὰ τὴν ζωὴν τῆς χώρας ταύτης. Συνεχίζομεν τὴν ἀνέλιξιν καὶ ἐκπαίδευσίν μας πνευματικῶς, ταυτοχρόνως ἐκριζώνοντες τὰς ὀλίγας ἐπιμενούσας γηίνας ἕξεις καὶ σκέψεις. Πολὺ καλήτερα γνωρίζομεν ἀλλήλους ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, καὶ μᾶς ἐκπλήσσει ἡ ὁμοιότης μὲ τὸν βίον οἷον τὸν ἐγνωρίσαμεν ἐπὶ τῆς Γῆς. Κατὰ ὅμοιον τρόπον διαρρυθμίζομεν τὰς ἑστίας μας καὶ τὰ περὶ τῶν γνωρίμων ἐνδιαφέροντά μας, ἀναλόγως δὲ τῶν προτιμήσεών μας, ἢ οἰκοῦμεν εἰς κτίρια ἢ καταυλιζόμεθα εἰς τὸ ὕπαιθρον. Μερικοὶ βιοῦν εἰς πολυτελῆ μέγαρα καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι πολλοὶ τούτων ἔζων ἐπὶ τῆς Γῆς πενιχρῶς καὶ κοπιωδῶς. Τὸ ἰδανικόν των πάντοτε ὑπῆρξεν, ἄνετος βίος καὶ πολυτελὲς μέγαρον. Μετὰ χρονικὴν περίοδον κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας πρέπει νὰ δώσουν σημεῖα ὡρισμένης ἀναπτύξεως τοῖς παραχωροῦνται τὰ μέγαρα ταῦτα ἵνα ἐπωφεληθοῦν τῆς εὐκαιρίας τοῦ περιβάλλοντος καὶ λάβουν νέαν ὤθησιν πρὸς τὴν ἐξέλιξίν των. Ἐὰν δὲν δόσουν σημεῖα προόδου, ἀποστεροῦνται τοῦ μεγάρου καὶ πρέπει νὰ ἐπανακτήσουν τὰ προσόντα. Αὐτὸ ἐφαρμόζεται εἰς ὅλους. Ἕκαστος ὀφείλει νὰ ἀποκτήσῃ προσόντα διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθούμενον. Καὶ διὰ νὰ διατηρῇ τὸ ποθούμενον ὀφείλει νὰ ἐξακολουθῇ προοδεύων καὶ βοηθῶν.

Μὲ τὴν ἄφιξίν μας εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἀποβάλλομεν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς τροφῆς, καὶ τοῦ ὕπνου. Εἴμεθα πνεύματα ἀκατέργαστα. Ἡ διαλέπτυνσις ἡμῶν γίνεται εἰς τὴν προσεχῆ ταύτην φάσιν. Καὶ ἐν αὐτῇ εὑρίσκομεν Ἀναπαυτήρια — Ὠδεῖα — Ἐρευνητήρια καὶ παντοῖα δι' ὅλους πληροφορητήρια. Δικαίωμα ἐγγραφῆς εἰς ὅλα καὶ ἕκαστον εἶνε ὁ πόθος. Δὲν διάγομεν βίον συσσωρεύσεως γνώσεων. Ὁ βίος μας εἶνε ὡς συνήθως ἐπὶ τῆς Γῆς μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ζωογονούμεθα ὑπὸ κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὑπὸ μεγάλης ἐλευθερίας καὶ ὑπὸ ἐναλλαγῆς ἰδεῶν. Προσέτι δὲν ὑπάρχει διάκρισις τάξεων. Λησμονοῦμεν τὸν γήινον βίον μας, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀτομικὸν ἔργον μας ἐπὶ Γῆς

ἐὰν δὲν ἐκίνει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον μας. Ἡ πρόοδος τοῦ ἀτόμου ἐδῶ ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν πνευματικὴν γνῶσιν καὶ ἀνάπτυξιν, οὐδαμῶς δὲ παρακωλύει τὴν πνευματικὴν γνῶσιν τὸ εἶδος τῆς ἐπὶ Γῆς ἐργασίας. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην μεγάλως καὶ αἰφνιδίως εὐρύνεται ὁ ὁρίζων τῶν ἐρχομένων εἰς τὴν χώραν ταύτην.

Εἶνε χώρα ἐλευθερίας. Χώρα εὐδαιμονίας καὶ ἀκτινοβόλου γηθοσύνης, χώρα εὐδαιμονίας κατορθουμένης διὰ τῆς πραγματικῆς ἀγάπης μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ἀνθρώπου. Χώρα δι' ἣν ἀξίζει τις νὰ ἀγωνισθῇ, χώρα ἐν ᾗ εὑρίσκεις θέσιν κατὰ λόγον τῆς γνώσεως ἣν εἶχες ἐπὶ γῆς καὶ κατὰ λόγον τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐχρησιμοποίησες τὴν γνῶσιν ταύτην.

Ὅ,τι καὶ ἂν εἴπω περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ γηθοσύνης ἐν τῷ νέῳ τούτῳ κόσμῳ δὲν δύναται νὰ εἶνε ὑπερβολικόν.

Λέγων ὅτι ἡ εὐδαιμονία σου ἐνταῦθα θὰ μετρηθῇ διὰ τῆς γνώσεως ἥν εἶχες ἐπὶ Γῆς καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτῆς, λέγω τὸ ἀκριβὲς ἐν πάσῃ τῇ λεπτομερείᾳ του, ἀλλ' εὐχαρίστως ἐξηγῶ περαιτέρω.

Ἕκαστος, ἅμα ἐγκατασταθῇ ἐδῶ, εἰς τὸν Πραγματικὸν Κόσμον, δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν ἑνὸς τῶν Προηγμένων Πνευματικῶν Ὁδηγῶν καὶ ὅλα τὰ χρονικὰ τοῦ γηίνου του βίου συζητοῦνται καὶ ἀναλύονται. Λόγος, ἐλατήριον, ἀποτέλεσμα. Τὰ πλήρη καὶ λεπτομερῆ χρονικὰ περιέχουν τὰ πάντα. Οὐδὲν παραβλέπεται, αὐτὴ δὲ εἶνε ἡ ὥρα τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ λογαριασμοῦ. Ἡ συνδιάλεξις γίνεται καταμόνας καὶ κατ' αὐτὴν ἐκτίθενται μετὰ πάσης λεπτότητος ὅλα τὰ συμβάντα, ὅλαι αἱ πράξεις καὶ ὅλαι αἱ σκέψεις τοῦ γηίνου βίου. Τὸ ἰσοζύγιον καταρτίζεται καὶ ἡ πληρωμή, οὕτως εἰπεῖν, καταβάλλεται... δι' ὅλας τὰς ἐπὶ Γῆς ἀπερισκεψίας μας καὶ ἀσυμπαθεῖς πράξεις καὶ λέξεις — παντὸς ὅ,τι ἔσχεν ἄμεσα ἀποτελέσματα ἡ πληρωμὴ δέον νὰ καταβληθῇ.

Τιθέμεθα τότε εἰς στενὴν συνάφειαν μὲ τὴν Γῆν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα διὰ τῆς ἐπιδράσεώς μας ἐπανορθώσωμεν τὰς ἀτασθαλίας τοῦ παρελθόντος· νὰ τὰς ἐπανορθώσωμεν ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατόν. Λαμβάνομεν γνῶσιν καὶ ἀντίληψιν παντὸς ἀποτελέσματος τῶν παρωχημένων τούτων πράξεών μας καὶ βλέπομεν ὅτι δὲν ἄγουν εἰς εὐδαιμονίαν. Μετέπειτα δὲ παρερχομένης τῆς φάσεως ταύτης καὶ φέροντες τὰ πράγματα εἰς τὴν προσήκουσαν προοπτικήν των, καταρτίζοντες δὲ πίνακα δεικνύοντα τὴν ἀναλογίαν μεταξὺ ἀτασθαλιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων, ἐγκαθιστάμεθα πρὸς διαβίωσιν ἐνταῦθα ἐν ἐλευθερίᾳ.

Ἡ μορφὴ τῆς διαβιώσεως ποικίλει μεγάλως κατὰ λόγον τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ γηίνου βίου.

Οἱ ἄνθρωποι διαφέρουν ἀπ' ἀλλήλων ἐν παραδόξῳ ποικιλίᾳ

καὶ ἀντιθέσει. Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἐξακολουθοῦν τὸ αὐτὸ ἔργον ὅπερ καὶ ἐπὶ Γῆς διεξήγομεν. Ἐνταῦθα δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἐργαζώμεθα πρὸς βιοπορισμόν· ἐργαζόμεθα μόνον χάριν πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου.· ἀλλὰ καὶ διατελοῦμεν ἐνήμεροι τῶν γηίνων μας συμφερόντων χάριν ψυχαγωγίας.

Δὲν εἶνε διηνεκὴς ἡ διατριβή μας εἰς ὡρισμένον κτίριον ἐπὶ ὡρισμένῃ μελέτῃ. Τὸ πρόγραμμά μας εἶνε μὲν ὡρισμένον, ἀλλὰ τὸ διακόπτομεν συχνά, καὶ ἐπωφελούμεθα τῶν διακοπῶν τούτων ἵνα ἐπισκεφθῶμεν τοὺς ἀγαπητούς μας ἐπὶ Γῆς, καὶ εἴτε ἐξ ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης, εἴτε ἐκ τοῦ πόθου νὰ ἀποβῶμεν χρήσιμοι, προσπαθοῦμεν παντὶ σθένει νὰ τοὺς βοηθῶμεν εἰς τὰς ὑλικάς των καὶ ἠθικάς των δυσκολίας.

Ἔχομεν πᾶν εἶδος ψυχαγωγίας ἐνταῦθα, ὡς σοῦ εἶπον ἤδη ὁμιλῶν περὶ τῆς Κυανῆς Νήσου. Πᾶν πάρεργον εἰς ὅ εἴχομεν ἐπιδοθῆ ἐπὶ Γῆς, δυνάμεθα νὰ τὸ ἐξακολουθῶμεν καὶ ἐνταῦθα, ἀρκεῖ πάντοτε νὰ συντελῇ εἰς πρόοδον.

Ἐκ τούτου θὰ ἐννοήσῃς ὅτι ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ εἶνε ὑπόθεσις πολὺ κανονικὴ καὶ φυσική. Ὅσα τῶν αἰσθημάτων διαρκοῦν, ἀποβαίνουν ἰσχυροὶ δεσμοὶ ὅπως ἄλλοτε. Τὸ οἰκογενειακὸν φίλτρον ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ὅμοιον ὡς τὸ ἐπὶ Γῆς — ἐν τούτοις ὄχι ὅμοιον, διότι πολλάκις ἐπὶ τῆς Γῆς συμβαίνουν διχόνοιαι προκαλοῦσαι ψυχρότητα μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς οἰκογενείας, ἥτις ὅμως ἐνταῦθα ἐπανευρίσκει τὴν ἑνότητά της, δεδομένου ὅτι αἱ γήιναι διχόνοιαι βασίζονται μόνον ἐπὶ ὑλικῶν βλέψεων. Αἰρομένου τοῦ ὑλικοῦ πέπλου ἀναφαίνεται ἡ ὑπ' αὐτὸ κρυπτομένη ἀγάπη.

Ἡ μεγάλη μεταβολὴ τὴν ὁποίαν φέρει ὁ θάνατος συνίσταται εἰς τὸν πολὺ εὐρύτερον ὁρίζοντα καὶ εἰς τὴν εὐρυτέραν διάνοιαν.

Ἡ βαθυτέρα νόησις, ἡ ὀξυτέρα διαίσθησις ἀποκαθαίρει ἀμέσως πολλὰς τῶν πρώην δυσκολιῶν καὶ παρεννοήσεων. Ἅπαξ ἤλθομεν εἰς τὸν Πραγματικὸν τοῦτον Κόσμον καὶ ἅπαξ ἔσχομεν τὴν πρώτην μύησιν καὶ ἐξωφλήσαμεν τοὺς λογαριασμούς μας εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ δρῶμεν ὅπως θέλομεν, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα νὰ προοδεύωμεν, ἄλλως ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἀκρωτηριάζομεν τὰς ἐλευθερίας μας. Δὲν μᾶς ἐπιβάλλεται ἡ πρόοδος· ἔχομεν ἀνεξάντλητον καιρὸν διὰ πᾶν πρᾶγμα, ἀλλὰ δὲν συμφέρει νὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς οἱονδήποτε τῶν γηίνων ἐνστίκτων νὰ προσκτήσῃ ἰσχὺν ἐφ' ἡμῶν. Ἔχομεν νὰ μάθωμεν τοὺς νέους ὅρους καὶ νὰ ζῶμεν δι' αὐτοὺς ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἅπαξ γινόμενοι ἐλεύθεροι δυνάμεθα νὰ ταξειδεύωμεν κατὰ βούλησιν ἀνὰ τὸν κόσμον μας καὶ ἀνὰ τὸν ἰδικόν σας. Τόσον μεγάλη εἶνε ἡ ταχύτης μας καὶ ἡ ταξειδευτική μας μέθοδος, ὥστε δυνάμεθα νὰ εὑρεθῶμεν εἰς δύο διάφορα μέρη σχεδὸν ταὐτοχρόνως.

Παντοῦ ὅπου μεταβαίνομεν ἀντιλαμβανόμεθα τὴν ἐπικρατοῦσαν γενικῶς ἀμοιβαίαν ἀγάπην. Εἶνε πολὺ καταφανεστέρα παρὰ ἐπὶ Γῆς, ἡ μεγάλη δὲ αὕτη ἀλληλοστοργὴ εἶνε ἡ ἄμεσος αἰτία τῆς γενικῆς αἴγλης καὶ ἀκτινοβολίας τοῦ κόσμου τούτου. Δὲν ἐννοῶ ὅτι ἐκπέμπει ἀκτίνας φωτός, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι γενικῶς ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι τῆς ποιότητος τοῦ φωτός, πολὺ δὲ τονωτική, ζωογόνος καὶ σθενοδότειρα.

Ὁ βίος ἐδῶ εἶνε τι μεγαλοπρεπέστερον — τὶ θαρραλεώτερον, — τί εὐδαιμονέστερον δι' ὅλους τοὺς διαβιώσαντας ἐν εὐθύτητι ἐπὶ τῆς Γῆς ἀλλὰ διὰ τοὺς παραλόγως διαβιώσαντας πολλαὶ ἐπιφυλάσσονται ἐνοχλήσεις καὶ δυσκολίαι καὶ λύπαι. Εἶνε μεγάλη ἀλήθεια τὸ λεχθὲν «ὅπως σπείρῃς θὰ θερίσῃς».

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΠΑΥΛΟΥ ΦΛΩΡΟΥ

Ἑλληνικοὶ Δρόμοι

(Κρατικὸ βραβεῖο ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων 1971)

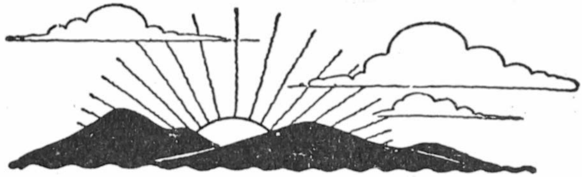
Μὲ καλλιτεχνικὸ ἐξώφυλλο (μανιάτικος πύργος) τοῦ Γεράσιμου Γρηγόρη, 288 σελίδες, 22 κεφάλαια ἀπὸ στεριὲς καὶ θάλασσες τῆς ἑλληνικῆς γῆς (Ἤπειρος, Ἀττικὲς Ἄλπεις, Ἑφτάνησα, Σποράδες, Κυκλάδες, Σάμος, Ρόδος, Μετέωρα, Μάνη, Μυστρᾶς, Γύθειο)

Σταυροδρόμια τῆς Εὐρώπης

Σελ. 216. Ἰταλία, Ρώμη, Ρίμινι, Ραβέννα, Αὐστρία, Σάλτσμπουργκ, Ἑλβετία, Γερμανία.

Εὐρωπαϊκὴ Συμφωνία

Σελ. 294, Ἑλβετία, Ἰταλία, Γερμανία, Γαλλία, Ἱσπανία

Κάτι ἀλλοιώτικο... στὴν «Ὀλυμπιάδα» τραγουδιοῦ

Στὴν 5η Ὀλυμπιάδα Τραγουδιοῦ (7—9 Ἰουνίου) — στὴν ὁποία μετέσχον 40 χῶρες τοῦ κόσμου, 23 ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, 6 ἀπὸ τὴν Ἀμερική, ὀκτὼ ἀπὸ τὴν Ἀσία, δύο ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ καὶ ἡ Αὐστραλία — τὸ πλεῖστον τῶν τραγουδιῶν ἀνεφέρετο, ὅπως ἦταν φυσικό, στὸν ἔρωτα. Τὰ συνθήματα τῶν τραγουδιῶν ἔμοιαζαν σ' ὅλα τὰ γεωγραφικὰ μήκη καὶ πλάτη Ἀπὸ τὸ «σ'ἀγαπῶ πολὺ» τοῦ Βελγίου ἕως τὸ «ὁ Ἔρωτας μᾶς ἔφερε στὸν κόσμο τῆς ὀμορφιᾶς» τῆς Αἰγύπτου, τὸ «ἄσε τὶς κιθάρες νὰ κλαῖνε» τῆς Γιουγκοσλαβίας, τὸ «ἄσε με νὰ φιλήσω τὰ μαλλιά σου» τῆς Τσεχοσλοβακίας, τὸ «θὰ σοῦ χαρίσω τὴν ἀγάπη» τῆς Ἱσπανίας, τὸ «μέσα μου βράζει κλίβανος» τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸ «κράτα με σφιχτά, φίλα με γλυκά» τοῦ Χὸγκ - Κόγκ, οὐδεμία διαφορά.

Ὡστόσο, παρουσιάσθηκαν καὶ μερικὰ τραγούδια τελείως διαφορετικά.

Ἀπὸ τὴν Αὐστραλία, ὁ ποιητὴς καὶ συνθέτης τοῦ «Δόξα» (ἐν ὑψίστοις) Τζὲφ Φίλιπς ἦλθε ὁ ἴδιος καὶ παρουσίασε τὸ ἔργον του, ποὺ δονεῖται ἀπὸ μία δυνατὴ θρησκευτικότητα. Τὸ ἐκπληκτικὸν δὲ εἶναι ὅτι τὸ τραγούδι αὐτὸ δὲν κατεποντίσθη — μέσα στὴν καταιγίδα τοῦ σεξουαλισμοῦ — ἀλλὰ ἐθριάμβευσε μὲ τὸ π ρ ῶ τ ο βραβεῖο· καὶ δὲν ἦταν ἡ γνώμη μόνο τῆς διεθνοῦς κριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν 50.000 ἀκροατῶν, οἱ ὁποῖοι στὴν ἀναγγελία τῆς βραβεύσεως, σηκώθηκαν ὄρθιοι καὶ ἐπεδοκίμασαν τὴν ἀπονομή, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἔγινε (τὸ ἀντίθετο, ἔγιναν ἀποδοκιμασίες) σὲ ἄλλη περίπτωσι. Ἔτσι, ἡ βράβευσις τοῦ «Δόξα» ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία. Τὸ Κοινὸν εἶναι — πιά! — ἀπὸ τὰ σεξουαλικὰ οὐρλιάσματα ἀηδιασμένο; Χορτασμένο; Κουρασμένο; Ποιὸς ξέρει...

Πάντως, ἰδοὺ τὸ πρῶτο βραβεῖο τῆς Ε' Ὀλυμπιάδος τοῦ Τραγουδιοῦ:

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ: Μουσική, Στίχοι καὶ ἑρμηνεία Jeff Fhillips

Δ Ο Ξ Α ! . .

(Gloria)

Ὅταν μὲ βαφτίζανε
ὕμνοι μὲ λικνίζανε.
Ἦταν τῶν Ἀγγέλων οἱ ψαλμοί,
τῶν καρδιῶν ἡ προσευχή:
— Καλῶς ἦρθες, νεογέννητο μωρό!

Καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτα πού νὰ μοιάζη
μὲ τὸ συναίσθημα πού σοῦ δίνει ἡ πίστη,
πού σὲ κάνει νὰ ξεφωνήσῃς, καὶ νὰ τραγουδήσῃς
Ἀλληλούϊα!

Δόξα — Δόξα ἐν Ὑψίστοις...

Πρώτη μετάληψις —
καὶ ὕστατη λειτουργία
Προσεύχομαι νἄναι τὸ ἴδιο ἁγνές...
Νοιῶσε ὄμορφα, διῶξε τὴ λύπη σου,
Μὴν ἐγκαταλείψῃς ποτέ τον ἀγῶνα,
καὶ θὰ βρῇς τὸ δρόμο.
Καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτα πού νὰ μοιαζη μὲ τὸ συναισθημα
πού σοῦ δίνει ἡ πίστη, πού σὲ κάνει νὰ ξεφωνήσῃς και
νὰ τραγουδήσῃς:
Ἀλληλούϊα!

Δόξα — Δόξα!

Ἀλληλούϊα! Τραγούδησε ,τραγούδησε, τραγούδησε το
Ἀλληλούϊα!

Ἐξ ἴσου ἐκπληκτικὴ ἦταν ἡ ἀπονομὴ τοῦ δευτέρου βραβείου στὸ Πολωνικὸ τραγούδι «Πιστεύω στὰ δέντρα».
Τὸ τραγούδι αὐτὸ ὑπογραμμίζει τὴν φωτεινὴ πλευρὰ τῆς ζωῆς πρωτίστως τὸν Ἥλιο, τὴν ἄνοιξι, τα λουλούδια καὶ — πάνω ἀπο ὅλα — τὴν Ἀγάπη. Τὰ δέντρα ειναι ἕνα συγκεντρωτικὸ σύμβολο. «Πιστεύω στὰ δέντρα» θὰ πῆ ‹πιστεύω στο θαῦμα τῆς Φύσεως, πιστεύω στὴν ἁρμονία, στην ὀμορφιά, πιστεύω στο δρόμο τοῦ Ἀνθρώπου μεσα στον κόσμο»

ΠΟΛΩΝΙΑ: Μουσικὴ Marek Seven. Στίχοι Adam Kreczmar.
Ἑρμηνεία Stan Borys.

ΠΙΣΤΕΥΩ ΣΤΑ ΔΕΝΔΡΑ

(Wierze Drrewom)

Τῆς ἄνοιξης τὰ φορτωμένα δένδρα
χλωμιάζουνε στόν ἥλιο,
ὑπόσχονται ὄμορφα φροῦτα.
Πιστεύω στὰ δέντρα.

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Τὰ κόκκινα λουλούδια, ἀπὸ λύπη
γιὰ τὰ χέρια μας, σπρώχνονται στὰ παράθυρα
καὶ φωνάζουν λόγια ἀγάπης.
Πιστεύω στὰ λουλούδια.

Πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλη τὴν Αὐγή,
στὴν ἄκρη τῆς Ἀνατολῆς τοῦ κόσμου,
μοῦ ὑποσχέθηκε μιὰ ζωὴ γιὰ σήμερα.
Πιστεύω στὸν Ἥλιο.

Τὰ δάση τὰ κοντινὰ τὰ κοιμισμένα
ὑπόσχονται στοὺς καθημερινοὺς θορύβους μας
μιὰ ὑγρὴ σιωπή.
Πιστεύω στὰ Δάση.

Ὁ δρόμος ποὺ γυάλισε ἀπ᾿ τὴ βροχή,
Τὸν ἄνεμο, τὸ χαλάζι καὶ τὸν πεζὸ
ὑποσχέθηκε νὰ μὲ ὁδηγήση.
Πιστεύω στὸν Δρόμο.

Μὲ τὴ φωνὴ σπασμένη ἀπ᾿ τὸν ἀέρα
μαζεμένη στοῦ δρόμου τὴ στροφή.
Μοῦ ὑπόσχεται ὅτι θὰ περιμένη,
ὅτι θὰ εἶν᾿ ἐκεῖ γιὰ τὴ δική μου τὴν ἐπιστροφή.

★

Μέσα στὸν σωρὸ τῶν αἰσθηματικῶν τραγουδιῶν ἦσαν καὶ λίγα, ποὺ ἤθελαν νὰ μεταδώσουν τὴν πανανθρώπινη ἀγάπη, τὸν ἐξορκισμὸ τοῦ πολέμου, τὴν εἰρήνη σ᾿ ὅλη τὴν πλάσι, τὴν ἐμπιστοσύνη στὴ ζωή, τὴν ζωὴ τῆς ἀδελφικῆς προσφορᾶς, τὴν δικαίωσι τοῦ ἀπόκοσμου προσκυνητοῦ στὰ πιὸ εὐγενικὰ ὄνειρα γιὰ τὸν κόσμο...

Τὸ γεγονὸς ὅτι τέτοια τραγούδια γράφτηκαν καὶ παρουσιάσθηκαν στὸ Παναθηναϊκὸ Στάδιο ἴσως εἶναι ἕνα σημάδι στροφῆς ἑνὸς κόσμου, ὁ ὁποῖος ὑποφέρει καὶ ζητάει τὴν λύτρωσι στὴν πνευματικότητα.

Ὡς χαρακτηριστικὰ μιᾶς παγκόσμιας «ἀντιρρήσεως» στὸν πανσεξουαλισμὸ προσφέρομε στοὺς συνδρομητὰς τοῦ «Ἰλισοῦ» καὶ τὰ ξεχωριστὰ τοῦτα τραγούδια, ἔστω κι ἂν δὲν βραβεύτηκαν:

ΧΙΛΗ: Μουσικὴ καὶ στίχοι Paola Sola. Ἑρμηνεία Buddy Richard

ΜΠΑΛΑΝΤΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗ

(Balada para un caminante)

Προσκυνητή,
σὲ εἶδα ἐρχόμενον ἀπὸ μακρυά,
μὲ τὰ μακρυὰ μαλλιά σου,
καὶ μὲ τὸ βῆμο τόσο κουρασμένο ἀπ' τὸ ταξεῖδι

Προσκυνητή,
ἔλα, κάθησε στὸ τραπέζι μου,
νὰ μοιρασθοῦμε τὸ ψωμί μου,
καὶ τὸ γεῦμο μου.

Προσκυνητή,
Πιὲς τὸ γλυκὸ κρασί,
κι' ἄς κάνουμε μιὰ εὐχή,
μιὰ μέρα νὰ γυρίσης,
Προσκυνητή.

Κι' αὐτὸς τὸ κάλεσμα σὰν ἄκουσε,
στοὺς δρόμους τοὺς ἀτέλειωτους γυρίζει
καὶ ζῆ πιστεύοντας στὴ θεῖο τύχη

Ἂν τύχη νὰ τὸν συναντήσης,
στὰ μονοπάτια τὰ θαλασσινά,
πές του, τῆς προσμονῆς οἱ ἡμέρες
μοιάζουν αἰῶνες.

Πές του, πὼς κάθομαι στὸν ἴσκιο
τοῦ δένδρου ποὺ φυτέψαμε,
τὸν γυρισμό του περιμένοντας.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΙΤΑΛΙΑ: Μουσικὴ Gino Pecuri. Στίχοι Giuseppe Cassia. Ἑρμηνεία Aura D'Angelo

ΗΛΙΟΛΟΥΣΤΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

(Giorni chiari)

Λουλούδι τῶν λουλουδιῶν....
Δὲν εἶναι μόνον ὁ κληρικὸς
ποὺ κηρύσσει τὴν ἀγάπη......
Ἄνθρωποι σοῦ μιλοῦν γι' αὐτὴ ὅπου κι ἂν πᾶς
Ἀλλ' ὅταν τὴ ζητᾶς, ποτὲ δὲν τὴ βρίσκεις.

Ἡ χώρα σου, εἶναι ὄμορφη.
καὶ στὶς ἡλιόλουστες ἡμέρες
τ' ἀκρογιάλια της μοιάζουν
τόσο πολὺ μὲ τὰ δικά μου.

Τὸ στάχυ εἶναι ἄγουρο....
Τι χαρὰ νὰ εἶμαι ἐκεῖ....
Κοντά σου....
Ποτὲ μου δὲν σ' ἀντίκρυσα....
Μά, δὲν πειράζει....

Το στάχυ εἶναι ἄγουρο
κι' ἕνα παιδὶ θὰ ἔλθη στὸν κόσμο
Ὅμως, δὲν ξέρεις ἂν θὰ
γνωρίσῃ, ὅπως κι' ἐγώ, εὐτυχισμένες ἡμέρες.

Λουλοῦδι τῶν λουλουδιῶν....
Σὲ ξάστερο οὐρανὸ
Βροντᾶ ὁ κεραυνός....

Ἕνα ἀεροπλᾶνο κατέβαινε
στοὺς ἐλαιῶνες....
Δὲν ἦταν ἡ καταιγίδα....
Ἦταν τὸ κανόνι, τοῦ πολέμου....

ΜΑΛΤΑ: Μουσικὴ καὶ Στίχοι J. B. Cassar. Ἑρμηνεία Renato

ΜΙΑ ΦΛΟΓΑ ΑΠ' ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ

(Nar Miss-Smewwiet)

Ὁ ἥλιος γέρνει ἀργὰ πρὸς τὴ θάλασσα
καὶ ἁπλώνει μιὰ φωτιὰ στοὺς οὐρανοὺς
σκοτάδι κατεβαίνει στοὺς δρόμους,
στὶς πόλεις, στὰ χωριά.

Ἐδῶ, στοὺς τέσσαρες τοίχους τῆς κάμαράς μου
δὲν ἀκούω τίποτα, μονάχα τὸ ρολόϊ.
Μὰ γύρω μου, στὸν κόσμο,
τὸ μῖσος ἀνθίζει δίχως τελειωμό.

Φλόγα κατεβαίνει ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς
ὅ τι ἀκουμπᾶ γίνεται στάχτη:
χρῶμα καὶ ματαιότητα,
ἀπάτη καὶ βλακεία.
Γρήγορα σβήνουν...
Φωτιὰ ποὺ ἐξαγνίζει τὰ μέταλλα
καὶ βγαίνει ἀπὸ μέσα ἡ ἀγάπη

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

σὰν τὸ ἀτσάλι δυνατή.
Φλόγα κατεβαίνει ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς
νὰ καταδιώξῃ τὸ σκοτάδι,
νὰ μεγαλώσουν τὰ σπαρτὰ χωρὶς τσουκνίδες,
ὁ κόσμος γιὰ νὰ ζῇ εὐτυχισμένος,
νὰ γίνῃ μιὰ καινούργια ἀνθρώπινη γενιὰ
ἁγνὴ καὶ δυνατή, μέσ' ἀπὸ τὴ φωτιά.

Ὁ ἥλιος βγαίνει ἀργὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα
καὶ ἁπλώνει μιὰ φωτιὰ στοὺς οὐρανούς,
ἐξορίζει τὸ σκοτάδι ἀπ' τοὺς δρόμους,
σὲ πόλεις καὶ χωριά.
Ἐδῶ στοὺς τέσσαρες τοίχους τῆς κάμαράς μου
ἀκούω τὰ παιδιὰ νὰ παίζουνε μαζί,
ἀκούω τὶς καμπάνες, νὰ σκορπᾶν εἰρήνη
σ' ὅλη τὴν πλάση.

ΣΟΥΗΔΙΑ: Μουσικὴ Brit Lindeborg-Peter Totth. Στίχοι Peter Totth.
Ἑρμηνεία Towa Garson

Ο Σ Ο Ζ Η Σ
(Sa lange Man Lever)

Ὅσο ζῇς —
Πρέπει ν' ἀπολαμβάνῃς τὴ ζωή.
Δὲν εἶναι τραγωδία
τὸ νὰ μὴν εἶσαι 19 χρονῶν

Ὅσο ζῇς —
Νὰ χαίρεσαι τὸν ἥλιο
τὸν ἐλαφρὸ ἄνεμο τῆς ἄνοιξης
καὶ τὴν καλοκαιριάτικη τὴ νύκτα

Ὅσο ζῇς —
μέθυσε ἀπὸ ἀγάπη,
γιατὶ ἡ ἀγάπη εἶναι σὰν τὸ κρασί,
γίνεται πιὸ καλὴ μὲ τὸν καιρό.

Ἡ ζωὴ θὰ εἶναι ὅ,τι θελήσῃς —
μιὰ τραγωδία ἂν θὲς
ἢ παραμύθι, ἂν ἀγαπᾷς,
φθάνει νὰ δίνῃς
καὶ νὰ δίνεσαι
ὅσο θὰ ζῇς.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Ο ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΛΑΝΗΤΗΣ

Στὸ «ΒΗΜΑ» τῆς 30ῆς Ἀπριλίου ἐδημοσιεύθη ἡ ἀκόλουθος εἴδησις, μεταδοθεῖσα ἀπὸ τὸ Πρακτορεῖον «Ἡνωμένου Τύπου»:

ΑΓΙΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ. — Ἡ ἀνακάλυψις ἑνὸς «πλανήτου Χ», ἀπέχοντος περίπου 9,6 δισεκατομμύρια χιλιομέτρων ἐκ τῆς Γῆς, φέρεται ὡς βεβαία ὑπὸ ἐπιστημόνων τοῦ ἐργαστηρίου Λῶρενς Σίβερμουρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλιφορνίας. Ὁ πλανήτης πρέπει νὰ εὑρίσκεται πολὺ ἐκεῖθεν τοῦ Πλούτωνος, τοῦ πλέον ἀπομεμακρυσμένου πλανήτου ἐκ τῶν ἐννέα γνωστῶν πλανητῶν τοῦ Ἡλιακοῦ συστήματος. Ὁ «πλανήτης Χ» πρέπει νὰ χρειάζεται 600 ἔτη διὰ νὰ συμπληρώσῃ περιφορὰν πέριξ τοῦ Ἡλίου — ἤτοι τὸ ἔτος εἰς τὸν «πλανήτην Χ» εἶναι 600 γηΐνων ἐτῶν. Τὰ ἀνωτέρω ἐδήλωσεν ὁ δόκτωρ Τζόζεφ Μπράντυ, μαθηματικὸς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλιφορνίας. Ὁ δόκτωρ Μπράντυ καὶ οἱ συνεργάται του ἐχρησιμοποίησαν λίαν τελειοποιημένους ἠλεκτρονικοὺς ὑπολογιστὰς ἐπὶ τῶν κινήσεων τοῦ κομήτου Χάλλεϋ, χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς πρὸ Χριστοῦ ἐποχῆς, διὰ νὰ προσδιορίσουν τὴν ὕπαρξιν τοῦ «πλανήτου Χ». Εἰς τὸν ὄγκον καὶ τὴν θέσιν τοῦ «πλανήτου Χ» — ὁ ὁποῖος ἀπέχει ἐκ τοῦ Ἡλίου 65 φορὰς περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἀπέχει ἡ Γῆ ἐκ τοῦ Ἡλίου — ὀφείλονται αἱ μυστηριώδεις παρεκκλίσεις εἰς τὴν τροχιὰν τοῦ κομήτου Χάλλεϋ, ἐξηγεῖ εἰς τὴν ἀνακοίνωσίν του ὁ δόκτωρ Μπράντυ, ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι ὁ «πλανήτης Χ» πιθανὸν νὰ παραμείνῃ «ἄφαντος» ὅσον καὶ ὁ Πλούτων, πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος. Ἐχρειάσθησαν 15 ἔτη, μετὰ τὴν πρόβλεψιν τῆς ὑπάρξεώς του, διὰ νὰ ἐπισημανθῇ ὁ Πλούτων.

Στὴν ἴδια ἐφημερίδα, στὰς 9 Μαΐου, ἐδημοσιεύθη ἐπιστολὴ τῆς γνωστῆς καὶ ἐκλεκτῆς ποιητρίας Μελισσάνθης (Κυρίας Ἥβης Σκανδαλάκη), ἡ ὁποία ἀναφερομένη στὴν δημοσιογραφικὴ πληροφορία, παρατηροῦσε τὰ ἀκόλουθα:

Καὶ τώρα ἀντιγράφομεν ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ προέδρου τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι κ. Κωστῆ Μελισσαροπούλου «Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία», ἔκδοσις 1966, σελ. 134—135:

«Ἀπὸ τὰ ἄλλα ἕξη Συστήματα ἐξελίξεως, τὸ ἕνα διατρέχει τὴν τετάρτη Ἁλυσίδα του, μὲ τρεῖς ἐπίσης σφαῖρες ἀπὸ φυσικὴ ὕλη, ποὺ λὲν πὼς εἶναι ὁ Ποσειδών, ὁ Πλούτων καὶ ἕνας ἄλλος

πλανήτης μὲ τροχιὰ πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν τροχιὰ τοῦ Πλούτωνος, ποὺ δὲν ἀνεκαλύφθη ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀστρονόμους. Ὅταν οἱ ἀστρονόμοι θεωροῦσαν γιὰ πιὸ ἀπομακρυσμένον ἀπὸ τὸν Ἥλιο πλανήτη τὸν Ποσειδῶνα, οἱ θεόσοφοι ἀποκρυφισταὶ (σὲ βιβλία ἐκδοθέντα πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ 1930) ἔγραφαν ὅτι πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν τροχιὰ τοῦ Ποσειδῶνος ὑπάρχουν ἄλλοι δύο πλανῆτες, ποὺ δὲν εἶχαν ἀκόμη τότε ἀνακαλυφθῆ ἀπὸ τοὺς ἀστρονόμους. Τὸ 1930 οἱ ἀστρονόμοι ἀνεκάλυψαν τὸν ἕνα καὶ τὸν ὠνόμασαν Πλούτωνα. Γιατί νὰ μὴ δεχθοῦμε πὼς ὑπάρχει καὶ ὁ ἄλλος;».

Μετὰ τιμῆς
ΗΒΗ ΣΚΑΝΔΑΛΑΚΗ

★

Τὸ ΚΥΝΗΓΙ: Ὑπὲρ καί κατά

Κύριε Διευθυντά,

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ διαφωνήσω μὲ ὅσα γράφει ὁ κυνηγὸς εἰς «Τὸ Βῆμα» τῆς 4ης τρέχοντος. Εἶναι, βέβαια, τὸ κυνήγι συνυφασμένο μὲ τὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι ὅμως μὲ τὴν σημερινή, ποὺ ὁ ἄνθρωπος βρίσκει τὰ πάντα χωρὶς νὰ τρέχει στὰ βουνά, ἀλλὰ μὲ τὴν πρωτόγονη, ὅταν ἀναζητοῦσε τὴν τροφή του μὲ τὸ κυνήγι, ὅπως ἔκαναν καὶ τ᾽ ἄλλα ζῶα. Οὔτε εἶναι «τὸ εὐγενέστερο σπὸρ» τὸ κυνήγι, ἀφοῦ γίνεται σὲ βάρος τῶν καλύτερων φίλων τοῦ ἀνθρώπου — οἱ ἐξαιρέσεις εἶναι ἐλάχιστες — καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο καθόλου «εὐγενικό». Πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι «εὐγενὲς σπὸρ» τὸ κυνήγι, ὅταν ὁ κυνηγὸς παραφυλάει καὶ σκοτώνει τὸ ἀνύποπτο τρυγόνι ποὺ κελαϊδεῖ, γιὰ νὰ συντροφέψει τὸ θηλυκό, ποὺ ἐπωάζει τ᾽ αὐγά του; Ἢ ὅταν παίρνει «τὸν κοπὸ» τοῦ λαγοῦ μέσα στὸ χιόνι γιὰ νὰ σκοτώσει τὸ δυστυχισμένο ζωάκι μέσα στὴν κρύπτη του, νηστικὸ καὶ κυνηγημένο; Ἢ ὅταν κυνηγάει τὰ ὀρτύκια, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ ἑκατοντάδες χιλιόμετρα πτήση κατεβαίνουν στὴν γῆ γιὰ νὰ ξεκουράσουν τὸ κορμί τους ὥστε νὰ μποροῦν νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι τους; Ὡραία, ἀλήθεια, ξεκούραση γιὰ τὸν κυνηγὸ νὰ σκοτώνει ἄκακα ζῶα καὶ πουλιά!... Ἂν πραγματικὰ ἀρέσει ἡ φύση σ᾽ αὐτὸν ποὺ βγαίνει κυνήγι πρέπει νὰ τοῦ ἀρέσει μαζὶ μὲ τοὺς ἐνοίκους της, τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά. Ὅσο γιὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ «τὸ εὐγενὲς αὐτὸ σπὸρ ζοῦν χιλιάδες ἐπαγγελματίες κ.λ.π.» καὶ ὅτι τὸ κράτος εἰσπράττει ἀπ᾽ αὐτὸ 500 ἑκατ. δρχ., φοβοῦμαι πὼς τὸ ἴδιο θὰ μποροῦσαν νὰ ἰσχυρισθοῦν καὶ ὅσοι διεξάγουν πολέμους μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἀποφέρουν μάλιστα ἀσύγκριτα περισσότερα κέρδη σὲ ὡρισμένα ἄτομα, πολὺ περισσότερα δηλαδὴ ἀπὸ ὅσα ἀναφέρει ὁ ἐπιστολογράφος σας. Εἶναι ἐξ ἄλλου βάρβαρο, βέβαι-

α, νὰ σφάζωνται «χιλιάδες ζῶα ἡμερησίως», ἀλλὰ αὐτὸ ἀφ᾽ ἑνὸς εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ τὴν διατροφὴ τῶν ἀνθρώπων (ἄλλωστε κανεὶς δὲν τὸ εἶπε «σπόρ») καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου ἡ κοινωνία φροντίζει νὰ ἀντικαθιστᾶ τὰ ζῶα ποὺ σφάζονται. Δὲν νομίζω πὼς γίνεται κάτι ἀνάλογο καὶ μὲ τὸ «εὐγενὲς σπόρ» τῶν κυνηγῶν. Ἀπόδειξη τὸ ρήμαγμα τῆς ὑπαίθρου ἀπὸ κάθε εἶδος πανίδας.

Μετὰ τιμῆς
ΘΑΝ. ΚΩΣΤΑΚΗΣ
«ΒΗΜΑ» 9.5.72

Σχετικῶς, στὴν ἴδια ἐφημερίδα, τῆς 19ης Ἰουνίου, ἐδημοσιεύθησαν ἀπόψεις τοῦ κ. Σταύρου Μπασουράκου, ὑποστηρίζοντος ὅτι ἡ θήρα (ἐλεγχομένη καὶ μὴ ἐλεγχομένη) εἶναι ὠφέλιμη, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν γιὰ τὴν ἐξόντωση ἐπιβλαβῶν θηραμάτων (λύκων, ἀλεπούδων, κοράκων κλπ.) καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν κατὰ τὰ φαινόμενα (ὄχι ὅμως καὶ στὴν πραγματικότητα) ἀβλαβῶν πτερωτῶν. Ὁ κ. Μπασουρᾶκος ἐτόνισε τὰ ἑξῆς:

«Ἐὰν ἀπεφασίζετο νὰ καταργηθῆ τὸ κυνήγι (σὲ ὅλο τὸν κόσμο), ἡ κατάστασίς του στὴ Φύσι θὰ ἦταν καταστροφική, διότι τὰ θηράματα ἔχουν ἐξελιχθῆ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. τοῦ κυνηγίου, καὶ ἡ φυσικὴ ἰσορροπία θὰ εἶχε ἀνατραπῆ. Θὰ ἀναγκαζόμαστε τότε νὰ ἐναντιωθοῦμε στὴ μεγάλη ἐξάπλωσι τῶν ζώων, ὄχι μόνο τῶν χαρακτηριζομένων σήμερα ἐπιβλαβῶν, ἀλλὰ ὅλων ἐκείνων ποὺ σφετερίζονται τοὺς πόρους διατροφῆς μας, λόγῳ ὑπερπληθυσμοῦ των. Θὰ ἐπαίρναμε πάλι τὰ τουφέκια, ὄχι πλέον νὰ ἀσκήσωμε ὀρθολογικὰ καὶ σὰν ἄθλημα τὸ κυνήγι, ἀλλὰ σὰν ἀνάγκη.

Ἀσφαλῶς, 500 πέρδικες ἢ 20 ἐλάφια εἶναι κόσμημα διὰ τὸ βουνὸ ἢ τὸ δάσος, ἀλλὰ 10.000 πέρδικες ἢ 300 ἐλάφια εἶναι μάστιγα διὰ τὰ σιτηρὰ τοῦ βουνοῦ ἢ διὰ τὸ δάσος καὶ τὶς γύρω καλλιέργειες.

Μποροῦμε, λοιπόν, νὰ φαντασθοῦμε τί θὰ ἐπακολουθοῦσε στὴ χώρα μας (ἂν δὲν ὑπῆρχε κυνήγι): ἑκατομμύρια ψαρόνια, ποὺ ἔρχονται τὸ φθινόπωρο, θὰ ἔπεφταν σὰν μαῦρα σύννεφα στὰ ἀμπέλια καὶ τοὺς ἐλαιῶνες καὶ θὰ ἐξηφάνιζαν τοὺς καρπούς των, (ἕνα ψαρόνι τρώγει τοὐλάχιστον πέντε ἐλιὲς τὴν ἡμέρα ἢ μισὸ τσαμπὶ σταφύλια περίπου), οἱ μελισσοφάγοι θὰ κατέστρεφαν τὴ μελισσοκομία, τὰ κορακοειδῆ, οἱ σπουργίτες, τὰ περιστεροειδῆ καὶ ἄλλα σποροφάγα καὶ καρποφάγα πτηνὰ θὰ ἐπέφεραν ἀνυπολόγιστες ζημιὲς στὰ δημητριακὰ καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, οἱ λύκοι, τὰ τσακάλια, οἱ ἀλεποῦδες θὰ κατέστρεφαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν κτηνοτροφία καὶ τὴν πτηνοτροφία, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ μὲν γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι νὰ βρεθοῦν σὲ ἀπελπιστικὴ κατάστασι στὸν πρῶτο ἢ στὸν δεύτερο κιόλας χρόνο τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ κυνηγίου, τὸ δὲ Κράτος νὰ μὴ μπορῆ νὰ τοὺς ἀποζημιώση οὔτε στὸ 10% τῶν καταστροφῶν ποὺ ὑπέστησαν».

Τοῦ Κωστα Μητροπουλου

'Από τὸ «ΒΗΜΑ» 2 'Ιουλίου

Ο ΓΕΡΟΠΛΑΤΑΝΟΣ ΠΕΘΑΙΝΕΙ

Πρῶτα,
στὸν ἴσκιο του γλεντοῦσε ἡ κλεφτουριά,
στὸν ἴσκιο του δροσίζονταν οἱ μεροκαματιάρηδες,
στὸν ἴσκιο του πλάγιαζαν ἀνήμποροι διαβάτες,
στὸν ἴσκιο του ἡ νιότη ἔπαιζε καὶ χόρευε μὲ τοὺς δασκάλους της.
στὸν ἴσκιο του στάλιζαν τὸ γιόμα γίδια καὶ πρόβατα.
Τ' ἀηδόνια καὶ τὰ τζιτζίκια του σ' ἁρμονικὲς χορωδίες μᾶς καλοσώριζαν.

Τώρα,
ὁ γεροπλάτανος σωριάζεται ἀπ' τὸ τσεκούρι τοῦ ξυλοκόπου.
Στὴ θέση σὰν μανιτάρι θὰ ὑψωθῆ ἐργοστάσιο μὲ καπνοδόχους.
—Προτοῦ ξεψυχήσω ἕνα μονάχα θὰ σᾶς πῶ:
Πρῶτα,
ἀπὸ μένα ἀνασαίνατε ζωή.
Τώρα,
θ' ἀνασαίνετε καπνοὺς καὶ δηλητήρια.

Κ. ΜΠΛΑΧΟΥΡΑΣ

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΨΗΛΟΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Ἱπποκράτους 33 — Τηλ. 602.883

ΒΙΒΛΙΑ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- ΕΣΩΤΕΡΙΣΜΟΣ
- ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
- ΓΙΟΓΚΑ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
- ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ
- ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Σᾶς περιμένουμε στὸ νέο μας κατάστημα μὲ πλούσια ἔκθεση βιβλίων ποὺ σᾶς ἐνδιαφέρουν

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἀνάγκη ἐξανθρωπισμοῦ

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς κ. Σίκκο Μάνσχελντ, πρώην ὑπουργὸς Γεωργίας τῆς Ὁλλανδίας, ἔκρουσε τὸν «κώδωνα τοῦ κινδύνου», στηριζόμενος σὲ μιὰ ἔκθεσι τοῦ Τεχνολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Μασαχουσσέτης γιὰ τὴν πορεία ἐξαντλήσεως τῶν πρώτων ὑλῶν τῆς ὑδρογείου.

«Ἡ ἔκθεσις αὐτὴ — εἶπε ὁ κ. Μάνσχελντ — ἦταν γιὰ μένα μία τρομερὴ ἀποκάλυψις. Κατάλαβα τότε ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ κάνουμε μερικὲς προσαρμογές, ἀλλὰ ὅτι πρέπει ὁλόκληρο τὸ σύστημα νὰ ἐπανεξετάσουμε καὶ ν' ἀλλάξουμε ριζικὰ τὴν φιλοσοφία του.

Οἱ καμπύλες ποὺ παρουσιάζουν οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι εἶναι σαφεῖς: αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξάντλησις τῶν φυσικῶν πηγῶν, μείωσις τῆς παραγωγῆς τροφίμων, ἐπιδείνωσις τῆς μολύνσεως, κακὴ προοπτικὴ γιὰ τὴν βιομηχανικὴ παραγωγή, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ποὺ θὰ παρουσιασθῇ σὲ ἐνέργεια καὶ πρῶτες ὕλες. Ἀσφαλῶς, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγὴ θὰ ὁδηγηθῇ στὴν καταστροφή. Ἡ μεγάλη κρίσις θὰ πρέπει νὰ ἀναμένεται πρὸς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος, δηλαδὴ τὸ 1985 — 1990. Δὲν εἶναι μακρυά! Ὡστόσο, ὑπολογίζομε ὅτι θὰ ἀποκορυφωθῇ γύρω στὸ ἔτος 2020. Πρῶτες θὰ πληγοῦν οἱ καθυστερημένες περιοχές, ὕστερα ἡ Εὐρώπη, ὅπου ἡ δημογραφικὴ αὔξησις εἶναι λιγώτερο ραγδαία καί, τέλος, ὁ ὑπόλοιπος κόσμος. Ἡ σκιὰ τῆς καταστροφῆς θὰ ἁπλωθῇ παντοῦ. Ἐγὼ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι πρέπει νὰ ἀλλάξουμε γρήγορα καὶ πλήρως, ὄχι μόνο τὴν πολιτική μας, ἀλλὰ καὶ τὴν συμπεριφορά μας ἂν δὲν θέλουμε νὰ ἐξαφανισθοῦμε».

Ὁ κ. Μάνσχελντ ἀνέφερε «ὅτι ἐὰν ἐπρόκειτο ὅλοι οἱ ἄνθρωποι στὸν κόσμο νὰ ἀπαιτήσουν τὸ ἴδιο μὲ τοὺς Εὐρωπαίους βιοτικὸ ἐπίπεδο, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπερβαίνουν τὸ ἕνα δισεκατομμύριο. Ἐνῷ εἶναι τριάμισυ δισεκατομμύρια καὶ σὲ 30 χρόνια θὰ φθάνουν τὰ ἑπτὰ δισεκατομμύρια! (Διότι τὰ 45% τοῦ σημερινοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς εἶναι κάτω τῶν 15 ἐτῶν).

Κάθε ἄτομο στὴ Δύσι χρησι-

μοποιεῖ 25 φορὲς περισσότερη ἐνέργεια καὶ πρῶτες ὕλες ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν φτωχῶν κρατῶν καὶ κάθε χρόνο ἔχομε περίπου 40.000.000 νεκροὺς ἀπὸ ἀνεπαρκῆ διατροφὴ καὶ πεῖνα σὲ ὅλες τὶς ὑποανάπτυκτες χῶρες.

«Ἐὰν δὲν ἀλλάξῃ τὸ κοινωνικὸ σύστημα — εἶπε ὁ κ. Μάνσχελντ —καὶ νὰ γίνῃ ἀνθρώπινο, θὰ κινδυνεύσῃ ὁλόκληρο».

Νερὸ στὸν Ἄρη

Ἐπιστήμονες τοῦ ἐργαστηρίου ἐκ τοῦ ὁποίου παρακολουθεῖται τὸ ἐγχείρημα «Μάρινερ 9» ἀνεκοίνωσαν ὅτι στὸν πλανήτη Ἄρη ὑπάρχουν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πάγοι νεροῦ. Ἡ διαπίστωσις στηρίζεται εἰς μελέτας στοιχείων καὶ φωτογραφιῶν, ποὺ διεβίβασε τὸ διαστημόπλοιον.

Οἱ ἐπισημανθέντες πάγοι ἐκτείνονται κυκλικῶς πέριξ τοῦ νοτίου πόλου καὶ καλύπτουν περιοχὴ διαμέτρου 300 χιλιομέτρων. Ἀλλά, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς πάγους αὐτοὺς εἶναι ἕνα πολὺ παχύτερο στρῶμα «ξηροῦ» πάγου, δηλαδὴ πάγου ἀπὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Τὸ στρῶμα τοῦτο, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἀρειανοῦ χειμῶνος, καλύπτει περιοχὴ μεγίστης διαμέτρου τριῶν χιλιάδων χιλιομέτρων. Ἀπὸ φωτογραφίες, ποὺ διεβίβασε τὸ «Μάρινερ 9» προκύπτει πάντως ὅτι αἱ διαστάσεις τοῦ ἐν λόγῳ στρώματος «ξηροῦ» πάγου μεταβάλλονται ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ θέρους, λόγου χάριν, ἡ μᾶζα τοῦ πάγου ἀπὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος συστέλλεται, περιοριζομένη εἰς τὰς διαστάσεις τοῦ στρώματος πάγου ἀπὸ νερό.

Ὁ δρ Μπριοὺς Μάρεη, τοῦ ἐργαστηρίου ἀεριοωθήσεως, ἐχαρακτήρισε τὴν ἀνακάλυψι τοῦ «Μάρινερ 9» ὡς «συναρπαστικὸν γεωλογικὸν φαινόμενον». Ἐτόνισε ὅμως ὅτι ἀπὸ «βιοχημικῆς πλευρᾶς» αὕτη οὐδεμίαν ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Δηλαδή, ἡ ὕπαρξις πάγων νεροῦ στὸν Ἄρη δὲν σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ καὶ νερὸ εἰς κατάστασιν ρευστήν. Φυσικά, προσέθεσεν ὁ κ. Μάρεη, ἡ ὕπαρξις νεροῦ εἰς ρευστὴν κατάστασιν ἀποτελεῖ προϋπόθεσι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὕπαρξι ζωῆς.

Ἀμερικανοὶ-Ρῶσοι γιὰ τὴν παραψυχολογία

Ἀμερικανοὶ καὶ Ρῶσοι ἐπιστήμονες ἀνταλλάσσουν τὶς ἀπόψεις καὶ τὴν πεῖρα τους σὲ ἕνα τομέα ἀνεξερεύνητο καὶ παρεξηγημένο: τὴν παραψυχολογία. Ἡ πιὸ πρόσφατος ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων ἔγινε στὴν διάρκεια μιᾶς ἐπισκέψεως, ποὺ πραγματοποίησαν δύο Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες, ὁ Στάνλεϋ Κρίπνερ, διευθυντὴς τοῦ Ἐργαστηρίου Ὀνείρων τοῦ Ἰατρικοῦ Κέντρου ποὺ λειτουργεῖ στὸ Μπροῦκλιν καὶ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Μαϊμωνίδη, καὶ ὁ Ρίτσαρντ Νταίηβιντσον, βοηθὸς στὸ ἴδιο Κέντρο, στὸ Ἰνστιτοῦτο Τεχνικῆς Παραψυχολογίας τῆς Μόσχας. Διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου εἶναι ἕνας ἐξέχων ἐπιστήμων, ὁ δόκτωρ Ἔντουαρντ Ναούμωφ, μέλος τοῦ Τμήματος Φυσικῆς τοῦ Ἰνστιτούτου Μηχανικῆς τῆς Μόσχας.

Οἱ Ρῶσοι ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ τηλεκινητικὰ καὶ ἄλλα παραψυχολογικὰ φαινόμενα προκαλοῦνται ἀπὸ τὸ «Βιόπλασμα». μία πηγὴ ἐνεργείας, ἡ ὁποία ποικίλλει κατὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ σημεῖα τοῦ σώματός των. Ἡ πηγὴ αὐτὴ ἀνιχνεύεται μὲ εἰδικὸ ὄργανο, τὸ «Βιοσκόπιο». Εἶναι ἕνα εἶδος φακοῦ, ποὺ χρησιμοποιεῖται καὶ στὸν βελονισμό! Ὅταν τὸ βιοσκόπιο περνᾶ πάνω ἀπὸ τὰ σημεῖα ποὺ ἐνδείκνυνται γιὰ τὸ βελονισμό, τὸ φῶς του ἐλαττώνεται, ἐνῶ στὰ ἄλλα σημεῖα δυναμώνει. Τὸ ζωηρὸ φῶς δείχνει ὅτι τὸ ἄτομο εἶναι ὑγιές, τὸ ἀδύνατο φῶς δείχνει ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει κάποιο «ρεῦμα» ποὺ ἀγγέλλει μελλοντικὰ προβλήματα ὑγείας. Αὐτό, λέγουν οἱ Ρῶσοι εἰδικοί, ἀνοίγει νέες προοπτικὲς στὴν ἔγκαιρη διάγνωσι καὶ θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν. Καὶ προλέγουν ὅτι τὸ «βιοπλασμικὸ σύστημα» τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἀναγνωρισθῆ σύντομα ὡς ἕνα ἐπὶ πλέον σύστημα τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, πλάϊ στὸ κυκλοφοριακό, τὸ νευρικὸ καὶ τὸ λεμφαγγειακό. Οἱ ἐπιστήμονες αὐτοὶ ἔχουν ἀκόμη τελειοποιήσει μιὰ μέθοδο, ποὺ ἀνεκαλύφθη ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια ἀπὸ τὸ ζεῦγος Κιρλιάν, γιὰ τὴν φωτογράφησι τοῦ βιοπλάσματος. Στὴν φωτογραφία τὸ βιόπλασμα παρουσιάζεται ὡς φωτοστέφανος ποὺ περιβάλλει τὸ ἀντικείμενον. Στὶς φωτογραφίες ἀνθρωπίνου βιοπλάσματος παρουσιάζονται μερικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα φαινόμενα: ἀλλοιώσεις τῆς φωτεινότητος παρουσιάζονται ὅταν τὸ ἄτομο εἶναι ὑπνωτισμένο, ὅταν ἔχη πιῆ ἀλκοόλ, ἢ ἔχη κάμει χρῆσιν ναρκωτικῶν. Παρετηρήθη ἀκόμη ὅτι κάθε ζωντανὸ εἶδος ἔχει τὸ δικό του «σχῆμα» βιοπλάσματος ποὺ ἀλλοιώνεται ἀνάλογα μὲ τὴν βιολογικὴ κατάστασι τοῦ ἀντικειμένου.

Κατὰ τὴν παραμονή τους στὴ Μόσχα, οἱ δύο Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες παρευρέθησαν σὲ πολλὰ ἐντυπωσιακὰ πειράματα. Ὅπως ἦταν ἡ ἐπίδειξις τῆς μεθόδου τῆς «ὕπνο-ἀναπαραγωγῆς», μιᾶς μορφῆς ὑπνωτισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποία ὑποβάλλεται στὸ ὑπνωτιζόμενον ἄτομον ἡ ἰδέα ὅτι εἶναι κάποια ἀπὸ τὶς σημαντικὲς προσωπικότητες τῆς ἱστορίας ἢ τῆς δημοσίας ζωῆς καί, συνεπῶς διαθέτει κάποιο ἐξαιρετικὸ ταλέντο ἢ ἱκανότητα. Στὴν ἐπίδειξι ἔλαβαν μέρος φοιτηταί, τοὺς ὁποίους ὑπνώτιζε ὁ ψυχίατρος Ραΐκωφ. Σὲ μιὰ φοιτήτρια, ὁ Ραΐκωφ ὑπέβαλε τὴν ἰδέα ὅτι ἦταν... μωρὸ τριῶν ἡμερῶν. Καὶ πραγματικὰ ἡ συμπεριφορά της, τὴν ὥρα τῆς ὑπνώσεως, ἦταν συμπεριφορὰ μωροῦ τριῶν ἡμερῶν. Ὅταν ὁ Ράικωφ «ἔσβησε» αὐτὴ τὴν ἐντύπωσι καὶ τῆς ὑπέβαλε τὴν ἰδέα ὅτι ἦταν ὁ Ραχμάνινωφ, ἡ νέα ἄρχισε νὰ παίζη — φανταστικὰ — πιάνο μὲ ἔκδηλη ἱκανοποίησι. Μιὰ ἄλλη φοιτήτρια ἔδειξε στοὺς Ἀμερικανοὺς ἐπιστήμονες σειρὰ σχεδίων ποὺ εἶχε κάνει εἰς κατάστασιν ὑπνώσεως. Ἡ νέα δὲν ἤξερε νὰ ζωγραφίζη, οὔτε τὴν ἐνδιέφερε ἡ ζωγραφική, τῆς ὑπέβαλαν ὅμως τὴν ἰδέα ὅτι ἦταν ὁ γνωστὸς Ρῶσος ζωγράφος Ρέπιν. Καὶ ἡ

κοπέλλα ζωγράφισε μὲ καταπληκτικὴ δεξιοτεχνία!

Ἄνθρωποι καὶ ζῶα

«Τὰ σκυλιὰ εἶναι καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν μποροῦσα πιὰ νὰ συνεχίζω νὰ τὰ πιάνω, ἐπειδὴ κυκλοφοροῦσαν ἐλεύθερα στοὺς δρόμους».

Αὐτὴν τὴν ἐξήγησι ἔδωσε ὁ Ἄγγλος Μπέρναρ Τζόνσον, ὅταν τὸν ρώτησαν γιατὶ ἐγκατέλειψε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ «μπόγια», ποὺ ἀσκοῦσε στὴν κωμόπολι Γκάρντεν Σίτυ ἔναντι ἀμοιβῆς μιᾶς λίρας τὴν ὥρα.

Ἀπαράδεκτοι ἄθεοι μετανάσται

Ὁ ὑπουργὸς Μεταναστεύσεως τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς κ. Μοῦλντερ ἀνεκοίνωσε στὴ Βουλὴ τοῦ Σώλσμπερυ ὅτι δὲν γίνονται δεκτοὶ μετανάσται ἄθεοι. Τὸ Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας τῆς Ν. Ἀφρικῆς καθορίζει ὅτι ὁ λαὸς τῆς χώρας αὐτῆς «ἀναγνωρίζει τὴν κυριαρχία καὶ τὴν καθοδήγησι τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ». Αὐτὴ εἶναι μία θεμελιώδης συνταγματικὴ ἀρχή. Βέβαια ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ λατρεύη τὸν Θεὸ κατὰ τὴν δική του πίστι. Δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ μὴ δέχεται τὴν ἰδέα τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς Θεοῦ Παντοδυνάμου, ὄχι μόνο διότι εἶναι ἡ ὑψηλότερη μορφὴ τῆς ἀλήθειας, ποὺ μπορεῖ νὰ συνειδητοποιήση ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν βασικὸ λόγο ὅτι ἀποτελεῖ τὴν θεσμοθετημένη καὶ κοινὴ πίστι ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ τῆς χώρας.

Ἀμφισβήτησις τῆς «Ἐξόδου»

Στὴν «Ἔξοδο» (κεφ. 14) διαβάζομε ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται ἔχασαν πρὸς στιγμὴν τὴν ἐμπιστοσύνη τους πρὸς τὸν Μωϋσῆ, ὅταν, φεύγοντας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν δουλεία, εἶδαν τὰ στρατεύματα τῶν Αἰγυπτίων νὰ τοὺς καταδιώκουν καὶ νὰ τοὺς ἀπειλοῦν μὲ ἀφανισμό. «Μήπως δὲν ὑπῆρχαν μνήματα στὴν Αἴγυπτο, νὰ πεθάνουμε — τοῦ εἶπαν — γι' αὐτὸ μᾶς ἔφερες στὴν ἔρημο; Καλύτερα νὰ μέναμε ἐκεῖ καὶ νὰ ζοῦμε δοῦλοι, παρὰ ν' ἀφήσουμε τὰ κορμιά μας στὴν ἔρημο». Καὶ ὁ Μωϋσῆς τοὺς εἶπε: «Μὴ φοβᾶσθε. Τοὺς βλέπετε αὐτοὺς τοὺς Αἰγυπτίους; Ἔ, δὲν θὰ τοὺς ξαναδῆτε στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Καθῆστε ἥσυχοι καὶ θὰ πολεμήση ὁ Κύριος γιὰ σᾶς».

Καὶ ὁ Μωϋσῆς, σύμφωνα μὲ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κυρίου, ὕψωσε τὴν ράβδο του. Σφοδρὸς ἀνατολικὸς ἄνεμος μετεκίνησε τὰ ὕδατα δεξιὰ καὶ ἀριστερά, σὰν ὑδάτινους τοίχους, καὶ ἔκαμε τὴν θάλασσα ξηρά. Ἀφοῦ ἐπέρασαν οἱ Ἰσραηλῖται, ὅταν οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς ἀκολούθησαν, τὰ νερὰ ξαναγύρισαν στὴ θέσι τους καὶ δὲν ἐσώθηκε οὔτε ἕνας. «Καὶ ἐφοβήθη ὁ λαὸς τὸν Κύριον καὶ ἐπίστευσεν εἰς Αὐτόν»...

Ἀλλὰ ὁ καθηγητὴς τῶν Βιβλικῶν Σπουδῶν στὸ Σεμινάριο

Οἱ Ἰσραηλῖται μετὰ τὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης
(Ἡ θεολογικὴ ἄποψις)

Κονκόρντια τοῦ Σαὶν Λούϊς (Μιζοῦρι Η.Π.Α.) Ἄρλις Ἔλεν ὑπεστήριξε τελευταίως, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι μελετηταί, ὅτι τὰ περὶ διαβάσεως τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, ὅπως καὶ τῆς διαμονῆς τοῦ Ἰωνᾶ στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους καὶ τὰ περὶ Ἀδὰμ καὶ Εὔας ἀκόμη, δὲν εἶναι αὐστηρῶς ἱστορικὰ ἀλλὰ ἀποτελοῦν διακοσμήσεις τῆς Βίβλου ἀπὸ μεταγενέστερους ἐκδότες.

Στὸ διοικητικὸ συμβούλιο τοῦ Σεμιναρίου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐκλήθη ν' ἀπολογηθῇ ἐπὶ αἱρέσει, ὁ καθηγητὴς Ἔλεν ἐδήλωσεν ὅτι παραδέχεται τὴν Βίβλο ὡς λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δέχεται ὡς γεγονότα μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἡ Βίβλος ρητῶς παρουσιάζει ὡς γεγονότα καὶ ὄχι ὡς παραδόσεις. Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ἐνώπιον τῆς ἐξεγέρσεως τῶν φοιτητῶν, δὲν ἀνεκάλεσε τὴν ἐντολὴ διδασκαλίας ἀπὸ τὸν Ἔλεν.

Ἐν τούτοις, ἡ Λουθηρανικὴ σύνοδος τοῦ Μιζοῦρι, στὴν ὁποίαν ὑπάγεται τὸ Σεμινάριον, διέτα-

ξε τὸν πρόεδρο νὰ ἀποτρέψη τὸν καθηγητὴν Ἔλεν ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία τῆς Βίβλου κατὰ τὰς ἀντιλήψεις του. «Ὅταν ἀρνῆται κανεὶς τὴν σπουδαιότερη πρᾶξι σωτηρίας, ποὺ ἀναφέρεται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη — εἶπε — δὲν ἀπαιτεῖται παρὰ ἕνα μικρὸ βῆμα, γιὰ ν' ἀρνηθῆ καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἐν σαρκὶ φανερώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως Αὐτοῦ».

Ἐπηκολούθησαν πολλὲς διαμαρτυρίες, μέχρι καὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἑνώσεως τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν. Θεωρεῖται δὲ βέβαιον ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ καθηγητοῦ Ἔλεν θὰ συζητηθῆ κατὰ τὸ συνέδριον τῶν Λουθηρανῶν, τοῦ 1973, ὅταν θὰ ἐξετασθῆ ἡ ἀνανέωσις τῆς θητείας τοῦ προέδρου τῆς Συνόδου γιὰ μία ἀκόμη τετραετία.

Οἰκουμενικὲς συναντήσεις

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν σύγχρονη ἱστορία, Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι καὶ Ἰουδαῖοι λόγιοι συναντήθηκαν στὸ Μανχάτταν γιὰ νὰ ἀρχίσουν ἕναν οἰκουμενικὸ διάλογο, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἰουδαϊκῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ ραββῖνος Μάρκος Τανενμπάουμ ἐδήλωσε ὅτι ὁ διάλογος διευκολύνεται ἀπὸ τὴν κοινὴ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ κληρονομία καὶ τὴν Μεσογειακὴ γειτονία τῶν δύο ὁμάδων. Πράγματι, εἶπε, ἂν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ φιλοσοφία συχνὰ θεωροῦνται ὡς ἀντίθετες, ὁ ραββινικὸς Ἰουδαϊσμὸς ἦταν πραγματικὰ μία «δημιουργικὴ σύνθεσις», ἡ ὁποία ἀπερρόφησε μερικοὺς θεσμοὺς καὶ ἰδέες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ Πατὴρ Ροβέρτος Στεφανόπουλος ἐδήλωσε ὅτι κατὰ τὶς πρῶτες συνομιλίες διεπιστώθη «αἴσθημα ἀληθινῆς συγγενείας, ποὺ δὲν συναντᾶται πάντοτε μὲ τοὺς Δυτικοὺς Χριστιανούς».

Κίνησις Ἰουδαίων «ὀπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ»

Ἐν τῷ μεταξύ, στὴν Ἀμερικὴ γίνεται λόγος γιὰ τὸ κίνημα τῶν «Ἰουδαίων ὀπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ», τὸ ὁποῖον ὑπολογίζεται ὅτι μεταστρέφει πρὸς τὸν Χριστιανισμὸ 6—7 χιλιάδες Ἑβραίων τῆς Ἀμερικῆς ἐτησίως.

Ἂν καὶ οἱ προσήλυτοι προέρχονται ἀπὸ ὅλες τὶς ἡλικίες, οἱ περισσότεροι εἶναι νεαροί. Οἱ περισσότεροι ἀποκρούουν τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ «προσηλύτου» καὶ τῆς «μεταστροφῆς», λέγοντας ὅτι παραμένουν Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ ἀναγνωρίζουν τὸν Ἰησοῦ ὡς τὸν ἐπηγγελμένον Μεσσίαν. Προτιμοῦν ν' ἀποκαλοῦνται «Μεσσιανικοὶ» ἢ «ὁλοκληρωμένοι Ἰουδαῖοι» παρὰ Χριστιανοί. Ἐπίσης ἐξακολουθοῦν νὰ πηγαίνουν στὴν Συναγωγή, νὰ μελετοῦν Ἑβραϊκὰ καὶ νὰ τηροῦν τὴν ἀργία τοῦ Σαββάτου.

Βέβαια, οἱ Ἰουδαῖοι Χριστιανοὶ δὲν εἶναι τίποτε τὸ νέο. Ἡ ἐκκλησία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἄρχισε μὲ Ἑβραίους, ἂν καὶ ἐ-

κεῖνοι εὑρέθηκαν σύντομα εἰς ἀντίθεσιν τόσο μὲ τὴν πλειονότητα τοῦ λαοῦ των ὅσο καὶ μὲ τοὺς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἀπέρριπταν τὸν Ἰουδαϊκὸ νόμο. Τὸ νέο ἔγκειται στὸν αὐξανόμενο ρυθμὸ τῶν μεταστροφῶν καὶ τὸν εὐαγγελικό των ζῆλο, ποὺ φθάνει μέχρι δημοσίων διαδηλώσεων. Οἱ Ἰουδαῖοι ἁρμόδιοι κατηγόρησαν τοὺς νέους Ἑβραιοχριστιανοὺς ὡς «προδότας» τοῦ λαοῦ των καὶ τοὺς ἀπειλοῦν μὲ — ἐν καιρῷ — ἄρνησιν ταφῆς...

«Δρόμος Φωτός»

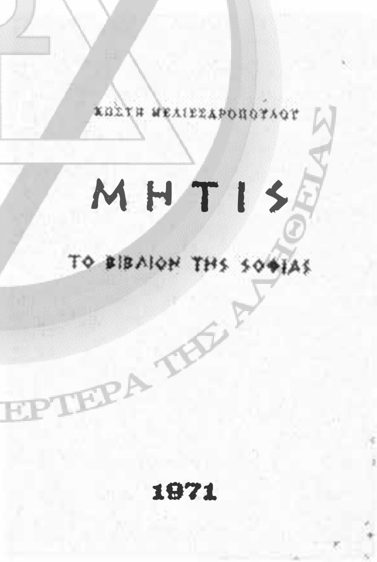
Ὁ Φρανσουὰ Ράϊχεμπαχ, παραγωγὸς κινηματογράφου, ἐτελείωσε μία ταινία γιὰ τὴν ζωὴ τοῦ διασήμου βιολονίστα Γιεχούντι Μενουχίν, ὑπὸ τὸν τίτλο «Δρόμος Φωτός».

Οἱ χειρισταὶ τῶν κινηματογραφικῶν μηχανῶν ἀκολούθησαν τὸν Μενουχὶν ἀπὸ τὸ Λὸς Ἄντζελες στὸ Λονδῖνον, στὸ Παρίσι, τὸ Ἰσραὴλ καὶ τὴν Ἰνδία, γιὰ νὰ γυρίσουν ἐπὶ τόπου σκηνὲς ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ μεγάλου μουσικοῦ. Ἡ ταινία ἐπιμένει περισσότερο στὴν Ἰνδία. Στὴν ἀπορία «γιατί αὐτὴ ἡ ἔμφασις;», ὁ Μενουχὶν ὁ ἴδιος ἀπήντησε: «Ἀπὸ τὸ 1952, ποὺ ὁ Νεχροὺ μὲ κάλεσε στὴν Ἰνδία, ἐθεώρησα τὴν χώρα αὐτὴ ὡς ἕνα ὠκεανὸ πρὸς τὸν ὁποῖον ὅλες οἱ θάλασσες καὶ ὅλες οἱ χῶρες εἶναι ὀφειλέτες. Δὲν ὑπάρχει γεγονὸς τῆς ἱστορίας ἢ ἄποψις τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος, πρωτόγονη ἢ ἀνεπτυγμένη, ποὺ νὰ μὴν ἀντανακλᾶται σ' αὐτὴ τὴν ἀπέραντη ἤπειρο. Παρετήρησα ἐξ ἄλλου ὅτι τὸ λίαν χαμηλὸ ἐπίπεδο φυσικῆς ζωῆς ἀνταποκρίνεται σ' ἕνα ἐξαιρετικὰ ὑψηλὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο. Θέλησα νὰ ὑπογραμμισθῆ αὐτὸ τὸ παράδοξο στὴν ταινία μου».

Ὁ Ράϊχεμπαχ ἐδήλωσε γιὰ τὸν τίτλο τῆς ταινίας: «Σημαίνει τὸ Φῶς, ποὺ ὁ Μενουχὶν μπορεῖ νὰ φέρη στὴν ἀνθρωπότητα, εἰδικὰ στὴ νεολαία, μὲ τὴν μουσική του καὶ τὴν φιλοσοφία του».

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Ἕνα βιβλίο γιὰ σᾶς

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΗΤΙΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ

1971

Β' Ἔκδοσις ἀναθεωρημένη

Δεμένον δρχ. 90

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτά μόνον κάθε Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ 10 - 12,30 π.μ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικάς ἐπιταγάς ἢ ἐντολάς μᾶς δυσκολεύουν. Νά ἀναγράφεται καθαρά τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμὴ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 70. Τιμὴ τεύχους 15.

Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη ὑπ' ἀριθ. 1 - 5, 7 - 9, 11 - 18, 18, 23, 25 - 26, 28 - 30, 32 - 33, 40, 44, 49 - 50, 55 - 58, 67 - 68, 79-80, οὔτε τόμοι 1956-1959, 1961-1963, 1966 - 1968.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στούς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νά τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νά μᾶς δώσουν τάς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ

Λουκία Εὐριπαίου, Ἄνδρου 6, Καίτη Μεγαπάνου, Μεσολογγίου 6. Μαρία Οἰκονόμου, Κορθίου 6. Ἰω. Τσίβης, Λευκωσίας 34. Γεώργ. Τσιγαρίδης, Στρέιτ 1.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Δημ. Ἀνδρικόπουλος, ΔΕΗ, Καλαμάτα, Κ. Ἀντωνακόπουλος, ἰατρός, Ἀγ. Ἐλευθερίου 10, Ξάνθη. Δημ. Δήμου, Μεραρχίας Σερρῶν 58, Σέρραι. Στυλ. Ζαχαριουδάκης, Λουκᾶ Πετράκη 7, Ἡράκλειον. Διον. Μαρκόπουλος, Ἰονικὴ - Λαϊκὴ Τράπεζα. Καλαμάτα, Ἀναστ. Πυρίλης, Ὄθωνος 6Α, Δράμα. Γεώργ. Τιγάνης, Φαρμάκη 2, Κοζάνη. Βασ. Χαρτσιᾶς, Ἰασωνίδου 8, Θεσσαλονίκη. Πέτρος Φραγκίδης, Βενιζέλου 72, Καβάλα.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΪΝΟΝ ΒΙΟΝ

Βαρλ. Βαρλαμίδης, Ἀθῆναι
Κων. Γιαννακόπουλος, Ἀθῆναι
Ἐμμαν. Μανσόλας, Ἀθῆναι
Κων. Χασάπης, Ἀθῆναι

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕΝ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(μὲ τὴ σειρά προτεραιότητος)

Αἰμιλία Ἴβου: Ἀνθέμια (ποιήματα), Ἀθήνα 1972

Γεωργία Δεληγιάννη - Ἀναστασιάδη: Κυκλώνας (ποιήματα), Ἀθήνα 72

Κων. Χρ. Μπλαχούρας: Ἀτελὴς Κόσμος (ποιήματα), Ἀθῆναι 1972

Δ. Κουρέτας: Τὸ οἰνόπνευμα δηλητήριον τοῦ πνεύματος (Ἀνάτυπον, Ἀθῆναι 1971).

Ν. Σρὶ - Ράμ: Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας, Ἀθῆναι 1972

Πῆτερ Οὐσπένσκυ: 5 Διαλέξεις πάνω στὴ νέα ψυχολογία, Ἀθῆναι 1972

Στέφανος Μακρυμίχαλος: Τσακώνικα Προικοσύμφωνα, Ἀθῆναι 1972

Χρ. Βουνᾶς: Ἀπὸ τά Κεφαλονίτικα θαλασσινά γέλια. Πάτρα 1972

Β. Μάργαρη: Ἐντύπωση (ποιήματα), Γιάννινα 1972

Τάσος Μανθόπουλος: Τρίπτυχο Ἀγάπης (ποιήματα), Σέρρες 1972

Κλεοπάτρα Πρίφτη: Δροσουλίτες (θεατρικό), 1972

Ἰω. Βασιλείου: Μία μέρα στὴν Περσέπολη (Περσικὰ ποιήματα), Ἀνάτυπον 1972

Κώστας Μίσιος: Τρίπτυχο (ποιήματα), Ἀθήνα 1972

Κύπρος Χρυσάνθης: Πεζὸς Λόγος II. Ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιο ἑνὸς γιατροῦ (Μυθιστόρημα), Λευκωσία 1972.

Βασίλειος Ν. Σπάνδος: Τροχιακὴ Κυματομηχανική. Μικρόκοσμος καὶ Μεγάκοσμος. Θεσσαλονίκη. Φεβρ. 1972

Πρωτοπρ. Γεώργ. Πυρουνάκης: Μὲ τοὺς νέους β΄. 1972.

Τ.Ι.Λ.: Ὁ χαμένος κότσυφας (Διηγήματα). Νέα Σκέψη - Ἀθήνα

Χρύσανθος Κυπριανοῦ: Συμπόσιον Λαογραφίας, Λευκωσία, 1972

Κούλης Κάσης: Τὸ κόκκινο Εὐαγγέλιο, Ἀθήνα 1972

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Σταθμοὶ (Ἰούν., Ἰούλ. 72)

Κρητικὴ Ἑστία (Ἀπρ. 72)

Προβλήματα ἐκκλησιαστικὰ κοινωνικὰ (Μάϊος 72)

Λογοτεχνικὰ Χρονικὰ (Αὔγ. 71 - Ἰαν. 72)

Ἠπειρωτικὴ Ἑστία (Μάρτ. - Ἀπρ. 1972

Πνευματικὴ Ἐπαρχία (Ἰαν. - Μάρτ., Ἀπρ. - Ἰούν. 72)

Ὁ Κόσμος τῆς ψυχῆς (Μάϊος - Ἰούν. 1972)

Κρίκος (Ἰούν. 72)

Νέα Σύνορα (Μάης - Ἰούν. 72)

Ἡ Πρωτότυπη (Μάϊος - Ἰούν., Ἰούλ. - Αὔγ. 72)

Σμύρνα (Ἰούν. - Αὔγ. 72)

Πνευματικὴ Κύπρος (Ἰούν., Ἰούλ. - Αὔγ. 72)

Ὁ Φυσιολάτρης (Αὔγ. 72)

Ἰδιοκτήτης: Ἐκδόσεις «Ἰλισὸς» Συν. Π. Ε., Δραγατσανίου 6. Ἐκδότης - Διευθυντής: Κωστῆς Ν. Μελισσαρόπουλος, Πλατ. Ἐθνικῆς Τραπέζης 3, Φιλοθέη. Προϊστάμ. Τυπογραφείου: Ἰορδ. Α. Ὀρφανίδης, Ποσειδῶνος 51, Π. Φάληρον. Στοιχειοθεσία - Ἐκτύπωσις: «Ἑπτάλοφος» Ε.Π.Ε., Ζωοδόχου Πηγῆς 4, τηλ. 631.675.
Ἀθῆναι, Ἰούλ. - Αὔγ. 1972
Τιμὴ τεύχους δρχ. 15

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ «ΙΛΙΣΟΥ»

Βόλος: Γ. Κουκουβῖνος
Δράμα: Φίλ. Τζάλλας
Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς
Ἡράκλειον: Λ. Κουντῆς
Θεσσαλονίκη: Γ. Βαρᾶνος
Καβάλα: Σ. Ρωμανιᾶς
Κοζάνη: Στέλλα Τσιομπάνου
Κέρκυρα: Ἀχ. Ἀβραμίδης
Λαμία: Κ. Φαλίδας
Λάρισα: Ἐσδρᾶς Μωϋσῆς
Μυτιλήνη: Ἠλ. Κουκέλλης
Ξάνθη: Εὔελπις Ράνος
Πάτραι: Ἀθ. Κοντοσάκις
Ρόδος: Μ. Φωστιέρης
Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης
Χαλκίς: Θεόδ. Οἰκονόμου
Χανιά: Ν. Βαρδάκης
Ἀμμόχωστος: Ἀνδ. Τσόκκος
Λεμεσός: Ἀντ. Στυλιανοῦ
Λευκωσία: Ἀχ. Ζαβαλλῆς
Πάφος: Κ. Καθητζιώτης
Ἰσταμπούλ: Γ. Βακαλόπουλος.

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «Ἰλισοῦ», τόμοι καὶ βιβλία στὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἀντωνίου Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Τὸ ὡραιότερο δῶρο

ΕΝΑ ΚΑΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Βλέπε Τιμοκατάλογον Βιβλίων
εἰς σελ. 2 ἐξωφύλλου

('Αποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν)

ΕΓΓΡΑΨΑΤΕ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ

Συνδρομὴ 1972 δρχ. 70 (ἐξωτερικοῦ $ 3)

Ὅλοι οἱ συνδρομηταὶ ἐσωτερικοῦ ἔχουν δικαίωμα νὰ ἀγοράζουν τούς τόμους ἐπιλογῆς

Α΄ Τριετίας 1956—1957—1958

Β΄ Τριετίας 1959—1960—1961

ἕκαστον πρὸς δρχ. 80 ἀντὶ δρχ. 100

ΒΙΒΛΙΑ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

'Αποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	**ἄδ. 30**	**δεμ. 50**
Μελετήματα	**ἄδ. 60**	**δεμ. 80**
Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία	**ἄδ. 70**	**δεμ. 90**
Τὰ Βήματα τῆς Φιλοσοφίας	**ἄδ. 50**	**δεμ. 70**
ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) Β΄ἔκδοση ἀναθεωρημένη 1971		**δεμ. 90**
'Εκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισναμοῦρτι	**ἄδ. 50**	**δεμ. 70**

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Τύποις : ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ε.Π.Ε. ☎ 631.675—926.963

ΑΙΟΛΟΥ 70 · ΤΗΛ. 312.322 · ΑΘΗΝΑΙ

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ 25 · ΤΗΛ. 831.768 · ΑΘΗΝΑΙ

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ 289 · ΤΗΛ. 968.467 · ΚΑΛΛΙΘΕΑ